

Slovesnost na tromeji

Na karavli Edvard Kardelj-Krištof Bevc v Ratečah je bila 27. januarja krajša slovesnost ob 75. obletnici rojstva Edvarda Kardelja in ob peti obletnici poimenovanja te ka-

rovega prispevka h graditvi političnega sistema socialističnega samoupravljanja. »Edvard Kardelj... je bil ob tovarišu Titu najvidnejši vizionar in borec za novo, sa-

ravle po velikem revolucionarnju, mislecu in borcu za novo Jugoslavijo. V imenu poveljstva Ljubljanskega armadnega območja je navzočim spregovoril generalmajor Anton Zupančič, ki je v svojem slavnostnem govoru orisal življenjsko pot Edvarda Kardelja in poudaril pomen nje-

mostojno, neuvrščeno, socialistično in samoupravno Jugoslavijo, skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. »Zato sta življenje in delo tovariša Edvarda Kardelja postala sestavni del zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije in

novije zgodovine skupnosti jugoslovnskih narodov in narodnosti, njegovo ime pa pomeni simbol revolucionarja in borca za splošni družbeni napredek.«

Generalmajor Zupančič je še posebno poudaril pomen prispevka pripadnikov Jugoslovanske ljudske armade k premagovanju težav, s katerimi se srečuje naša družba. »Graničarji so od nekdaj najtesneje povezani s prebivalstvom in tako najbolje potrjujejo Kardeljevo tezo, da so najbolj varne tiste meje, ki jih čuva narod sam,« je dejal. »Mnogokrat se še premalo zavedamo, kako pomembno delo opravljajo pripadniki JLA, ki branijo naše meje v času, ko je na mednarodnem prizorišču rožljanje z orožjem eden najpomembnejših argumentov v dialogu velesil in blokov.«

Pepca Kardelj je graničarjem s karavle na tromeji poslala pozdravno pismo in knjižno zbirko z deli Edvarda Kardelja za njihovo knjižnico. Slovesnosti na karavli Edvard Kardelj so se ob pripadnikih Jugoslovanske ljudske armade udeležili še predstavniki družbenopolitičnih skupnosti in nekaterih delovnih organizacij iz jeseniške, radovoljske in tržiške občine, učenci Osnovne šole Jeseniško-bohinjskega odreda iz Kranjske Gore pa so izvedli krajši kulturni program. BG

O učinkovitosti delovanja sistema

Na minuli seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije so politični sistem obravnavali kar v dveh točkah dnevnega reda: prvič, ko so govorili o delu delegatov borcev v skupni delegaciji družbenopolitičnega zbora skupščine SR Slovenije, in ko so obravnavali gradivo CK ZKJ Kritična analiza delovanja subjektivnih činiteljev v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja (tisti del, ki se neposredneje nanaša na borčevsko organizacijo).

Družbenopolitični zbor skupščine SRS je, kot je v uvodu dejal njegov sedanjí predsednik Miloš Prosenc, še vedno napolnjen z gradivi, ki jih »mora« obravnavati, in delegati so največkrat zasuti z gorami podatkov, s katerimi si lahko bore malo pomagajo pri obravnavi občutljivih strokovnih vprašanj. Razprava je pokazala, da je delo družbenopolitičnega zbora v skupščini nujno, vendar pa bo za njegovo učinkovitost potrebno v praksi storiti še mnogo: najprej pa se bodo morali vsi deli tega zbora (v katerem so zastopani kot skupna fronta DPO tako, da zajemajo vse družbenopolitične organizacije), že v poprejšnjih razpravah v SZDL zediniti o posameznih vprašanjih vsaj do te mere, da bodo v družbenopolitičnem zboru obravnavali enotno stališče delegacije. Pri tem bo še vedno ostala vrsta nadrobnosti, ki jih bo moral družbenopolitični zbor preučiti. Menili so, da bi za izdelavo teh nadrobnosti morali še zlasti zavzeto poskrbeti delegati tistega okolja, ki je pobudnik za rešitev posameznega vprašanja.

Precej je bilo besed tudi o smereh in pretoku delegatskega dela in obveščanja. Pri tem so tudi borci ocenili, da povezanost še ne poteka vedno tako, kot bi morala. Delegati dobivajo gradiva za seje pozno, ne morejo se sestati pred sejami v bazi niti med seboj uskladiti mnenja; z zamudo potekajo tudi informacije do borčevske organizacije in nazaj k delegatom.

Številne težave in zagate bi izginile, če bi bili dnevní redi družbenopolitičnega zbora skupščine SRS očiščeni tistih točk dnevnega reda, ki nimajo neposredno tam kaj iskati. Tako pa so ugotavljali borci, bi lahko prenekatero nalogo, ki jo sedaj z negotovostjo in tudi ne dovolj strokovno podkovani obravnavajo delegati v družbenopolitičnem zboru, strokovno obdelali in pripravili že prej strokovni sveti. Delo slednjih je na ravni republike do neke mere zadovoljivo, popolnoma zanič pa je na občinski ravni, kjer tudi družbenopolitični zbori v skupščinah občin sicer formalno opravljajo svoje delo, dejanske, življenjske točke z dnevnih redov pa se rešujejo mimo njih. Delegati in delegacije se v našem družbenem življenju sploh premalo uveljavljajo. To velja za vse, od tistih iz organizacij združenega dela naprej. Saj, kot so poudarili na seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, ostajajo anonimni dobri in tudi slabi delegati!

Ob partijskem gradivu, ki zajema tudi ZZB NOV, so borci menili, da je preveč splošno in razen nekaterih pobud o volilnem sistemu ne prinaša konkretnih predlogov za izboljšanje delovanja organiziranih samoupravnih socialističnih sil v političnem sistemu. Borci v ponujenem gradivu tudi ne vidijo pobud za morebitne konkretne spremembe v političnem sistemu in ustavi. Nanizani so nekateri negativni pojavi in prizadevanja v političnem sistemu, pri čemer niso sorazmerno upoštevani uspehi na tem področju. Borci so sklepali, da iz gradiva oziroma kritične analize veje prizadevanje po spreminjanju ustave in političnega sistema – vendar brez kakršnihkoli argumentiranih predlogov. Razpravljalci so se na seji predsedstva RO ZZB NOV omejili predvsem na del analize, ki obravnava borčevsko organizacijo; večkrat so poudarili, da so predvsem proti ustvarjanju ozračja splošnega nezadovoljstva na način, ki ihtavo spodbuja k nepretekani in nepreverjenim ustavnim spremembam. Prav tako so se uprli formulaciji, da so borci sicer aktivni in občutljivi za vprašanja NOB in revolucije ter njunih tradicij, sicer pa da niso več v »toku«. Pogled v njihovo delo na terenu, v delegatskem sistemu in širše v družbi kaže drugače.

B. Ž. J.

Odločneje proti negativnim pojavom

V prostorih Podjetja za ptt promet Ljubljana so se na svojem rednem zasedanju srečali nekdanji vezisti narodnoosvobodilne vojne Slovenije. Zasedanja zbora Skupnosti vezistov NOV so se udeležili delegati področnih sekcij vezistov NOV Slovenije, delegati strokovnega aktiva radiotelegrafistov in šiferjev in delegati strokovnega aktiva partizanskih delavnic 99 d, člani odbora skupnosti vezistov NOV Slovenije in člani nadzornega odbora, predsedniki domicilnih odborov in organizacij združenega dela, ki so podelile domicil vezistom NOV Slovenije, predstavniki ZO PTT Slovenije, SOZD Iskra, DO RTV Ljubljana, Podjetja za ptt promet Ljubljana, JLA, TO, ZRS, RO ZZB NOV Slovenije, OO ZZB NOV Ljubljana Center, mladinskih pohodnih enot, odbora za transversalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije, odbora Skupnosti borcev 4. brigade VDV, Zveznega odbora za ohranjanje tradicij zvez NOV in drugi.

Po uvodnih nagovorih in poročilih o dejavnosti Skupnosti vezistov NOV Slovenije so delegati in gostje tudi kritično spregovorili o nekaterih negativnih pojavih, ki se vsebolj kažejo v dejavnosti borčevskih organizacij pri ohranjanju in negovanju revolucionarnih tradicij. Vse pogostejši so poskusi posameznikov, da bi razvrednotili pridobitve narodnoosvobodilnega boja. Iz razprav delegatov je bilo moč goče razbrati, da so za takšne neljube dogodke mnogokrat krive tudi same borčevske organizacije oziroma njihovi člani. »Priča smo številnim proslavam in srečanjem, na katerih smo nekdanji borci precej glasni in jasni. Toda ko se po takšnih srečanjih umaknemo v ozadje, je to idealna priložnost za tiste, ki vse preveč radi dvigajo glave in skušajo razvrednotiti pridobitve naše revolucije, narodnoosvobodilnega boja, socialističnega in samoupravnega razvoja. Zato je nujno, da vsi skupaj trdno in odločno obračunamo z vsakim, ki bi skušal negativno vplivati na naš družbeni red,« je bilo rečeno v razpravi.

Ena od pglavitnih nalog Skupnosti vezistov NOV Slovenije v prihodnjem obdobju so priprave za pisanje monografije o zvezah NOV Slovenije v letih 1941–1945. Veliko gradiva, dokumentov in spominov o zvezah med NOB je že zbranega. Lani si je odbor prizadeval poiskati pisca za monografijo. Dosej niso imeli preveč srečne roke.

Sobotnega zbora Skupnosti vezistov NOV Slovenije so se udeležili tudi številni ugledni gostje, med njimi tudi Janez Učakar, član RO ZZB NOV Slovenije, Dušan Gorkič, ki je zasedanje zbora tudi pozdravil in v imenu borčevske organizacije nanizal vrsto spodbudnih misli.

Ob koncu zasedanja so najzaslužnejšim organizacijam in posameznikom izročili priznanja, zbor pa sklenili s priložnostnim tovariškim srečanjem.

Jože Čurin

Danes se začnejo v Ljubljani dnevi Goce Delčeva 85 – prireditve, ki jo že trinajsto leto pripravljajo Makedonci in se zadnja leta začnejo vsakič v drugi republiki. Tako bo danes popoldne najprej v Cankarjevem domu odprta razstava Goce Delčev in njegov čas, nato pa bo zvečer prav tam slavnostna akademija v počastitev ilindena.

Slovenski delež začetka letošnjih Gocetovih dnevov je organizacijsko izpeljala slovenska socialistična zveza, medtem ko so za vsebinski del poskrbeli v SZDL Makedonije in KUD Goce Delčev. Prireditve se bo nadaljevala v Makedoniji, kjer se bodo februarja zvrstile kulturnoumetniške prireditve v številnih krajih.

Na ljubljanski akademiji bodo predstavniki makedonskega in skopskega družbenopolitičnega življenja skupaj s slovenskimi predstavniki. O Delčevu in ilindenski vstaji ter o zgodovinski razsežnosti te vstaje za makedonski narod bo spregovoril rektor skopske univerze Cirila in Metoda Hristo Andronov-Poljanski.

Ta prireditve je še en prispevek k povezovanju in boljšemu spoznavanju zgodovine naših bratskih narodov in tudi njihovega kulturnega utripa.

Kdo koga varuje

Ste že kdaj stali pred občinskim, bančnim ali kakšnim drugim okencem, buljili v formular in si priznavali, da ga žal ne znate izpolniti? Ste morda tedaj, ko so bile še zadnje ure za pravočasno zamenjavo osebnih izkaznic, tudi vi samokritično ugotavljali, da ste sami krivi, ker ste se rodili z imenom Alojzij, ker vam v stari osebni izkaznici piše, da ste Lojze, in zato pač ne morete dobiti nove osebne, če ne dokažete s preklicem, da vam je bilo in vam je že od rojstva sem pač ime Alojzij? Morda se vam kaj takega ni pripetilo, nekateri nesrečniki pa so napačno zapisano ime še kako čutili: z nepotrebnimi stroški, z nalogom za vpis pokojnine v denarnici namesto z denarjem, ki bi ga potrebovali... vse zavoljo »svoje« nepazljivosti.

Sedaj naj bi o poenostavitvah strokovnih in administrativnih opravil rekli svoje tudi v slovenski skupščini. Da je papirjev preveč, da kar naprej zapisujemo nanje podatke, ki smo jih že zapisali, ko smo izpolnjevali kak drug formular, da so delegatske roke prevečkrat v zraku prav zaradi formalnosti, ki bi jih lahko brez škode pospremili v življenje tudi, če naši izvoljeni predstavniki zanje ne bi dvignili roke, da je delegatsko odločanje zaradi pretiranega normativizma vse prevečkrat tako izmučeno, da za besede o resničnih težavah ni ne časa ne volje, govorimo že zelo dolgo. Sedaj se je posebna komisija lotila analize republiških predpisov.

In kaj naj bi poenostavili?

Komisija ugotavlja, da se je obseg strokovnih, admini-

strativnih in drugih pomožnih opravil hkrati s kopičenjem aktov, intervencijskih predpisov in razraščanjem aparata vendarle nerazumno in nepotrebno povečal. Našli so pravne praznine, visoke stroške in svetovali, da je treba natančno pregledati posamezna področja, kjer je potrebno predlagane poenostavitve preučiti (tudi predloge 4 občin), preden bi karkoli spreminjali, saj sedanja analiza ne daje dovolj spoznanj, ki so nujna za sestavo konkretnih predlogov. Pregledali so občinske in republiške predpise, o zveznih, za katere komisija ugotavlja, da nalagajo največ tovrstnega dela, pa naj bi na pobudo naše delegacije spregovorili v zvezni skupščini.

Akcija, ki naj bi v določeni meri le pometla z vsemi zapletenimi postopki pridobivanja dokumentov, soglasij in drugega, seveda ne bi smela biti muha enodnevnica, zato tudi po razpravi v slovenski skupščini ni mogoče pričakovati, da se bo začelo veliko črtanje in prepisovanje novega načina vodenja sodobnega ekonomskega in družbenega življenja. Analiza naj bi nas naučila misliti. Opozorila naj bi nas, da moramo biti pri sestavljanju novih zakonov, aktov, predpisov in drugega bolj racionalni. Tedaj naj bi torej premišljeno razbremenili vsakega četrtega zaposlenega Slovenca, ki marsikdaj komaj uspe do pravega roka pripraviti in zbrati vsa potrebna dokazila in podatke, da lahko na primer uvozi stroj, ugotovi, kako je posloval, kam je dal denar, kdo je že plačal ali morda preprosto le to, ali je enemu izmed prebivalcev njegove občine ime Alojzij ali Lojze in ali sta to isti osebi.

Premišljenost, ki ji marsikdo brez obotavljanja očita, da je tako zelo umna pač zavoljo tega, ker si ne želi, da bi komu zmanjkalo dela (še pred desetimi leti je bil zaposlen v tako imenovani administraciji vsak drugi Slovenec, organizacije združenega dela pa iz leta v leto ugotavljajo, da le ni tako velika prezaposlenost v »režiji« kakor so mislili še pred letom), je seveda potrebna. Poenostavljeni postopki ne smejo ljudem kratiti njihovih pravic, samoupravnih in drugih. Nepremišljeno črtanje pa bi lahko imelo za posledico tudi neenakopravno ukvarjanje s posamezniki pri zagotavljanju pravic.

Pospravljanje naj bi začeli pri vrhu. Zelo prav, četudi ob tem ne bi smelo biti neko drugo vprašanje, kako vse te predpise sploh upoštevamo, koliko nas stanejo in komu koristijo. Navadili smo se, da mora biti v resoluciji, zakonu, predpisu zapisana prav vsaka želja, ker ljudje iz izkušenj vedo, da kar ni zapisano, pač nič ne velja. Da bo zapisano kaj veljalo, pa zgolj poenostavitve pri zapisovanju aktov, zbiranju podatkov ne bodo dosegle. Sodobna družba potrebuje strokovnost in dobro administracijo. Ena brez druge ne moreta. Ne moremo pričakovati dobrih strokovnih odločitev brez kvalitetnih podatkov. Zato ne bi smeli kar počez udrihati čez vsakega četrtega zaposlenega Slovenca. Spoznati moramo, katera administracija je koristna in kje se začne mučno delo posvečeno blagorju delavskega razreda in neizmerne skrbi za njegov boljši jutri. Kdo koga z odločitvami, zapisanimi v zakonih, predpisih in drugih kupih papirja, varuje in kdo skrbi le za njegovo varstvo.

Jelka Zupanič

1985 – pomembno leto za francoske komuniste

Vsakogar, ki pobliže spremlja dogajanja v evropskem komunističnem gibanju, nikakor ne bo smelo v letošnjem letu presenetiti dejstvo, da bodo dogajanja v francoski levici, še posebej pa v Komunistični partiji Francije kaj pogosto v konici mednarodne pozornosti.

Dva pomembna dogodka sta letos pred francosko partijo. V kratkem, februarja, naj bi se francoski komunisti srečali na jubilejnim, 25. kongresu svoje partije. Prav v tem letu pa se obetao tudi parlamentarne volite v Franciji. Torej ne gre, kar zadeva kongres francoske partije, samo za njegovo jubilejno oznako, ki že sama po sebi veča pomen samega kongresa in njegovih sklepov, pač pa bo kongres potekal hkrati v znamenju oživljenega političnega boja v Franciji, ki nujno daje pečat volilnemu letu.

Toda, pravo bistvo pomena kongresa francoskih komunistov je moč spoznati edinole v sklopu vseh pomembnih političnih okoliščin, ki označujejo stanje znotraj partije in njeno sedanje mesto v francoski družbi, v francoskem političnem življenju in zlasti v okviru francoskega delavskega razreda. Spomniti se je treba, da je francoska partija lansko leto na junjskih volitvah za evropski parlament doživela enega najhujših porazov, kar jih pozna zgodovina te stranke francoskega delavskega razreda. Pristala je na najnižji

točki, na 11,2 odstotka, kar je pomenilo, da je – skoraj bi lahko rekli – več kot polovica njenih dotedanjih volilcev partiji tokrat obrnilo hrbet. Za primerjavo naj dodamo, da je prav na istih volitvah komunistična partija sosedne Italije doživela največji uspeh, ko je s 33 odstotki vseh glasov prvič po moči presegla od nekdanj prevladujočo italijansko stranko, krščansko demokratsko.

Vodstvo francoske partije je ob analizi vzrokov tolikšnega osipa glasov ugotovilo, da je poglavitni vzrok iskati v sodelovanju komunistov v socialistični vladi Fraçoisa Mitterranda, oziroma v napačni politiki vlade. Ostro so napadli Socialistično stranko, češ da je prešla na socialdemokratske postojanke in se ukločila pritiskom kapitalistov, ko je vlada privolila v zapiranje številnih nedonosnih podjetij, kar je imelo za posledice občutno povečanje števila brezposelnih. Zato se je vodstvo partije že julija lani odločilo umakniti svoje štiri ministre iz vlade in preiti v opozicijo.

Ta korak naj bi – po sodbi mnogih poznavalcev stanja v francoskem delavskem gibanju označil konec pomembnega obdobja v francoskem političnem življenju in v odnosih znotraj francoske levice. Ne gre namreč samo za pretrganje triletnih vladavine združene levice – socialistov in komunistov – marveč gre za konec 25-letnega obdobja prizadevanj, da bi obe

strani francoske levice našli možnosti zblizanja in uresničiti akcijsko, če že ne tudi politično enotnost. Vodstvo komunistične partije sicer v tezah za 25. kongres še vedno poudarja pomen enotnosti levih sil, vendar se v načrtu sklepne dokumenta, ki naj ga sprejme kongres, kažejo prvine povsem drugačne oblike pa tudi vsebine nadaljnjega boja partije za enotnost francoskega delovnega ljudstva. Na kongresu naj bi razpravljali o novi obliki »večinskega ljudskega zbiranja« sil, ki naj se uresničuje v stvarnem življenju, v konkretnih akcijah in v boju za interese delovnih ljudi. Pri tem se partija – tako zagotavlja načrt sklepne dokumenta – ne bo izogibala prizadevanjem za utrjevanje enotnosti levice, kar predvideva kajpada sodelovanje s Socialistično stranko.

Kongres francoske partije utegne spričo stanja v stranki izzveneti v znamenju mnogoterih trenj in idejnih sporov, ki označujejo sedanje predkongresno vrenje znotraj partije. Gre za razjasnjevanje mnogih načelnih vprašanj in stališč pa tudi za ocene konkretne politike partije tako znotraj Francije kot v mednarodnem življenju. Sem sodi med drugim tudi vprašanje odnosa partije do Sovjetske zveze in njene tako notranje kot zunanje politike. Vsekakor je obilo znamenj, ki pričajo, da utegne biti kongres francoskih komunistov živ in odločilen.

Drago Košmrlj

Ofenzivnost zgodovinopisja je nujna

Čeprav smo o tem napisali že v prejšnji številki TV 15 Naš tovariš, velja zgodovinopisju in besedam, ki so jih izrekli o njem na seji predsedstva RO ZZB NOV minuli petek, posvetiti še malo pozornosti. Pred vrati je namreč predlog zveznega zakona o arhivih, ki določa (v svojem 11. členu), da bi vse republike in pokrajine predale originalne dokumente o oboroženem partizanskem boju med NOB centralnemu vojnogodovinskemu arhivu v Beogradu. V našem, slovenskem primeru gre za približno petsto metrov natančno zbranih in urejenih arhivskih gradiv. V razpravi so opozorili tako predstavniki Inštituta za zgodovino delavskega gibanja in Inštituta za narodnostna vprašanja kot drugi, ki se neposredno ali posredno srečujejo z delom, povezanim z arhivi, da ne smemo pozabljati, da gre za slovensko narodno premoženje, narodno bogastvo, ki je neodtujljivo. V tem smislu so bili enotno zoper tisti del predloga zakona, ki določa izročitev naših arhivov v centralni vojnogodovinski arhivski fond.

Naslednja podtočka pogovora o zgodovini pa je spet opozorila na izjemno številčnost del s področja raziskovanja NOB in revolucije, pri čemer število izdanih del, s katerimi se lahko posašamo (ne le v jugoslovanskem, ampak tudi v evropskem prostoru), ni v nikakršnem sorazmerju s krizi in težavami tistih, ki se tega lotevajo. Viri financiranja piscev, pomoč domicilnim odborom za zbiranje gradiva, denar, ki ga odmerja RO ZZB NOV, vse to je krpanje, kakor je krpanje (o tem so na seji sprego-

vorili delavci inštitucij) tudi sistemsko financiranje ustanov, ki se profesionalno ukvarjajo z raziskovanjem zgodovine. Spet sta bili omenjeni raziskovalna in izobraževalna skupnost.

O delu IZDG v tem letu pa so, na kratko, povedali, da z vsemi silami izpolnjujejo zadane naloge: med njimi teče delo na projektu o narodnem izdajstvu, pri koncu in za tisk je pripravljena sedma knjiga »dokumentov« in pripravljajo že tudi gradivo za osmo knjigo... Sedmo knjigo bi radi izdali ob 40-letnici osvoboditve, če bi dobili za to potrebna sredstva.

Beseda je (ko so omenjali slabo sodelovanje z izobraževalno skupnostjo) nanesla tudi na pouk zgodovine v srednjem usmerjenem izobraževanju, kjer da je stanje slabo. Zgodovinar Zdravko Klanjšček pa je opozoril, da se zgodovinopisje ne bi smelo odzivati šele ob posameznih primerih blatenja in pačenja zgodovinskih dejstev, ampak bi moralo nastopati ofenzivno, to pa pomeni, da bi moralo bolj ažurno (tudi bolj navzoče v javnosti? op. nov.) pisati o tistih delih zgodovine, ki so aktualni.

Končno velja zapisati še, da je dalo predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije vso podporo pobudi piscev zgodovinskih del na temo NOB, ki se želijo konstituirati v društvo, da bi tako laže in enotno nastopali.

Na tej seji so razrešili dolžnosti odgovornega urednika TV 15 Toneta Urbasa, ki odhaja s prvim februarjem na novo delovno mesto.

B. Ž. J.

Iz programa dela Sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri RK SZDL

V znamenju obletnice osvoboditve

Svet za tradicije pri RK SZDL bo v letošnjem letu v dogovoru z vsemi frontnimi deli aktivni pri številnih nalogah in vodil bo oziroma povezoval tele aktivnosti:

Za posodobitev zaznamovanja dogodkov iz naše nacionalne in revolucionarne preteklosti oziroma posodobitev vseh dosedanjih razprav in že sprejetih stališč bomo skušali oblikovati usmeritve, kako organizirati in izvajati proslave oziroma zaznamovanje dogodkov iz naše preteklosti. Dogovorili se bomo tudi, kako voditi akcijo, da bi se sprejeta stališča zares uresničevala v praksi;

za vnašanje in razvijanje revolucionarnih vrednot v celoten vzgojno-izobraževalni proces v osnovnih in srednjih šolah. Na podlagi ocene, ki jo bo pripravil Zavod za šolstvo, se bomo vključili v regijske posvete s prosvetnimi delavci;

za pripravo in izvedbo razprave na temo Pogleidi mladih in borcev NOV na ohranjanje in razvijanje revolucionarnih vrednot v današnjem času, ker so glede tega precej različna mišljenja; nosilec razprave, ki bi jo frontno vodili, naj bi bila

RK ZSMS. Po razpravi bi sprejeli stališča in skupno vodili nadaljnje aktivnosti;

Svet bo aktivno sodeloval k razpravi na temo Revolucionarne tradicije in kultura. Gradivo bi pripravili v RO ZZB NOV, razpravo in nadaljnje akcije pa bomo vodili frontno. Skušali bi oceniti poskuse razvrednotenja NOB in revolucije in druge nepravilnosti v kulturi in odgovoriti na vprašanje absolutne umetniške svobode.

Sveč bo po potrebi usklajeval in spremljal tudi druge akcije, ki jih bodo vodili frontni deli SZDL, družbenopolitične organizacije in družbene organizacije ter društva. Krepil bo sodelovanje z občinskimi sveti za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in jim pomagal pri utrjevanju njihovih vloge v občini. Skušal bo tudi realizirati pobude, ki nam jih bodo posredovali občinski sveti in delegati v svetu. Nadaljevali bodo z akcijo podružbljanja skrbi za vzdrževanje, ohranjanje in postavljanje spomenikov in spominskih obeležij NOB in socialistične revolucije. V ta namen bodo sklicali posvet s predsedniki občinskih svetov in se skupno

dogovorili za konkretne aktivnosti v letošnjem letu.

V okviru sekretariata bodo organizirali pogovore z uredniki iz posameznih sredstev javnega obveščanja in se dogovorili za bolj ustrezno poročanje s tega področja. Začeli bodo s pogovori, da bi tudi na Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani oblikovali telo, ki bi skrbelo za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij med študenti. Sodelovali bodo tudi pri organiziranju akcije Vlak bratstva in enotnosti.

V letošnjem letu bo svet skušal zbrati vse gradivo za drugo izdajo Vodnika po partizanskih poteh. Skupaj s partizanskim odredom Nikole Demonja bodo organizirali pohod tega odreda po Sloveniji v maju 1985. Stalna aktivnost sveta bo tudi spodbujanje in usmerjanje mladih za umetniško ustvarjanje, vezano na tematiko NOB.

Svet bo oblikoval usmeritve za odbore za podeljevanje različnih nagrad, predvsem za študente, naj v letošnjem letu, ko praznujemo 40-letnico osvoboditve kot merilo za podeljevanje bolj upoštevajo vidik ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij.

Vohunska afera pretresa Indijo

Indijo pretresa največja vohunska afera v 38 letih neodvisnosti, kajti če se bo pisanje dnevnika India Express pokazalo za resnično, potem ni bil v minulemu letu in pol noben zaupni indijski dokument skrivnost za ameriško obveščevalno službo CIA. Novice o izbruhu afere je v parlamentu oznanil sam premier Radživ Gandhi, zaradi interesov preiskave pa nadvse ni navedel. Glavna zveza ameriške obveščevalne službe z indijskimi visokimi državnimi uslužbenci naj bi bil francoski diplomat, ki so ga indijske oblasti izgnale iz države. Preiskovalni organi so že aretirali 17 visokih indijskih funkcionarjev in gospodarstvenikov, zaslišali pa so že več kot 1500 oseb.

Brez dvoma je res, da si brez dela obveščevalnih služb danes težko predstavljamo zaščito posamičnih državnih interesov, pa čeprav delovanje agencij te interese večkrat očitno presega. Obveščevalne službe resnici na ljubo pomenijo pravcato države v državi, saj se pogosto ukvarjajo s posli, o katerih tudi visoki državni funkcionarji ne vedo vsega. Prav sedanjí škandal je značilen primer, ki ponazarja, kaj se zgodi, če izbruhnejo na dan afere o vohunski in protivohunski dejavnosti ali celo izdaji posameznih državnih interesov in še zlasti zato, ker vse kaže, da je v afero vpletenih več tujih obveščevalnih služb.

Škandal se širi kot požar, vendar bo najverjetneje potrebno še nekaj mesecev, da bodo (če sploh bodo) znane nadrobnosti največje afere. Ni se še prav poglobila evforija ob pravcatem triumfu Radživa Gandhija na osmih indijskih parlamentarnih volitvah, na katerih je od 508 poslanskih sedežev dobil kar 401, se je najmlajši indijski premier hoče noče moral, po sicer zanj tudi osebno travmatičnem obdobju, lotiti čiščenja indijskega

Avgijevega hleva. Že pred izbruhom afere in še pred volilno zmago je 40-letni Radživ napovedal boj proti razbohotebi birokraciji in neučinkovitim vladnim ustanovam. Prav zdaj je očitno, da so prišli na vrsto tudi tisti najbolj vredni zaupanja.

Odkrita je obsežna in zapletena vohunska mreža, prek katere so se tuji agenti s pomočjo indijskih dokopali do strogo zaupnih podatkov o nacionalni varnosti in obrambi, prav tako pa tudi do šifer, s katerimi so indijski diplomati obveščali svoje zunanje ministrstvo. V stanovanjih aretiranih so do zdaj našli približno 300 najzaupnejših dokumentov oziroma njihovih kopij, ki obsegajo več tisoč strani. Aretirani so med drugim razkrili indijske načrte za možen jedrski protinapad v primeru indijsko-pakistanske eskalacije, nadalje načrte o prenosu sodobne vojaške in druge tehnologije iz Sovjetske zveze, za izdelavo laserskih orožij in tehnike, načrte za satelitsko opazovanje in dokumente o indijskem raziskovanju vesolja. Med osumljenimi ali že aretiranimi indijskimi funkcionarji so celo najvišji iz državnega

obrambnega ministrstva, sekretariata za tisk in iz neposredne bližine indijskega premiera in predsednika. Kljub temu da je zaradi interesov preiskave znanih le malo nadrobnosti, je afera na naslovnih straneh indijskega tiska in pomeni tačas najbolj brano čtivo na indijskih tleh.

Seveda se ob tem zastavlja vprašanje, za koga je delovala vohunska mreža. Seznam tujih obveščevalnih služb je namreč pester in dolg, saj zajema francosko, zahodnonemško, sovjetsko in pakistansko obveščevalno službo, največ obtožbe za zdaj odgovarjajo z molkom, in prav to si Indijci razlagajo kot pritrdilen odgovor na kopico izrečenih obtožb na francoski račun. Edino sporočilo francoske vlade je za zdaj obljuba uradnemu Delhiju, da bodo proti pomočniku francoskega vojaškega atašeya Bolleyu sprožili zakonske ukrepe, kajti ukvarjal naj bi se z dejavnostjo, za katero, kot

zatrjujejo, ni imel vladnega pooblastila. Bolley je pod zaščito diplomatske imunitete z redno letalsko linijo odpotoval v Pariz na »nujna posvetovanja«.

Kot kažejo rezultati preiskave, je bil Francoz le rezervna zveza v najverjetneje več let vohunski mreži, saj naj bi bil glavni šef neki neimenovani francoski poslovnež, ki pa je še »pravočasno« pobegnil iz Indije. Med Indijci omenjajo poslovneža iz Bombaya Kumarja Narayana, ki naj bi vodil celotno mrežo, skrbel za zveze, saj naj bi imel tesne stike z nekaterimi vodilnimi osebnostmi iz indijske obveščevalne službe pa tudi s tistimi iz vladnega kabineta.

Ob tem velja omeniti, da je bila Indija minula leta za francoske socialiste nekako privilegiran sogovornik in partner, ko je šlo za preučevanje številnih mednarodnih vprašanj hkrati pa tudi za gospodarsko sodelovanje med državama. Zaskrbljenost Pariza zato ne preseneča. Indija je namreč pred kratkim v Franciji naročila 40 najzgodnejših mirageov 2000, hkrati pa se dogovarjajo za posel v vrednosti milijarde dolarjev. Šlo naj bi za pošiljko 400 samohodnih topov in opremo za dve oklepni diviziji, ki naj bi jih namestili na indijsko-pakistanski meji. Če se bodo obtožbe na račun francoske vpletenosti izkazale za resnične, za kar pa skorajda ni dvoma, potem bo med drugim splaval po vodi tudi obetajoči posel.

Razplet afere z vso pozornostjo spemljajo tudi v Sovjetski zvezi, kajti Sovjetska zveza je poglavitni pošiljatelj sodobnega orožja indijski armadi, zaradi svoje odprtosti pa je prav Indija, kot vse kaže, zelo primeren teren za delovanje tujih agentov za dosego podatkov o sodobni oborožitvi sovjetskega izvora. Spomnimo se, da so Sovjeti Indiji obljubili pošiljko novih superbombnikov mig-29, pa čeprav ga za zdaj nimajo niti države varšavskega pakta.

Indija ni imuna pred aferami takšne ali drugačne vrste, sedanja največja pa je samo ena izmed mnogih, ki občasno izbruhnejo na dan. Zanimivo je, da se še ni prav končala afera Larkins, v kateri so dva upokojena oficirja pred dvema letoma obtožili, da sta za CIO prodajala najzaupnejše informacije o indijski oborožitvi. Vedeti moramo, da je bila v Indiji od nekdaj navada, da so upokojene visoke vojaške osebnosti zaposlili kot svetnike ali agente za nakup orožja v tujini, prav tako pa so imeli še nadalje dostop do pomembnejših zaupnih dokumentov v obrambnem ministrstvu. Visoki upokojeni starešinski kader prav tako ni skrival svojih stikov z vojaškimi atašaji iz drugih držav.

Seveda se samo po sebi zastavlja vprašanje učinkovitosti indijske obveščevalne službe in odgovornosti za to, da se je v državi razbohotila tako močna protiobveščevalna dejavnost. V petdesetih in šestdesetih letih so indijski vohuni prav dobro sodelovali

z ameriško Cio, in sploh niso podvomili o njenih namelih. Sodelovanje so prekinili v sedemdesetih letih, ko so ZDA v pakistansko-indijski vojni stopile na stran Pakistana. V pozabo so romale skupne indijsko-ameriške vohunske akcije proti Kitajski in Sovjetski zvezi. Gotovo je razkol vplival na samo sestavo in način dela indijskih vohunov.

Na indijsko obveščevalno službo je še zlasti padla senca ob atentatu na Indiro Gandhi, hkrati pa je vprašljivo, ali so se skorumpiranosti nekaterih politikov nalezli tudi vohunski obveščevalci, in kako je tudi mogoče, da je varnost zatajila prav pri vrhu. Morda leži vzrok za nespeh obveščevalne službe v dejstvu, da je oblikovana po ključu raznih agencij in njihovih podaljškov, ki pa so prepogosto zaposleni s političnimi strankarskimi cilji kot pa s temeljnimi nalogami. V okviru notranjega ministrstva delujeta Obveščevalna služba in Odsek za preiskovanje in analizo, vsi trije rodovi vojske imajo svoje obveščevalne službe, tem pa moramo prišteti še službo za obmejno varnost in centralne rezervne policijske in specialne enote.

Zaradi organizacijske mnogoterosti zdaj za nespeh posamezne ustanove dolžijo druga drugo, kajti odgovornost je težko razkriti. Radživa Gandhija, ki je že pred časom napovedoval čistko v indijski administraciji, čaka Sizifovo delo, a najverjetneje bo pri tem moral iti do konca.

Miha Lamprecht

Nacistična agresija na SZ je bila »napačno načrtovana vojna«

Celo Nemci sami se čudijo nad tem, kaj vse se zdaj lahko zgodi v ZR Nemčiji! Pred kakšnim mesecem je opozoril nase neki deželni poslanec CSU, potem ko je lagal o nacističnem napadu na SZ. Zdaj je mogoče brati vedno nove teze o tem, da je bila vojna na vzhodu v bistvu »preventivna vojna« zoper mostišče, po katerem naj bi boljševizem prodril v zahodno Evropo. Avtorji se pri tem oprajo na podatke, ki jih posreduje raziskovalni urad Bundeswehra za vojno zgodovino. Sedež urada je v Freiburgu, najnovejša cvetka, napisana na temelju njegovih »podatkov«, pa je zajetna, v več delih napisana knjiga avtorjev Horsta Booga in Rolf-Dietra Müllerja ob sodelovanju Jürgenja Försterja in še nekaterih soavtorjev o nacističnem napadu in vojni s SZ 1941/42.

Toliko previdni so tudi v Freiburgu, da knjigi ne dajejo pečata »uradne« zgodovine minule vojne. Freiburgski urad sicer vodi polkovnih wehrmachta, vendar mu je dodeljen štab civilnih strokovnjakov pod vodstvom profesorja Manfreda Messerschmidta. Posledica tega sodelovanja je pripomba, da so bili Hitler in poveljujoči generali kar soglasni o smislu vojne s SZ. To naj bi bila vojna uničenja (Slovanov in Judov) ter vojna za (nemški) življenjski prostor.

Prof. Messerschmidt je zapisal – vsem kritikom navkljub – da je bila »akcija Barbarosa« skrbno pripravljena uničevalna vojna, vendar je moral pripomniti, da vsi njegovi sodelavci niso tega mnenja. Zato je v uvodu h knjigi zapisano, da je »imela ekipa raziskovalcev velike težave, ko je poskušala uskladiti različne poglede na začetek vojne z Rusijo«.

Polemika te vrste je slaba tolažba za demokratske Nemce, kajti neonacisti so šli takoj v nasprotni napad. V časopisu Deutsche Nationalzeitung so na prvi strani objavili članek z naslovom Grozodejstva Rdeče armade in se pri tem sklicevali na urad v Freiburgu, ki je res izdal tudi publikacijo o »Sovjetskih metodah v uničevalni vojni«. Za poznavalce literature o drugi

svetovni vojni, predvsem pa o vojni na vzhodu ni nobena skrivnost, da poskušajo Nemci sebe oprati tako, da kažejo na drugo stran, čeprav ni nobenega dvoma o tem, kdo je bil izzvan in kdo je bil izzivalec, krivec za vojno.

Bralcem je težko ločevati med vzrokom za vojno (nemško agresijo) in učinkom (Stalinova vojna do konca), pravijo recenzenti in poskušajo postreči z nekaterimi

Nemški umik izpred Moskve leta 1941 pri temperaturi 30 stopinj Celzija pod ničlo. Tedaj so govorili, da jih je premagal »general zima«, zdaj pa iščejo za opravičilo agresije napake politične narave v načrtovanju »akcije Barbarosa«.

podatki, ki naj osvetlijo tedanje razmere. Predvsem jih zanima neposredna faza pred agresijo. Eden od avtorjev, Joachim Hoffman celo dopušča možnost, da bi Stalin nekega dne ravnotako udaril Nemcem v hrbet, kot je to leta 1945 storil z Japonci, pa čeprav sta državi podpisali pakt o nenapadanju. Kot namig, da ima prav, omenja približevanje sovjetskih vojsk v smeri proti Balkanu že leta 1940, kjer so se poleti istega leta že križali nemški in sovjetski

interesi. Hkrati s tem očita sovjetskim zgodovinarjem, da ne priznavajo sovjetske premoči nad Nemčijo neposredno pred začetkom vojne v »tankih, topovih in letalih«. Kot zgodovinar je Hoffman le toliko več, da iz teh domnev ne naredi nobenega sklepa!

Bralcem mora res skrbno listati in studirati knjigo, če hoče najti dokaze za tezo o »neizvzani nemški agresiji na SZ«. Niso mogli najti boljšega opravičila, kot je ponovitev govora generalmajorja Jodla 29. julija 1940. sodelavcem generalnega štaba, ko je dejal, da se je »Hitler odločil, da bo v najkrajšem času nepričakovano, presenetljivo napadel SZ in enkrat za vselej odpravil s sveta nevarnost boljševizma«. Niti Hitler niti njegovi generali niso računali s sovjetsko ofenzivo v letu 1941, pač pa se je

tako odpadli vsi politični, moralni in gospodarski vidiki agresije nacistične Nemčije na SZ.

Knjigo bi radi prikazali tudi v velikanski dosežek raziskovalne ekipe. Pravijo, da so cele knjižnice, ki so bile v minulih tridesetih letih napisane o vojni na vzhodni fronti, samo še za v papirnico! Ocenili so menda veliko dokumentov, marsikdaj pa so morali začeti znova, tako na primer tedaj, ko so raziskovali medodvisnost vojnega gospodarstva in vojaške uprave na zasedenih ozemljih, kakor tudi poglavje, povezano z odnosi med Hitlerjem in šefom njegovega generalnega štaba Halderjem.

Presenetljivo in pravtako majavo je novo odkritje: Agresija na SZ ni bila izključno Hitlerjeva zamisel, temveč tudi njegovega vojaškega poveljnika Halderja. Še preden se je diktator odločil, kaj naj dela po zmagi v bliskoviti vojni s Francijo, v času, ko Anglija ni bila premagana in ko je bilo treba računati z ameriško intervencijo, je generalni štab že premišljal o »preventivni vojni z Rusijo«, katere cilj je bila med drugim zasedba Baltika, Belorusije in Ukrajine. Politični cilj agresije: prisiliti SZ, da bo priznala gospodujočo vlogo nacistične Nemčije v Evropi.

General Franz Halder, »bavarski Prus«, je hotel pred začetkom vojne celo strmo glavit Hitlerja, leta 1940 pa se je spremenil v skladu z Ludendorfovimi naukom v »napovedovalca« političnega razvoja. Morda je tudi hotel dokazati Hitlerju po uspelem prodoru v Francijo, kako dobro zna generalštab »opravljati svoj posel«.

Dejstvo je, da je Hitler zagrešil vojno! Že v knjigi Mein Kampf, je označil Rusijo kot življenjski prostor za »utesnjeno živeče Nemce«, sklenil pa je tudi »uničiti boljševizem in iztrebiti judovstvo«. S temi programskimi cilji se je leta 1940 zaradi političnih in strateških razlogov odločil, tako kot nekdaj Napoleon, da bo korakal nad Moskvo. Avtorji pravijo, da oficirski zbor ni bil preveč enoten glede možnosti, da bodo SZ res premagali v nekaj tednih, v jakom pa se je menda zdelo vse mogoče. Računali so, da bodo še pred zimo obvladali velikanski prostor do Urala in do Kavkaza. Kot otep slame pred mežgom je nacistična vlekla naprej misel o gospodarskem izkoriščanju in izropanju SZ, ki naj bi za Nemce postala tisto, kar je bila Indija za Angleže...

Borci so ustvarjalni del SZDL

Na pobudo borčevske organizacije so se 22. januarja srečali na delovnem pogovoru člani predsedstva RK SZDL Slovenije in člani sekretariata predsedstva ZZB NOV Slovenije. Natančneje rečeno, predsednik RK SZDL Franc Šetinc, sekretar Geza Bačić in še nekateri vodilni sodelavci naše najbolj množične organizacije so želeli slišati pripombe, ki so jih borci izrekli (v številnih diskusijah od osnovnih organizacij do predsedstva) o poročilu o delu RK SZDL Slovenije v letu 1984. To poročilo je bilo hkrati s programskimi usmeritvami poglobilni predmet razprave na letni programski seji RK SZDL Slovenije 29. januarja, torej pred dvema dnevoma (ko je bila pričujoča številka našega glasila že v tisku; o seji bomo izčrpno poročali v prihodnji številki).

Pripombe, o katerih je beseda, je strnil Bogo Gorjan, predsednik RO ZZB NOV Slovenije. V uvodu je dejal, da je poročilo vsebinsko tehtno in da v osnovi dobro upodablja življenje in delo fronte v minulem letu. Toda ker so borci proučili dokument zelo angažirano in prizadeto, čeprav je prišlo mednje razmeroma pozno, bi bilo treba po njihovem mnenju vnesti v besedilo nekaj izboljšav.

Predvsem se mnogi borci niso mogli znebiti občutka, da je dokument (vsaj v prvotni delovni verziji) naslikal razmere v SZDL preveč optimistično in da kot tak ni izrazil pravega razpoloženja množic, o katerem vemo, da je prežeto s precejšnjim nezadovoljstvom zaradi sedanjega kritičnega položaja na marsikaterem področju našega družbenega življenja.

V Poročilu n. pr. ni bilo ustrezno obdelano stanje v delegatskem sistemu in ni

bilo ocenjeno, zakaj ne uredimo v zadostni meri interesnega pluralizma. Denimo: delo zveze borcev znotraj SZDL ni dobro izraženo. To delo se ne izčrpuje zgolj z varovanjem, ohranjanjem in razvijanjem izročil NOB, kakor je videti iz Poročila. Z velikim prizadevanjem in kljub temu da so mnogi že stari in oslabei, borci sodelujejo v naših skupnih stabilizacijskih naporih: skrbno spremljajo razvoj družbenega in gospodarskega sistema; razpravljajo o sklepih 13. seje CK ZKJ; živo jih zanima skupščinsko delo, delo izvršnih svetov itd. Borci sicer ne vidijo potrebe, da bi jih bilo treba kje posebej omenjati, saj se zavedajo, da so del skupne in enotne fronte, ni jim pa prav, da bi bila njihova aktivnost poudarjena samo v zvezi s tradicijami.

Dalje je predsednik govoril o zaskrbljenosti borcev glede nekaterih kvarnih pojavov v naši javnosti, ki pa

jim Poročilo ne namenja dovolj pozornosti. Položaj v mladinski organizaciji ni prav orisan, saj se ve, da mladina še ni zadovoljivo vključena v delegatski in obrambni sistem. Vse več je neustreznega ali celo sovražnega pisanja o NOB, za kar izrabljajo celo glasila SZDL (borci ocenjujejo, da smo priča najhujših klevet NOB po vojni). Fronta se tudi premalo odziva na škodljiva prizadevanja, ki se kažejo na raznih javnih tribunah (take težnje so se pojavljale celo na nedavni pisateljski tribuni v Cankarjevem domu, čeprav je bila ta tribuna sicer v osnovi tehtna in ustvarjalna). Ni na primer mogoče pozdraviti ideje o »slovenskem kulturnem parlamentu«, kajti očitno je, da se za to idejo skriva protibuda: diskreditirati naše družbene sile, češ da niso zmogljive reševati problemov brez neke nove elite. In na posled: ko je Poročilo preveč enostransko poudarilo vprašanje spomenikov NOB (spomeniške manije), je nekako nasledilo mnenju, ki ga skušajo uveljavljati nasprotniki, namreč, da niso raziskani nekateri pojavi naše bližnje zgodovine. Borci mislijo, da je bilo zgodovinsko pisanje o NOB zelo dinamično in da se napreduje po količini in kakovosti, o čemer priča intenzivna izdajateljska dejavnost. Zlepa ni zgodovinskega vprašanja NOB, ki ne bi bilo zadovoljivo obdelano. Res pa je, da marsi-

kaj še ni prodrlo v šolsko vzgojo in zavest javnosti.

Za Gorjanom so govorili še Stane Repar, Marjan Lenarčič in Lado Pohar.

Prvi je menil, da je v Poročilu nepopolno ocenjeno idejno delo Fronte. Kadar se govori o tem delu, se problemi ponavadi reducirajo na »pomanjkanje sredstev«. Kadrovska politika je v glavnem omejena na volilne priprave – prav to pa sproža med ljudmi veliko kritičnih pripomb. Zelo razdrobljeno, ne pa kompleksno, kakor bi morali, obravnavamo tudi socialno politiko. Med drugim se je zelo poslabšal odnos do invalidov. Čeprav so borci zelo veliko opozarjali na te slabosti, Poročilo njihovih opozoril ne omenja.

Sekretar predsedstva RO ZZB NOV tovariš Lenarčič je prav tako ocenil, da so v Poročilu premalo poudarjene idejni problemi – v času, ko doživljamo vrsto napadov na NOB in ko predrzno dvigajo glave belogardisti. Čeprav se borci bojujejo proti tem pojavom (25 tisoč jih aktivno deluje v krajevnih skupnostih, 20 tisoč v družbenih organizacijah, 15 tisoč v društvi in več kot 10 tisoč v občinskih in delegatskih telesih), imajo pogosto občutek, da so v boju osamljeni. Med drugim to občutijo sprčo dejstva, da Kulturna skupnost nekako samoumevno podpira liste, okrog katerih se zgrinjajo skupine raznih oporečnikov, za finančne probleme borčevskega glasila TV-15 Naš tovariš pa ne kaže razumevanja. Lenarčič je tudi poudaril, da bi se morala SZDL bolj zavzeti za cilje v ljudski obrambi in družbeni samozaščiti.

Tovariš Lado Pohar je

ocenil, da Poročilo pogosto uporablja izrazoslovje, kakršno sodi v zakonska in podobna besedila. V tekstu se pojavljajo tudi papirnate formulacije in pleonazmi. Borci pogrešajo v njem mobilizacijsko besedo, ki bi se zavzela za patriotizem, poštenje, odgovornost, tovarištvo med ljudmi, tedaj za vrednote, ki živijo v izročilih NOB. Navedek iz Poročila, ki reducira nadaljevanje moralnopolitičnega razvoja na »sodelovanje med borci in mladino«, deluje plehko.

Tovariš Franc Šetinc je izrazil zadovoljstvo ob očitnem dejstvu, da so se borci tako poglobili v osnovno verzijo Poročila RK SZDL in potrdil, da so njihove kritične pripombe večinoma točne in vredne vsega upoštevanja. Vsa stvar opozarja, je dejal, da je treba okrepiti in poglobiti sodelovanje med frontnimi deli, tako da se bosta bolj izrazila demokratizem in boj mnenj. Vsi delegati v Fronti, tudi 1600 borčevskih, morajo aktivno sodelovati pri sestavljanju takih besedil, vendar že takrat, ko začenejo nastajati.

Poskusom razvrednotenja našega skupnega boja se bo Fronta lahko uspešno uprla samo tedaj, če bodo vsi njeni deli delovali strnjeno in sinhronizirano. Vsa Fronta, denimo, mora pomagati mladini, da se bo našla in razvila svojo moč. O mladini moramo govoriti na afirmativni način; to jo bo pridobilo, da bo postala še bolj ustvarjalni del Fronte.

Jasno je tudi treba povedati, da družba ne bo več dajala sredstev za tisk, ki kleveta našo revolucijo. Naša revolucija je to, kar je; skozi prizmo napak, ki so jo spremljale in jih ne zanika-

mo, revolucije ne bomo popravljali. Fronta socialističnih sil noče biti kakršenkoli razsodnik ali transmisija, hoče in mora pa uveljaviti svoja stališča.

Franc Šetinc je v nadaljevanju razgrinjal načrte SZDL. Poudaril je pomen Tiskovnega sveta, ki si prizadeva, da bi delo organizacije dobilo v glasilih mestu, ki mu gre. Na posebni programski konferenci bo SZDL kmalu obravnavala vprašanje, kako prezentirati narodnoosvobodilni boj; posebna konferenca bo namenjena tudi socialni politiki. Največ moči bo organizacija vložila v izvedbo »ofenzivne različice« stabilizacijske akcije. To pomeni, da bo z vsemi močmi podprla načrt, da se mora letos povečati slovenski družbeni proizvod za 5 odstotkov, da se bodo kar najizdatnejše zmanjšali proizvodni in poslovni stroški, da se bo povečala učinkovitost dela in da življenjski standard ne bo več padal. Kako do teh ciljev? Tako, da bo Fronta povečala svojo učinkovitost posebno prek sindikatov v tovarnah in drugih delovnih organizacijah. To velja razumeti kot vojno napoved Fronte birokraciji in birokratizmu ter drugim sovražnikom.

Posobno kot Franc Šetinc je tudi sekretar RK SZDL Slovenije Geza Bačić potrdil, da bosta oba dokumenta, tako v Poročilo o delu... kot Usmeritve... temeljito izboljšana. Marsikatero slabost da bo omilil tudi predsednikov referat na programski konferenci.

(Kot že rečeno, bomo poročilo o tej konferenci objavili v prihodnji številki našega glasila).

Zvone Kržišnik

Iz borčevskega tiska

Zakaj spet?

Pod gornjim naslovom se Ljubo Djorić sprašuje v zveznem glasilu Četvrti jul, komu je potrebno razvrednotenje organiziranega in junaškega upora narodov in narodnosti Jugoslavije proti fašizmu v drugi svetovni vojni in zanikanje avtentičnosti jugoslovanske socialistične revolucije. Med takšne poskuse je namreč šteti obsežen članek sovjetskega zgodovinarja, general-majorja V. Maculenk (načelnika katedre generalštabne akademije Vorosilov), ki je bil objavljen v januarjski številki uglednega sovjetskega časopisa Mednarodno življenje v rubriki K štiridesetletnici zmage.

Omenjeni avtor, opozarja Četvrti jul, namreč v razlagi osvobodilne vloge Rdeče armade pravi, da je bila »izpolnitev internacionalističnega dolga, s katero je pone-

sla svobodo vzhodne in srednje Evrope. Pri tem zgodovinar in vojak Maculenko poistoveti naš štiriletni narodnoosvobodilni boj z gibanji odpora v Belgiji, Franciji, Nizozemski, Norveški, Danski, Italiji in Grčiji, enote naše narodnoosvobodilne vojske pa s »formacijami bratskih držav«, ki so bile kot je splošno znano, organizirane šele tik pred zlomom Hitlerjevega rajha. O sodelovanju NOV v zavezniških naporih ni niti besede... pač pa je razumeti, da je tudi Jugoslavija ena od držav, ki ji je sovjetska armada prinesla svobodo...

Žal se tako prav v letu osvoboditve izpod fašističnonacistično okupacije spet pojavljajo »pozabljivci«, ki tebi nič menijo zamočijo milijone žrtev in – nekaj malega zgodovinskih dejstev.

Ne potrebujemo proslav zaradi proslavljanja

Kakovost našega proslavljanja je v neposredni odvisnosti od razmer v naši družbi, in če smo si edini, da bi morali bolj radikalno spreminjati razmere v družbi, izhaja iz tega tudi potreba po spreminjanju in izboljševanju zaznamovanja posameznih pomembnih dogodkov in osebnosti našega socialističnega razvoja in naše preteklosti nasploh.

»Podlaga za temeljito obravnavanje preteklosti mora biti strokovno delo, pogoj zanj pa so ustrezne raz-

zmere in možnosti.« so med drugim zapisali v informaciji »O razpravi o nekaterih idejnih problemih pri obravnavi preteklosti in vsebini ter načinu zaznamovanja obletnic v letu 1985« na tri najstji seji komisije za zgodovino pri predsedstvu CK ZKS.

Ne le celotno in objektivno prikazovanje naše preteklosti – potrebno nam je tudi privlačno prikazovanje te preteklosti. Ali res ravnamo tako vselej, kadar želimo zaznamovati pomembne dogodke, se spomniti po-

membnih ljudi? Moramo se tako spraševati in pregledovati, ali naše številne proslave vselej dosegajo svoje namene, ali pa morebiti včasih s svojo površno in oguljeno stereotipnostjo dosegajo prav nasprotno.

Lepa je misel, zapisana o proslavah v gradivu ZKO: »Hočemo doseči jutri z močjo, ki jo danes črpamo iz včeraj.« Tega pa ne bomo dosegli s preširoko zajetimi zgodovinskimi pregledi, s pustim nizanem že zdavnaj utrjenih zgodovinskih dej-

stev in kopičenjem vseh vrst podatkov. Veliko večjo učinkovitost bo doživela proslava, ki se bo omejila na en dogodek z jasnimi in udarnimi sporočili. Več dela in pretehtanega načrtovanja bomo morali posvečati novim prijemom zaznamovanja pomembnih mejnikov, kajti proslave, ki bodo še kar naprej pripravljane po zlizanih vzorcih, nimajo prihodnosti. In klisejskih prireditev imamo na vseh ravneh še veliko... ena zborovska pesem, daljši govor, podelitev priznanj in krajši kulturni program... da je opravljena še ena, s političnim forumom naročena naloga... Namesto da bi bila proslava dogodek za ljudi, o katerem se še kasneje govori, ki ima uporabno vsebino in vrednost, s katero lahko ponosno počastimo spomin na dogodke in osebnosti.

Mora biti res proslava vedno in povsod samostojni dogodek, ali pa je lahko del kulturnega načrtovanja, kulturne dejavnosti? Je proslava zares imenitna le, če si zagotovimo zanj govornika s čimvečjo družbeno funkcijo? Zakaj ne moremo proslave oblikovati kot kratek film, razstavo, predstavo... navada je sicer železna srajca, ampak skrajni čas je, da osvežimo to obliko dela z novimi oblikami in novimi prijemmi.

Zadnja leta pogosto govorimo o teh vprašanjih. Najprej smo v duhu stabilizacijskih prizadevanj spravili v razumnejše okvire številčnost in finančne račune proslav, bolj počasi pa sledi temu vsebinski premik. Prav bi bilo, da bi se slednji še očitneje obrnil v prid kakovostnim vsebinam v letu, ko proslavljamo štirideseto

obletnico svobode. Potreben bo pregled vseh štirih desetletij našega razvoja, ki so ga ustvarjali delovni ljudje, hkrati s pregledom slabosti, ki so nas tudi spremljale. Ob takšnih obletnicah morajo biti izrečene tudi ocene doseženega razvoja in delovnih uspehov, na osnovi tega pa izhodišča za delo v prihodnje.

Najbrž ne bi imelo proslavljanje zadnje bitke v drugi svetovni vojni, nobene posebne akcijske vrednosti, če je ne bi povezovali z vsemi našimi današnjimi prizadevanji za mir. Brez življenja bi izzvenel tudi spomin na prvo slovensko vladno Ajdovščini, če ga ne bi povezovali z razvojem slovenske državnosti ter našega druž-

benega in gospodarskega razvoja, in končno bi bil le oddaljen ter lep spomin na osvoboditev okupirane Ljubljane, če ne bi hkrati s tem spominom spregovorili o vzajemnosti, tovarištvu, iznajdljivosti (za današnjo rabo), če ne bi imenitno spravili v življenje množičnega pohoda delovnih ljudi po poteh spominov in tovarištva...

Ne potrebujemo proslav zaradi proslavljanja, gre za preverjanje in utrjevanje zgodovinskih resnic, za izražanje spoštovanja do vsega, kar si je, v zgodovini potrjeno, takšno spoštovanje zaslužilo in seže s sporočilom do nas, ki smo danes in tukaj.

Bojana Žokalj-Jesih

O borčevskih organizacijah po Evropi V Genovi se je končal kongres ANED

Minulo nedeljo se je v Genovi končal kongres vsedržavnega združenja bivših deportirancev v nacističnih taboriščih ANED.

Osrednje misli tega kongresa so veljale miru in jedrski razorožitvi, boju proti fašizmu, proti še obstoječim diktatorskim režimom v svetu in proti vsem vrstam terorizma v svetu. Slednji je prav v zadnjem času spet pokazal svoj krvavi obraz italijanski družbi.

Na tem kongresu so poleg že naštetega spregovorili tudi o vprašanju slovenske narodnostne manjšine v Furlaniji-Juljski krajini ter obsodili odlašanje (ovire) potrditve zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji ter šovinistične izpade in akcijo, ki dobiva zlasti na Tržaškem v zadnjem času krila s strani MSI in dela Liste za Trst. Ostro so obsodili tudi skrutitve spomenikov padlim v odporu proti fašizmu.

V imenu Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI) je bil na kongresu tudi predsednik tega združenja Arrigo Boldrini, ki je pozdravil pobudo o ustanovitvi federacije italijanskega odporništva.

O dejavnosti ZRVS v prihodnjih mesecih

Informativna dejavnost je še vedno šibka

Osnutek sklepov 13. seje CK ZKJ in peta seja republiške konference sta postavila pred vse člane in organizacije ZRVS vrsto pomembnih nalog. Na terenu se zavedajo pomembnosti svoje organizacije za zasnovo SLO in DS in so z vso resnostjo začeli uresničevati večino izmed teh nalog. O tem priča tudi seznam dejavnosti ZRVS v prihodnjih nekaj mesecih.

Tako se bo sredi februarja sestalo predsedstvo RK ZRVS. Obravnavali bodo usmeritve za načrtovanje na področju SLO in določenih nalog družbene samozaščite za obdobje 1986 do 1990. Te usmeritve so pomembne zato, da jih bodo lahko pri izdelavi srednjeročnih načrtov upoštevale tudi organizacije ZRVS. Obravnavali bodo tudi druge dokumente, ki so bili sprejeti na področju SLO in DS, operativni načrt za uresničevanje nalog, ki jih je sprejela republiška konferenca ZRVS na decembrski seji, program dela zvezne konference ZRVS za letos in morebitne nove naloge bodo uvrstili v svoj program dela.

Dve težiščni nalogi rezervnih vojaških starešin sta prav gotovo vojaško-stro-

kovno in idejnopolitično usposabljanje in izobraževanje ter delovanje krajevnih konferenc in aktivov ZRVS v združenem delu. Tema dvema nalogama bosta namenjeni tudi tematski konferenci, ena bo spomladi, druga pa jeseni. Usposabljanje in izobraževanje je v občinskih in krajevnih konferencah ZRVS načrtovano tako, da se dopolnjuje in prepleta s podobnimi procesoma v JLA in predvsem v TO. Medtem ko v oboroženih silah namenljajo pozornost predvsem specialističnemu usposabljanju, se rezervni vojaški starešine v svojih organizacijah srečujejo s temami, ki jih lahko uporabijo tako v OS kot pri delu v okolju, kjer živijo in delajo.

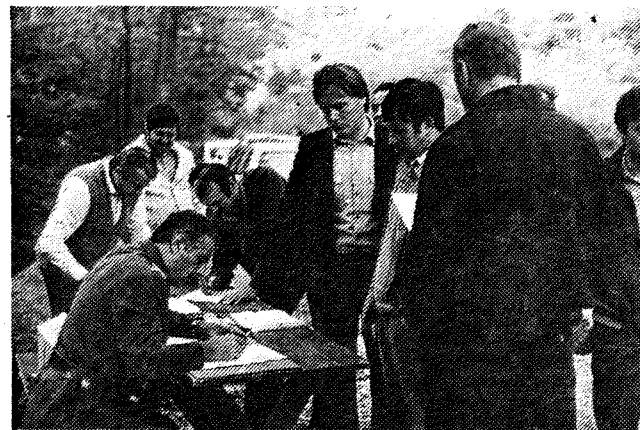
Nekateri člani predsed-

stva RK ZRVS so imeli v minulih dneh vrsto pomembnih pogovorov, na katerih so govorili o delu ZRVS in o tem, kako ga izboljšati. Tako so se srečali s poveljnikom Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnikom Brankom Jerkičem, namestnikom poveljnika TO Slovenije polkovnikom Milovanom Zorcem, predsednikom predsedstva SR Slovenije Francetom Popitom, predsednikom predsedstva RK SZDL Francem Setincem in predsednikom skupščine Slovenije Vinkom Hafnerjem. Z republiškimi sekretarjem za ljudsko obrambo Martinom Koširjem pa so se pogovarjali o sodelovanju organizacij ZRVS in oddelkov ter sekretariatov za ljudsko obrambo pri kadrovanju za vojaške šole in šole rezervnih oficirjev.

V prihodnjih dneh se bodo sestale tudi tri komisije. Tako bosta statutarna komisija in komisija za organizacijsko-kadrovske zadeve na skupni seji obravnavali nov

predlog zakona o službi v oboroženih silah, osnutek pravilnika za podeljevanje priznanj ZRVS Slovenije in predlog kandidatov za člane

ljudsko obrambo, ki so jih tudi povabili na sejo komisije. To telo predsedstva RK ZRVS Slovenije bo obravnavalo tudi vprašanja za le-

Kako so rezervni vojaški starešine sodelovali pri predavanjih, seminarjih in drugih oblikah teoretičnega dela, pokaže preverjanje znanja, ki ga ponavadi opravijo skupaj z orientacijsko-taktičnim pohodom.

višjega častnega sodišča, ki je pri republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo.

Komisija za idejnopolitično in splošno vojaško usposabljanje bo pregledovala osnutek programa dela za prihodnje leto. Pričakujejo, da bodo dali pomemben prispevek k temu programu tudi predstavniki Ljubljanskega armadnega območja, teritorialne obrambe in republiškega sekretariata za

tošnje preverjanje znanja in pripravo načrta idejnopolitičnega in vojaškostrokovnega usposabljanja za prihodnje srednjeročno obdobje.

V bližnji prihodnosti bo nekatere občinske konference ZRVS obiskala delovna skupina RK ZRVS Slovenije, da se na terenu prepriča, kako se uresničuje osnutek sklepov 13. seje CK ZKJ in 5. seje republiške konference ZRVS.

To je le nekaj dejavnosti,

ki potekajo na republiški ravni. Na terenu pa so organizacije ZRVS že začele izvajati program usposabljanja. Tako so v večini že končali prvo temo s področja vojaškostrokovnega usposabljanja, to je obravnava priprave na oboroženi boj. Obravnava te teme je bila zelo olajšana s tezami, ki jih je v predzadnji številki objavila revija Naša obramba. Poteka pa tudi že obravnava druge teme s tega področja, ki se nanaša na izvajanje oboroženega boja. Hkrati s temi seminarji in predavanji pa organizacije ZRVS pripravljajo redne letne konference. Na njih pregledujejo dosedanje delo in možnosti za izboljšanje dela v prihodnje.

Medtem ko je dejavnost na drugih področjih zelo živahna, je na področju informativnopropagandne še vedno šibka. Kljub velikemu trudu informativnopropagandne komisije pri predsedstvu RK ZRVS večina organizacij še ni spoznala pomembnosti te dejavnosti. Malo je organizacij ZRVS, ki redno pošiljajo članke o svojem delu v republiška glasila. ZRVS je skoraj reden gost v občinskih in tovarniških glasilih, tako da ostaja njihova dejavnost znana samo v njihovi občini.

Februarja bo izšla tudi nova številka Vestnika ZRVS.

Bojan Kuntarič

Vključevanje mladink in mladincev prostovoljcev v TO

Pomembna in zahtevna naloga

Mladi so pomemben subjekt splošne ljudske obrambe, za teritorialno obrambo pa pomenijo tudi pomemben kadroviški vir. Zato je evidentiranje in vključevanje mladink in mladincev prostovoljcev v enote teritorialne obrambe pomembna in zahtevna naloga. Ta akcija je tudi priporočljiva, da se vse več mladih, ki so člani ZSMS, vključuje v štabe in enote TO. S tem je dobila mladinska organizacija pomembno vlogo znotraj TO, še posebej po sprejetju in uveljavljanju statutarne sklepa o organiziranosti in delovanju aktivov ZSMS v enotah TO.

V občini Litija je bila od leta 1971, ko so imeli prvo večjo akcijo za vključevanja prostovoljcev, pa do danes vključeno veliko mladih. Nekatera dekleta, ki so bile vključene kot mladinke prostovoljke, so ostale v njeni sestavi tudi kot ženske obveznice.

Nosilca pridobivanja mladink in mladincev prostovoljcev sta občinski štab TO in občinska konferenca ZSMS, ob vsestranski pomoči OO ZZB NOV, OK ZRVS in drugih družbenopolitičnih organizacij, ki so dolžne seznanjati mlade z razvojem zamisli SLO in DS ter z možnostmi njihovega vključevanja v teritorialno obrambo. Izkušnje so pokazale, da samo tako široko zasnovana akcija premaga zastarelo miselnost, češ da je vključevanje mladih v TO samo izmikanje šolskim in delovnim obveznostim ter avanturizem. Velikokrat se starši še upirajo vključevanju mladih deklet. To lahko uspešno premagamo s pogovori z njimi in z njihovim sodelovanjem pri usposabljanju mladih prostovoljcev. Res pa je, da morajo tako v občini Litija kot po vsej naši domovini vključevati dekleta in se zavedati njihove vloge v enotah TO. Spomnimo

se narodnoosvobodilnega boja, ko je bilo v partizanskih vrstah veliko deklet in žensk, ki so se izkazale kot pogumne borke in neštokrat so dvignile moralo v svojih enotah. V enotah TO, v katerih so dekleta, je večja prizadevnost pri uresničevanju nalog in večje tovarištvo.

V litijski občini začnejo akcijo vključevanja mladink in mladincev – prostovoljcev v enote TO že na začetku leta z podrobnim programom vključevanja in vzgoje mladih prostovoljcev, evidentiranje pa poteka vse leto v osnovnih organizacijah ZSMS v krajevnih skupnostih in organizaci-

jah združenega dela. Mladi prostovoljci se usposabljaajo v učnem centru na Slatini pri Šmartnem. Najpogosteje je to nekajdnevna vzgoja, na kateri se mladi usposabljaajo za opravljanje določenih vojaškopolitičnih nalog v enotah TO. Kljub dokaj obsežnemu vojaškostrokovnemu in idejnopolitičnemu programu dela pa imajo čas za tako imenovane svobodne dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo v prostem času. Na vsakem usposabljanju ustanovijo aktiv ZSMS. Sestanki aktivov so namenjeni določanju nalog in analizi opravljenega dela. Vsakič izdajo tudi svoje glasilo, ki se imenuje Mladi teritorialci, pripravijo kulturne večere in družabna srečanja, na katere povabijo predstavnike vseh družbenopolitičnih organizacij, borci pa jim ob tej priložnosti pripovedujejo o svojih doživetjih med narodnoosvobodilno vojno in tako prenašajo svoje izkušnje in tradicije na svoje naslednike. Najbolj

slovesno je za mlade prostovoljce takrat, ko se zaobljubijo in podpišejo, da prostovoljno vstopajo v vrste TO.

Prostovoljci so po sprejemu v TO razporejeni v posamezne enote, kjer ostanejo fantje do odhoda v JLA, dekleta pa do devetnajstega leta starosti, ko se spet lahko odločijo, da ostanejo v TO tudi kot ženske obveznice. Skoraj vsi mladi prostovoljci prizadevno in uspešno izvajajo naloge, ki jih dobijo v enotah, kar se je pokazalo v vseh vajah TO v občini Litija. Zelo radi skrbijo tudi za kulturno in družabno življenje, saj so skoraj praviloma med najbolj delovnimi pri izdaji glasil in pripravi kulturnih programov na terenu. Redno sodelujejo pri usposabljanjih svojih enot, prek občinske konference ZSMS, se vključujejo tudi v druge akcije, predvsem pa v dejavnosti mladinske pohodne enote Slavko Šlander.

V občinskem štabu TO in OK ZSMS se zavedajo, da evidentiranja mladih prostovoljcev ne smejo izvajati le v ozkem krogu mladih, ampak morajo akcijo še bolj razširiti na srednješolsko, delavsko in kmečko mladino. Za to dejavnost pa morajo še bolj pritegniti osnovnošolsko mladino. S tem namenom se je OSTO Litija vključil v delovanje obrambnih krožkov in v pripravo in izvajanje obrambnih dnevnov. Tako prihodnje mladince prostovoljce neposredno seznanijo z možnostjo vstopa v teritorialno obrambo.

Marina Krnel

Najbolj slovesen trenutek je, ko mladinka ali mladinec podpiše izjavo, da prostovoljno vstopa v TO

Delovni na vseh področjih

Osnovna organizacija Zveze rezervnih vojaških starešin Ratanska vas je le ena izmed številnih organizacij ZRVS, ki po vsej Jugoslaviji skrbijo, da so njihovi člani vsak trenutek sposobni uresničevati našo zasnovo splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Pri analizi lanskega delovanja so ugotovili, da so zastavljene naloge povsem uresničili, kar je dokaz visoke zavesti in odgovornosti vseh članov oziroma posameznih komisij, ki so zadolžene za posamezna področja delovanja. Posebej ponosni so na organizacijo proslave ob dnevu vstaje slovenskega naroda, ki je bila na Boču. Po dogovoru med ZRVS in krajevno organizacijo ZB NOV naj bi ta prireditev postala vsakoletna. Praznik slovenskega naroda pa so izrabili tudi za orientacijski pohod, med katerim so preverjali strokovno znanje. Pohoda so se udeležili tudi člani dveh drugih organizacij ZRVS v krajevni skupnosti

Rogaška Slatina, in sicer Tržišče in Center, s katerima OO ZRVS Ratanska vas tudi drugače tesno sodeluje.

Lani so pripravili še strokovni izlet v Maribor, ki so se ga udeležili člani vseh treh organizacij. V eni izmed tamkajšnjih vojašnic so si ogledali posamezne vrste orožij, se seznanili z njegovo uporabo in značilnostmi. Do navedenosti so obdelali tudi temo z naslovom Dejstvovanje okrepljene partizanske čete pri napadu na sovražnikovo motorizirano kolono.

Za dan JLA so pripravili proslavo v Rogški Slatini. Udeležili so se je predstavniki garnizij iz Maribora, Ptuj, Slovenske Bistrice, Celja, štaba TO zahodnoštajerske pokrajine, poveljstva Ljubljanskega armadnega območja in drugi. Najbolj delovnim članom so podelili republiška in občinska priznanja in prebrali ukaze o napredovanjih.

Seveda je to le del vseh dejavnosti rezervnih vojaških starešin v Ratanski vasi. Zavedajo pa se, da lansko uspešno delo zahteva še boljše v letošnjem.

Anton Izanc

Kako ohraniti »živo« mejo?

Na karavli Jožica Flander v Jurskem vrhu so se te dni zbrali predstavniki občin in mesta Maribor, JLA, UNZ Maribor, milice, TO, GG Maribor, Elektro Maribor-okolica in skupnosti obmejnih KS, ki ima sedež v Sentilju. Pogovora o problemih obmejnih krajev in obmejnih krajevnih skupnosti se je udeležil tudi predsednik mestne konference ZRVS Maribor generalmajor Jože Berce.

V razpravi so poudarili, da bo treba mejo ohraniti »živo« in preprečiti, da bi se ljudje izseljevali iz obmejnih krajev. Zaradi tega pa bo treba na tem območju graditi ceste, vodovode, transformatorske postaje in druge objekte, ki bodo omogočili ljudem ob meji lažje in boljše življenje. Gradnja teh objektov ob meji ima poseben pomen tudi za SLO in DS. Doslej je Podjetje za PTT promet Maribor zgradilo nekaj telefonov ob meji, vendar so potrebe precej večje. Na Gaju je podjetje za PTT promet Maribor lani zgradilo 15 novih telefonskih priključkov.

Ivan Sluga, tajnik Skupnosti obmejnih KS, je dejal, da je skupnost v zadnjih letih precej prispevala k izboljšanju razmer na obmejnem območju. V letih 1978–84 so skrbeli za 22,5 kilometra cest, ki so bile potrebne temeljite obnove. Razen tega so s pomočjo Elektro Maribor-okolica v zadnjih štirih letih zgradili 38 transformatorskih postaj in tako uresničili svojo obveznost po samoupravnem sporazumu. Tudi letos bodo zgradili več transformatorskih postaj. V prihodnje bodo posvetili posebno skrb tudi elektrifikaciji nekaterih hribovskih kmetij. Tudi hribovskim kmetom bo treba v prihodnje zagotoviti boljše možnosti pri najemanju posojil, pri zagotavljanju umetnih gnojil in drugega reprodukcijskega materiala. Poskrbeti bodo morali tudi za

nekatero kmetije ob meji, ki so ostale prazne, ker so lastniki umrli ali pa so se odselili v dolino. Zelo živahni so bili tudi stiki prebivalcev obmejnega območja s predstavniki UNZ Maribor, milice, gozdnega gospodarstva, Elektro Maribor-okolica ter JLA. V prihodnjem srednjeročnem obdobju imajo namen pri Gozdnem gospodarstvu Maribor zgraditi 25 kilometrov gozdnih cest in okoli 120 kilometrov gozdnih vlekov.

Na pogovoru v obmejni karavli Jožica Flander so se udeleženci zavzeli tudi za to, da bi tudi v prihodnje obdržali izločanje 0,5 odstotka od OD za potrebe krajevnih

Graničarji ne morejo sami zagotavljati varnosti naših meja. Za varnost morajo skrbeti tudi vsi, ki živijo ob meji. Družba mora zato skrbeti, da se ljudje ne bodo odseljevali s teh območij.

(Foto: B. K.)

skupnosti, od tega pa eno četrtno za potrebe obmejnih krajevnih skupnosti.

M. Kos

Beg v zasneženo Jelovico

» ... iz Rusije vem, da ljudje, ki bežijo iz vasi, preživijo ...! «

Nedelja, 11. januarja 1942. Večer je. Večina vaščanov, živečih v skrajno zahodnem delu vasi pod cerkvijo, imenovanem tudi Na razpot, se je začela pripravljati, da zapusti domači kraj, domove, negotovost. Vse večji strah pred sovražnikovim maščevanjem sta pritiskala nanje. Mineval je tretji dan bojov Cankarjevega bataljona z nekaj desetkrat močnejšimi, do zob oboroženimi nemškimi policisti, ki so prodirali z rudenskega polja v zasnežene strmine Dražgoš, blizal se je tretji večer.

Ničesar takšnega ni bilo v teh treh dneh, kar bi vaščanom vlilo upanje, da je spopad že končan. Da je treba oditi, je iz ljudi vzniknilo nenadoma in še danes ni jasno, kdo je predla-

petami so mu sledili še drugi otroci. Z njimi so odšli na pot tudi Mihovi, Grogovi, Lojzovi, Kolen-drovi, Jakčevi, Andrejčkovi, Kališnikarjevi, Miklavževi in še nekateri, iz vasi tudi Jorcovi z dojenčkom...

Številno Andrejčkovo družino smo dohiteli v Kališniku. Eden izmed fantov je nosil vrečo posušenega sadja. Petnajstletna Jakčeva Marica je bila že preu-trujena, za Jazbenkom so jo že zapustile moči in enoinpolletni bratec ji je omahnil iz koša v sneg.

Kolona je odšla proti Jelovici, Rovtarici, v meter globoke snežne gazi. Hodili smo tiho in vseskozi nas je spremljala slutnja, da zadnjič zapuščamo naše domove, našo vas. Da imamo prav, nas je nenehno pričeval pogled z vrha Jazbenka na del vasi, ki je gorel, na zažgane domačije po obronkih proti Jelenščam, na dim za gorami.

Anton Gosar – Marko, avtor prispevka o begu v zasneženo Jelovico, posneto v decembru 1945

gal, da je treba zbežati v zasneženo Jelovico. Koli-kor vem, spodbuda ali nav-svet nista prišla od partizanov, saj je bilo v našem delu vasi to nedeljo najmanj partizanskih položajev. Pritisk Nemcev je bil na ta dan prav na nasprotni strani vasi najmočnejši. Resnica pa je, da je do nas prodrla vest, da so Nemci uspeli priti v vzhodni, najvišji del vasi, Jelenšče. O streljanju domačinov, ki so jih našli v kletih, še nismo slišali.

Bili smo nestrpni. Bežati, nam je rojilo po glavah. Tako je mislil tudi stric Ciril, ki je preboleval pljučnico, pa Andrejčkov oče, ki je dejal: »Iz Rusije vem, da ljudje, ki bežijo iz vasi, preživijo strahote...!«

Našo odločitev so sprejeli tudi partizani. Na begu nas je nekaj časa spremljala partizanska patrolja.

Naš del vasi je bil, razen požganega Gosarjevega in Mihovega hleva ter Tinetove in Gabrške hiše še cel. Hlev je pogorel v nedeljo jutraj, zadet od ene prvih topovskih granat. Nekaj domačinov, bili so na delu v Jelovici, se je skušalo prebiti do domačih. Zaradi neprestanega obstreljevanja jim ni uspelo.

Na pot

V koše smo naložili hrano, vanje smo deli tudi manjše otroke, stlačili naj-nujnejše, vedeli smo, da bo pot po visokem snegu huda. Tiho smo zapuščali domove.

Zraven hrane sem nosil še težko odejo, moral sem skrbeti za že precej staro babico. Stric, bil je bolan, ko smo se odpravili, je v košu nosil malo Lucijo, za

Od tukaj naprej se začne pot strmo vzpenjati po pobočju dela Jelovice, imenovanem Podmulez, kolo-voz se zagrije v strmino Rastovke. Opazili smo – prvič – opešanost pa tudi onemoglost starejših. Kolona se je vse pogostje ustavljala, počivali smo stoji, s koši naslonjeni v snežni breg ob poti. Nekaj družin je začelo celo zao-stajati, vendar si to nismo smeli privoščiti, bilo bi prenevarno. Spodbujali smo se, češ da je treba le še priti do vrha Rastovke, pa bo bolje. Rastovka je tisti del Jelovice, pravzaprav vrh planote, ki se je dotika Dražgoška gora. Ta se razprostira od tukaj pa vse do Bičkove skale.

Zle novice

Po več kot treh urah hoda, gaz je bila neutrnjena, nas je začel mučiti dvom, ali bomo zmogli uiti sovražniku. Tolazili smo se sicer, da jih iz nasprotne smeri ne bo, da so tam naši ljudje, ki so ostali na delu v Jelovici... in tako smo zagazili že globoko v Jelovico. Kolona se je tiho in previdno pomikala naprej proti vrhu Rastovke. Snežilo ni, bila je zelo mrzla noč.

Nekaj vaščanov je ostalo Pod mulezom v Macotovi oglarski bajti, predvsem ti-

Glavnina kolone pa je vztrajala in nekako po pol-noči prigazila do Ravtarice. Tu je stalo več gozdnih bajt, tu so bili domačini, ki so bili na delu v Jelovici in niso mogli v vas. Povsod, kjer je le bilo mogoče, so nam dali prostor in kmalu smo si opomogli s toplo hrano in okrepčili.

Brž ko smo prišli, smo izvedeli, da so Nemci streljali vaščane v Jelenščah, pa tudi, da se je šestnajstletnemu Dražgošanu, Ev-genu Luznarju, Klobasco-

glavem strahu kaj hitro znašel in začel kričati: »Niht šisen, civili, holcar-bajterji!« Nemške besede, četudi ne najbolj pravilno postavljene, so vendarle zaustavile napad. Tako je Mihov Lenart, Dražgošan, ki je živel na Rovtarici kot gozdni oskrbnik, rešil precej naših ljudi.

Kljub vsemu je bila ob streljanju smrtno ranjena Kolendrova mama. Ženica je bila že visoko noseča. Ni-ti v bolnišnici na Golniku ji niso mogli več pomagati.

da jih pač ni, so se vendarle nekoliko pomirili.«

Zasilna rešitev

Naslednji dan so se zbra-li vozniki, »furmani«, s ko-nji in sanmi. V bližini Rovtarice je namreč bila prava konjska vas, imenovana Za blatom. Takrat so z Jelovice spravljali les le na ta način in seveda le pozimi. Vozili so predvsem Dražgošani in še nekateri iz vasi Podlonk.

»Furmani« so dobili do-voljenje za prevoz begun-

Detajl spomenika NOB v Dražgošah

vemu po domače, posreči-lo pobegniti iz vrste za streljanje. Vest o pokolu golorokih, nemočnih vaščanov, sredi mrzle noči, nas je globoko pretresla – strah pred Nemci se je še stopnjeval.

Ne vem, zakaj smo menili, da je Hkavšček Janez med prvimi padlimi, že ko smo zapuščali vas. Miklavževi so za njim v kleti celo že molili, zdaj, sredi gozdov, pa smo izvedeli, da je na vso srečo živ.

Mirú pa vendarle ni in ni hotelo biti.

Le nekaj večerov je minilo in na Rovtarico so prišli Nemci. Začeli so srdito streljati v skromna lesena domovanja.

Bilo je že pozno zvečer. Mihov Lenart se je v brez-

Zapustila je štiri nedorasle otročičke.

Mihova Meta se tistih hudih trenutkov, prihoda Nemcev na Rovtarico, spominja takole: »Prišli so na smučeh, oblečeni v bele halje in začeli so strahovito streljati. Naši možakarji so vpili, naj ležemo na tla, pod pogrado, Lenart pa je zbral toliko poguma, da je s kričanjem po nemško zaustavil streljanje. Ležišče polletnega Grogovega Jan-zeza je bilo popolnoma prestreljano, vendar se ni otroku nič zgodilo. Nemci so preiskali bajte, bili so lačni in premraženi, pobrali so nam še tisto malo hrane, kar smo je imeli. Nemirno so hodili po bajtah, nas spraševali o banditih, in ko smo jim dopovedali,

cev v spremstvu nemških policistov. Ljudi, ki so jih Nemci zajeli na Rovtarici, so pustili, da so se vrnili proti vasem Rudno, Češnjica in Selca. Družine so se zatekle k znancem, prijateljem, sorodnikom, kamor je pač kdo vedel, znal in mogel, da je le dobil začasno prebivališče, drugi dom. Zadnji iz kolone so vztrajali do Selc, kjer se je kolona Dražgošanov, ki se je zatekla v Jelovico, razšla. Na vso srečo pot te kolone ni vodila v pregnanstvo.

Tako se je končala pot dela Dražgošanov, bežečih pred Nemci v zasneženo Jelovico tisto usodno nedeljo 11. januarja dvainštridesetega.

Marko Gosar
(priredil: Mst)

Avtor prispevka z ženo (hčerko Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca) na Rovtarici, avgusta 1981. leta

Želeli smo le, da se čimprej prebijemo skozi križpotje v Češnjici, kjer bi bilo možno, da nas pričakajo Nemci. K sreči jih ni bilo, zapustili pa so nas tudi partizani, ki so nas vseskozi spremljali.

sti, ki so imeli sorodnike v vasi Podlonk. Tja so se naslednji dan tudi napotili. Odšli so Kališnikarjeva, Markova in Miklavževa družina, Lojzovi pa so ostali, bolj počivali, v svoji bajti v Češnjici pod Rastovko.

Prvi Gorjanec v begunjskih zaporih

Valentin Larisi-Tine se je rodil 1918. leta v Grabču pri Zgornjih Gorjah, po domače se pravi Pri lahu, Izučil se je kovaške obrti, nato se je z osemnajstimi leti zaposlil v jeseniški železarni. Leta 1938 je odšel služiti redni vojaški rok v Dalmacijo. In ker se je blizal čas vojne, so mu vojaške oblasti stare Jugoslavije ta rok kar podaljševale tako dolgo, da je bil ob razpadu še kar v vojski. Po vseh teh burnih dogodkih se je vrnil domov. Po trinajstih dneh pešačenja skozi Liko domov je prinesel s seboj vojaško puško, ki jo je takoj oddal poključnim partizanom. Že maja 1941. leta ga je aretiral gestapo in ga odpeljal v begunjske zapore. Sam pravi, da je odprl vrata Gorjancem v begunjskih zaporih. Res je kasneje prišlo še veliko Gorjancev v begunjske zapore. Tineta so iz teh

zaporov izpustili v avgustu istega leta z oznako političnega zapornika. Nato je bil zaposlen pri železnici kot

strojevodja, delal in pomagal pa je partizanom. Januarja 1944 se jim je tudi

sam pridružil. Dodeljen je bil Bohinjskemu odredu.

Po osvoboditvi je bil dodeljen v KNOJ in bil v njem do demobilizacije leta 1946. Po demobilizaciji je bil pet let zaposlen pri KZ Bled, nato v jeseniški železarni. Po letu 1954 je prevzel delo na ženini kmetiji. To je ena najlepših in največjih kmetij v Zgornjih Gorjah. Tine se je veliko trudil za njen obstoj. Manj se je trudil za priznanje svojega dela med NOB. Tako ima danes priznana starostno pokojnino in priznavalnino. Ima čin vodnika prvega razreda in je član ZRVS, ZZB, RK in zvest aktiven član gasilskega društva Gorje. Letos, ko bodo gorjanski gasilci praznovali 90-letnico obstoja, bo dobil zlato odlikovanje za 50-letno aktivno delo pri tem društvu.

Jože Ambrožič

Izredno pestra vsebina Vestnika koroških partizanov v letu 1984

Trditev v naslovu lahko takoj ilustriramo že samo s številnimi podatki. V letu, ki je za nami, je uredniški odbor, ki mu predseduje Olga Kastelic-Marjetka, brez zamude izdal štiri številke Vestnika. Le-te obsegajo kar 405 strani besedila, kar bi bilo upoštevanja vreden obseg tudi za kakšno drugo revijo, z večjim bralskim ali finančnim zaledjem. V tem okviru je v letu 1984 več kot 30 avtorjev objavilo 66 prispevkov, ki so seveda kot vedno zelo različne narave in tudi obsega. Razpon sega od spominov na koroško partizanstvo in zgodovinskega obravnav le-tega pa do aktualnih odzivov na dogajanje v zamejstvu in kratkih društvenih novic. Avtorji so seveda tako bivši partizani kot mlajši ljudje, rojeni po vojni, ki se kot zgodovinarji, sociologi ali publicisti ukvarjajo in zanimajo za dogajanja na Koroškem med NOB kot tudi po vojni in še posebej v sedanosti. Tudi po zaslugi teh slednjih Vestnik v zadnjem obdobju doživlja nekakšen prerod in je videti, da ni treba biti v skr-

beh za njegovo prihodnost.

Preden pa preidemo od te zgolj zunanje predstavitve zadnjega letnika našega glasila k bolj vsebinski pa velja omeniti še nekaj pomembnega. Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je namreč 20. julija 1984 podelil Vestniku koroških partizanov v Ljubljani in Zvezi koroških partizanov v Celovcu, nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1984. Številka 3-4 Vestnika je seveda v uvodnem delu primerno zaznamovala prejem tega priznanja. V posebnem prispevku je Olga Kastelic-Marjetka poudarila, da so uredništvo in ustanovitelji to nagrado razumeli predvsem kot »spodbudo in zavezo«, da bodo še izboljševali raven Vestnika, da bo ta še bolj uspešno uresničeval svoje naloge tako v delu med koroškimi borci kot v boju za osnovne pravice koroških Slovencev.

Vsebinska je pestra ter smiselno porazdeljena med večje rubrike oziroma vsebinske sklope. Rubrika Slovenci v zamejstvu je predvsem stvar mlajših znanstvenikov

z obeh strani meje. Zanimivo je, da je v zadnji dvojni številki predstavljena tudi problematika neofašizma na Tržaškem, s katerim se seveda srečujejo tržaški Slovenci. Za osrednjo bi lahko razglasili rubriko Koroška NOB. V njej uredništvo objavlja predvsem spomine nekdanjih koroških partizanov, aktivistov OF in izgnancev pa tudi druge prispevke. Razmeroma redko se tu pojavljajo take razprave mlajših zgodovinarjev, za katere sicer vemo, da je vsaj v širšem smislu ukvarjajo tudi s preučevanjem koroškega NOB. Iz zadnjega letnika gre tako navesti predvsem nekaj širših spominskih sestavkov, ki jih objavljajo v nadaljevanjih. Taki so prispevki Janeza Galloba Pod Tupijevim poldnem, Olge Vipotnikove Mladinska aktivistka na Koroškem v zimi 1944/45, Kristijana Ribnikarja Čez Dravo, v okolico Celovca. Zelo zanimiva sta članka Janeza Wutterja Werwolf v Podjuni ter Milke Kolenik Spomini na leta pregnanstva. Vsi ti in še drugi prispevki vsebujejo

mnogo podatkov in nadrobno iz dobe 1938-1945, ki ponavadi niso znani ter o njih nimamo arhivskih dokumentov in bi sicer izginili v pozabo. Nekaj takih podatkov bo vreden bodoči zgodovinar našel tudi v rubriki Spominjanja, jubileji, odhajanja, kjer se ob življenjskih raznih koroških borcev navajajo tudi širše okoliščine njihovega boja in delovanja, a tudi razne nadrobnoosti, ki pa so včasih zelo koristne za pojasnjevanje nekaterih dogodkov.

V rubrikah Društvene vesti, Kulturni obzornik in Bralna značka Karla Prusnikarja-Gašperja se kaže skrbno spremljanje dogajanja v kulturi na Koroškem pri uredništvu in njegovih sodelavcih. Glede bralne značke je vsekakor razveselivo ugotoviti, da se le-ta vse bolj širi ter postaja v zavesti koroških šolarjev vse bolj priljubljena in tudi samoumevna. Tu gre velika zasluga seveda delovanju koroških partizanov in ne nazadnje tudi Vestniku, ki o tem redno in vestno piše.

Boris Mlakar

Pri Pomurski založbi je izšla knjiga Carla di Risia Vojna v vojni

Delo je odličen prikaz italijanske zgodovine skozi vojno v letih 1940-43. Pričujoča zgodovina je pravi kontrast uradne zgodovine, torej zgodovine, ki nam je znana, saj je vsa polna nerazčiščenih vprašanj, pomislekov. To je opis dobe v letih začetka vojne in njenega vrhunca gledane z očmi obveščevalne službe in kritičnega človeka, ki vidi tudi nepravilnosti, napake, ki jih je povzročil fašizem, vladno osebje, ter mnoge pomanjkljivosti v neenotnosti, nesoglasju vojnih služb. Tako gledanje popolnoma spremeni podoba časa in ljudi, ki so se znašli v vrtincu nasilja, ubijanja, smrti. Liki historičnih, nezmožljivih osebnosti se v hipu razblinijo v drobce, ki kakor bombe padajo na preproste razrede človeštva.

»Fašistična vojna« je popolnoma razkrila polom vojne politike režima. Narod je spoznal vlado in njene posameznike, njihove cilje in strasti po maščevanju, po doseganju svojih interesov, kjer je bilo skovano eno samo samceto nasprotje in sovraštvo. Višji sloj ni znal poiskati pravega vodje, zato so si Italijani ustvarili tujega - generala Rommla. Fašizem je razočaral na vseh področjih in s tem onečatil letalske, pomorske in kopenske sile, ki bi pod drugim vodstvom drugače kljubovale. Onečatil je vojaško obveščevalno službo, ki je delala v težavnih razmerah in v okolju, ki je bilo nezaupljivo, sovražno. Uspehi dela so bili izničeni, ničvredni, tako da je Italija stopila v vojno brez učinkovite in združene obveščevalne službe. Ta hiba je ovirala vodenje operacij, katerih uspehi so bili porazni.

Bistvena značilnost te knjige je torej prikaz dela vojaške obveščevalne službe, saj je bila v vseh vojaških in političnih oblikah vojne v Italiji prav ta najmanj omenjena, čeprav so bili obveščevalci navzoči povsod: z vojniki v veselju in žalosti, v vzponih in padcih, celo na bojiščih, kjer je bil njihov delež boja izjemno dragocen in pomemben. Vendar je moč obveščevalne službe slaba prav v trenutkih, ko jo je italijansko ljudstvo najbolj potrebovalo, ko je šlo za postavitev stikov z zavezniki, za pridobitev njihove naklonjenosti in sodelovanja.

Potrebno je omeniti tudi pisateljevo težko delo pri zbiranju gradiva, dograjevanju in dopolnjevanju v celoto. V dokumentaciji obstaja velika vrzel, ker so uradni viri molčali več kot trideset let. Edini vir o aktivnosti SIM (Servizio Informazioni Militare), ki je bil najprej obveščevalni organ kopenske vojske, potem pa vrhovnega poveljstva, je knjiga Cesara Ameja, načelnika te službe, potem ko o aktivnostih pomorske tajne obvešče-

valne službe - SIS (Servizio Informazioni Segrete) ter letalske obveščevalne službe, ki se je omejila le na notranjo varnost in na delovanje vojaške policije, ni nikjer niti poluradnega prispevka. V vojno so tako šli s štirimi samostojnimi, nepovezanimi obveščevalnimi službami, vsaka od njih je imela svojo organizacijo, svoje metode dela in samostojno vodstvo. Zaradi težke cepitve je bilo Risionovo delo še težje, zbiranje podatkov še bolj onemogočeno.

Kljub težavam pri delu pa je knjiga opremljena tudi s fotografijami najpomembnejših voditeljev obveščevalnih organizacij, kot so: general Giacomo Carboni, polkovnik Cesare Ame, kontraadmiral Franco Mangeri in pisec sam, pa tudi drugih vplivnejših mož, osebnosti italijanskega visokega poveljstva ter raznih vojaških aparatov, tankov in skic.

Dokumentacija je zelo obsežna, saj šteje kar 380 strani. Vsebuje mnogo citatov, zapiskov in drugih desetih straneh so podane opombe o manj znanih pojmi, imenih, organizacijah, obrazložene so nejasnosti.

Iz dela lahko izluščimo resnico vojne, tiste prave in resnične, ki se je v marsičem razlikovala od uradne zgodovine. Ljudje so živa zgodovina in na njihovih obrazih se suše sledovi solz, v njihovih dušah žive nezaceljene brazde obupa. Prelita kri in človeške žrtve niso spametovale posameznikov, ki so povzročali gorje. Življenje obveščevalne službe je v letih 1940-43 ostalo zavito v neprodiren molk. Je tišina res pravo zdravilo, da se potlačijo nezaceljene rane ljudi, ki so jih povzročili hudi polomi, napake? Je morda to strah, da izničimo posameznika in njegovo plemenito dejanja, ki kmalu postanejo napihnjene dogodki? Se z resnico sesuvajo že ustaljeni miti, fiksno določena mnenja? Seveda, najpreprosteje je vreči polena pod noge drugemu, manj grešnemu! In to je bila obveščevalna služba, ki se nikakor ni mogla povezati z generalštabom in poveljstvom vojaških enot. Vrhovna poveljstva niti pred vojno niti po njej niso čutila potrebe po učinkovitem obveščevalnem sistemu, saj so se preveč bala, da bi tak organ prevzel tudi kontrolno nalogo. Ta »praznina« v obveščanju in nepovezanosti se je končala bridko. Pokazala se je nesposobnost in nestrokovnost političnega sistema, ki se je pojavil v Italiji. Dvom, nezaupanje, predvsem pa slabo razumevanje tehnične plati tega organa še danes vznemirjajo odgovorne kroge. Zavedajo se, da je fašistična politika moči potisnila narod v igro, ki je bila zanj preobsežna in pretežka!

Tanja Podobnik

Komisarstvo črnogledega humorista

Ob izidu drugega dela spominov Olega Križanovskija-Igorja

Ljubitelji partizanske književnosti dobivajo te dni v roke knjigo, ki so jo pričakovali z velikim zanimanjem: na trg prihaja drugi del spominov Olega Križanovskija. (Prvi del teh memoarov - nagrajeni so bili s Kajuhovo nagrado - je razprodan.) Zdaj bomo torej lahko prebrali, kaj se je dogajalo od tistih dob, kar je borec in mulovodec Igor napredoval do položaja političnega komisarja bataljona. Tudi ta del spominov je nastal po dnevniku, ki ga je Igor pisal od decembra 1943 do konca svoje partizanske kariere, torej do demobilizacije v juniju 1945. Tako kot pri prvi knjigi je tudi pri oblikovanju »Komisarstva...« tehtno sodeloval znani partizanski književnik Mile Pavlin: s svojo pisateljsko in zgodovinarsko izkušnjo je delo uredil in pripravil za tisk. Kakor pove Križanovskij sam, je Pavlin zlasti skrbno pazil, da ne bi pisca, katerega vihrava in hudomušna narava je splošno znana, kjerkoli zaneslo v plitve vode.

Nova knjiga bo morda bralca pritegnila še bolj kakor njena predhodnica. Med drugim bo namreč posvetila v delo biroja pri glavnem štabu NOV in PO Slovenije, torej v delo ožjega kroga, ki je vsak dan premleval vse »ideje« in

druge grehe ter vrline, ki jih je vsebovalo ali odsevalo partizansko življenje. Igor je bil član tega štabnega sestava. Žilica mu seveda ni dala miru, pa je tiste debate prenašal v stenske časopise in v svoje sobotne humoristične večere. Tvegati je pri tem prenekaltero jezo, zamero, grajo vplivnih tovarišev. Toda nikoli ni odnehal, četudi ga je karal in klical na odgovornost denimo celo Dušan Kveder, zadnji izmed štirih komandantov slovenske partizanske vojske: »Ti, črnogledi humorist, kaj si ga spet polomil! Glej, da se poboljšaš!«

Prav Kveder je torej izumil oznako »črnogledi humorist«. Ta vdevek se je Igorja prijel. Se danes ga vsi tako kličejo. Tudi sam ohranja ta naziv z veseljem in ponosom.

Ali bo Križanovskij še pisal? Bo. Ne misli namreč pozabiti na spodbudo, ki mu jo je večkrat dajal Luka Leskošek: »Slišiš, napiši vse, kar veš. Napiši tudi vesele, humorne, zafrkljive reči, čeprav bodo komu šle v nos. Saj naše partizanstvo ni bilo samo dolina solza ali samo junaštvo. Dovolj veliko je bilo, to partizanstvo, da more in mora prenesti vso resnico o sebi.«

Zvone Kržišnik

Skladatelji, udeleženci NOB

Karol Pahor

Ob 10-letnici smrti

Primorski rojak, ugledni slovenski skladatelj Karol Pahor se je rodil 6. julija 1896 v Trstu, umrl pa je 25. novembra 1974 v Ljubljani. Glasbeno se je izobraževal na liceju A. Vrama v Trstu, na šoli Glasbene matice v Gorici, na konservatoriju G. B. Martini v Bologni in zasebno pri Slavku Ostercu v Ljubljani. Služboval je kot profesor glasbe v Idriji, Ptuj, Mariboru in Banjaluki. Njegovi učenci iz predvojne-ge mariborskega učiteljskega ga spominjamo kot odličnega pedagoga, ki nam je z izvirno učno metodo zbujal resnično zanimanje za glasbo.

Kot odločen protifašist se je v drugi svetovni vojni takoj priključil Osvobodilni fronti in že kot zrel mož odšel v partizane, kjer se je uveljavil v prvi vrsti kot skladatelj pesmi, ki sodijo med najboljša dela, nastala med NOB, kot učitelj in dirigent Invalidskega pevskega zbora, ki ga je tik pred osvo-

boditvijo za njim prevzel Pavel Šivic.

Veliko priljubljenost so dosegle njegove partizanske pesmi, posebej zborovske: Komandant Stane (na besedilo C. Zagorskega), Na juriš, V boj, Pesem slovenske mladine (Poziva vas zemlja, slovenska mladina), Zdravica (Dolga miza, javor bel), in Žalostinka žrtvam (Sprejmi zemlja, žrtve vase) na besedilo Toneta Seliškarja. Čeprav je Pahor skladal pesmi na besedila raznih partizanskih pesnikov, je najtežje sodeloval vendarle z Jožetom Udovičem. Srečala sta se decembra 1943 na bazi znanstvenega instituta in se dogovorila, da bo Udovič pesnil, Pahor pa skladal njegova besedila. Dogovor je imel tudi določilo, da Udovič ne bo napisal nove pesmi prej, dokler Pahor ne bo uglasbil prejšnje. Tako so nastale pesmi Zapoj zdaj, srce partizansko, Noč je zbežala že z gora in Prečuden cvet je v grapi črni. Šele Pahorjev odhod z bazena dru-

ge dolžnosti, je pretrgal to čudovito lepo in plodno sodelovanje med dvema duhovno sorodnima partizanskima umetnikoma.

Njegove pesmi in skladbe so redno izvajali v radiu Osvobodilne fronte na osvobojenem ozemlju v Črnomlju, bile so stalno na sporedu na neštetihih mitingih v brigadah in odredih, ter na osvobojenem ozemlju, na proslavah partizanskih obletic na velikih umetniških prireditvah v Črnomlju. Brez njegovih skladb si sploh ni bilo mogoče zamisliti partizanske kulture, tako so se zrastle z njo v nedeljivo celoto.

Prihod v partizane je pomenil za Pahorja izredno spodbudo za njegovo skladateljsko delo, kakor da je na novo zaživel in so se mu odprle neštete možnosti za skladateljsko delo. Kljub vsem naporom, ki jih je vsebovalo partizansko življenje, je bilo to zanj kot skladatelja izredno ustvarjalno obdobje. Po osvoboditvi se je lahko s ponosom ozrl nanj kot na najdragocenejše obdobje svojega življenja in dela. S svojim plodnim partizanskim glasbenim opusom si je upravičeno zaslužil naziv partizanskega klasika.

Po osvoboditvi je bil profesor kompozicije na Akade-

miji za glasbo v Ljubljani. Za svoje skladateljsko delo je prejel zaslužno priznanje: Prešernovo nagrado.

Glasbena zgodovina ga prišteva spočetka zaradi vpliva Slavka Osterca med moderniste, kasneje je postal bolj umirjen, v svoje skladbe je vnašal osnove narodne glasbe, posebej istrske, medtem ko njegovi številni samospeti temeljijo na belokranjskem in prekmurskem melosu. Najpomembnejše Pahorjeve skladbe, s katerimi je veliko prispeval k razvoju slovenske glasbe, so: Očenaš hlapca Jerneja za zbor, Slovenska suita za orkester, Godalni kvartet, Istrijanka, Etude in miniaturre za klavir. Orkestralna dela: Simfonija v slogu diatonike, simfonijska pesem Tu je življenje (1939), Žalostinka žrtvam (1953). Pisal je orkestralno, komorno in vokalno glasbo ter glasbo za film.

Tako ga ocenjuje glasbena zgodovina, mi partizani pa ga cenimo predvsem kot našega partizanskega skladatelja, ki je sredi vojne vi-hre našel izrazit partizanski izraz svoji glasbi. V njegovi partizanski glasbi so zvenela čustva in hotenja borcev. V tem je njena velika vrednost.

Dušan Mevlja

»Po strganih nogavicah sem prepoznala moža...«

Spomini Cite Trampuž na možev odhod k partizanom in njegovo smrt v Kropi januarja 1945. leta

Na Mlakarjevi kmetiji v Žirovnici so pred vojno živeli mati, štirje sinovi in dve sestri. Oče je padel v prvi svetovni vojni, trije sinovi pa v drugi. Ivan je bil ustreljen poleti 1943 v Soteski v Bohinju v skupini desetih talcev, Franc je padel kot partizan 1944. leta na Jelovici, Ludvik pa januarja 1945. leta v Kropi. Tako je od bratov vojno preživel le Tone, ki je bil med partizani v Karavankah.

»Z Ludvikom Pretnarjem, po domače Mlakarjevim iz Žirovnice, svčje Mlakarjevim iz Žirovnice, sva se poročila leto dni pred začetkom vojne,« mi je pripovedovala Cita Trampuž iz Verja pri Medvodah, sicer pa Langusova iz Ljubnega na Gorenjskem. »Mož Ludvik je bil voznik dvigala v jesiški železarni. Stanovala sva pri Jakobu Vidicu na Selu pri Žirovnici, ki si je sezidal novo hišo, z ženo pa sta imela le sina Ivana. Tistega Ivana Vidica, ki je bil ob koncu vojne sekretar okrajnega komiteja partije za Radovljico.

Najino usodo so usmerili dogodki v moji rojstni vasi. Avgusta 1941. leta so partizani v Ljubnem ustrelili čevlarskega mojstra Cirila Praprotnika. Razkačeni Nemci so takoj zjutraj prihrumeli v vas in aretirali čevlarskega mojstra Mihaela Stularja in tri njegove pomočnike. Odpeljali so jih v Begunje, jih naslednji dan pripejali nazaj in ustrelili blizu Praprotnikove hiše in cerkve, zraven njih ša še Antona Snedica s Posavca.

Zjutraj, po atentatu na Praprotnika, se je Kovač s Posavca blizu cerkve v Ljubnem na ves glas drl, da so sosedje krivi Praprotnikove smrti. Kovačev sin Anton je bil pri radovljiškem gestapu in je tkal vohunsko mrežo v domači okolici.

Štirinajst dni po ustrelitvi petih talcev v Ljubnem so trije partizani na Posavcu ustrelili Jožeta Kovača, očeta gestapovca Antona Kovača. Tako so v Kovačevi hiši na Posavcu ostale tri ostarele ženske: 60-letna Rozi Kovač, vdova po Jožetu Kovaču, mati Jožeta Kovača in mati njune snahe oziroma tašča gestapovca Antona Kovača. Slednji sta bili stari čez 80 let. Te tri slabotne

ženske so iskale družino brez otrok, ki bi prišla stanovat v njihovo hišo in bi jim pomagala.

Ljubenski aktivisti Osvo bodilne fronte so hitro ocenili, da bi se splačalo v to gestapovsko gnezdo vrniti partizanom naklonjena zakonca. S tem namenom naju je na Selu obiskal moj svak, eden izmed prvih aktivistov v Ljubnem in na Posavcu, Franc Presterl. Ponudbo sva sprejela in se preselila v Kovačevo hišo. Mož je še naprej hodil na delo v železarno.

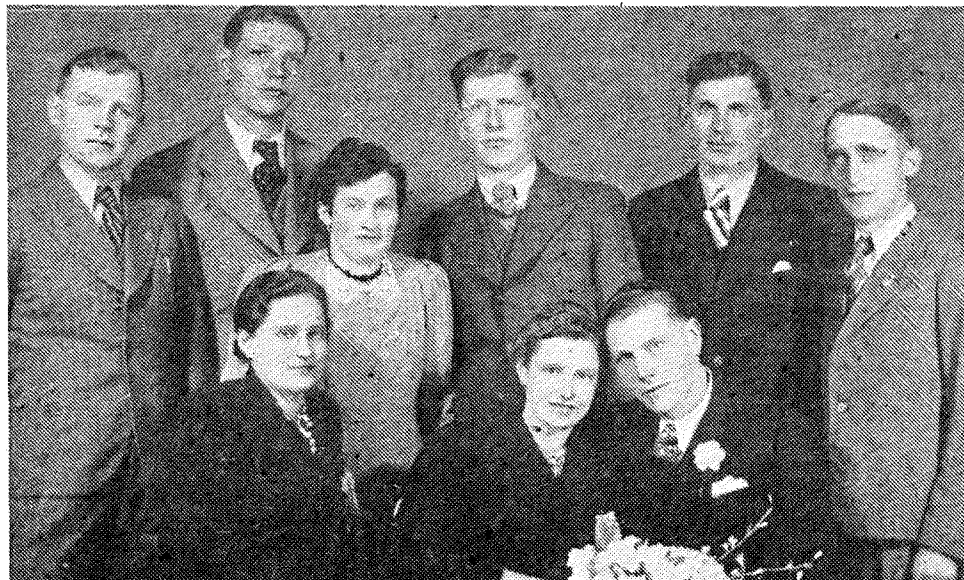
Nasproti Kovačeve hiše je imel Franc Presterl svojo mizarsko delavnico. Imel je tudi skrivni bunker za ilegalni material, ki so ga ilegalsci uporabljali tudi za skrišališče. Najina zveza je odlično delovala. Z balkona sem mu dala znamenje (ali pa on meni), kadar sem mu imela kaj zanimivega povedati. Tudi njegov brat Janez, prav tako moj svak, je bil najin tesni sodelavec. Da ne bo zmede, naj še enkrat razložim, da sta bila znana ljubenska aktivista poročena z mojima sestrama Ivanko in Micko. Janeza in njegovo družino so Nemci izgnali v Burghausen, Franc pa je tragično umrl. Leta 1944 so mu prišli gestapovci na sled. V Begunjah so ga hudo mučili. Nekega dne so ga dodelili k skupini za delo na vrtu graščine. Hraber kot je bil, je tedaj hotel uiti. Za beg je nagovoril še neznanega sopolnika. Stražarji so ju opazili in streljali, ranili in ujeli. Franca Presterla so odpeljali v bolnišnico na Golnik, kjer so nadaljevali z zasilnim vprašanjem. Nekega dne so nam iz bolnišnice sporočili, da je tam umrl in da lahko pridemo po truplo. Ko se je to zgodilo, z možem nisva več stanovala na Posavcu,

temveč v Ljubnem. Franca Presterla smo z vsemi častmi pokopali v Ljubnem.

Spomladi 1944. leta se je mož Ludvik Pretnar odločil za odhod k partizanom, z njim pa še sovaščan Jurežev. Tistega popoldneva si je Ludvik nadel koso na rame, kot da gre kositi travo. Jurežev je na rami nosil komat. Če bi ju nemška patrulja zastavila in vprašala, kam gresta, bi mož pokazal na koso in dejal, da gre znancu pomagat kositi, Jurežev pa, da nese na Dobravo komat v popravilo, ker v Ljubnem ni tovrstnega obrtnika.

na savskem mostu v Podnartu. Nahrbtniki so bili sovražniku sumljivi, posebno če so bili na ramenih moških. Sumili so tudi ženske, da so nahrbtniki namenjeni partizanom. Na omenjenem mostu so mi ukazali, naj ga položim na tla in pokažem, kaj je notri. Že sem ga odvezovala, ko mi je vodja kontrole rekel, da ga lahko zavemo in pošljem sestri.

Zdaj sem res morala na pošto. Čeprav se nisem ozirala nazaj, sem čutila, da me spremljajo z očmi vse do pošte. Pogumno sem vstopila, potem pa sem šla naravnost skozi hodnik in pri zadnjih vratih ven. Na Zgornji Dobravi me je že čakal mož.

Bratje Pretnar, Mlakarjevi iz Žirovnice, od leve proti desni: Tone (partizan, doma kmetuje), Ivan (ustreljen kot talec 1943 v Soteski v Bohinju), Franc (padel 1944 na Jelovici) in Ludvik (padel januarja 1945 v Kropi) sedi z ženo Cito in svakinjo Ivanko, zadaj pa stoji Jerca, žena Toneta Pretnarja. Na desni stojita Citin brat Ivan in Citin svak Janez Presterl (zadnji na desni).

Z možem sva se zmenila, da mu bom naslednjega dne prinesla nahrbtnik na Zgornjo Dobravo. Na s perilom in drugimi potrebščinami nabasan nahrbtnik sem napolnila kartonasti papir, nanj pa napisala naslov moje sestre, ki je bila z družino v taborišču za izgnance v Burghausnu. Če me bodo na poti Nemci vprašali, kam nesem nahrbtnik, bom rekla, da na pošto v Podnart, pošiljam pa ga sestri v taborišče. In res so me ustavili

nost skozi hodnik in pri zadnjih vratih ven. Na Zgornji Dobravi me je že čakal mož.

Ko sem se vrnila v Ljubno, sem se zglasila pri Roku Sitarju in mu rekla:

– Ludvik je šel včeraj kositi na tvoj travnik v Mišače.

– Kdo pa ti je to natvezil,

– me je osuplo pogledal.

– Res je šel k tebi kositi travo, to lahko potrdijo tudi drugi, ki so ga videli s koso na rami. Ob tem sem se mu narahlo nasmehnila. Razumel je, da imam nekaj dru-

gega za bregom. Še tole sem povedala: Jutri bom šla na orožniško postajo in prijavi-la, da je Ludvik šel predčve-rajšnjim kositi na tvoj trav-nik v Mišače, pa se še ni vr-nil domov. Naj poizvedo, kaj se mu je zgodilo.

Padal je sneg, padel je Ludvik

Dolgo nisem vedela, da je mož v Gradnikovi brigadi. Desetega januarja 1945. leta pa je v Kropi prišla delovna skupina Gradnikove brigade po žeblje. V Čepovanu so imeli namen popraviti pož-gane hiše, morda pa tudi po-staviti kakšno barakq. Mož je bil kot tesar dodeljen tej skupini.

Čim sem zvedela, da je mož v Kropi, sem pohitela tja. Vaščanka Elza Salič mi je dala škatlo, v katerih je bilo 100 cigaret. Res sem do-bila moža Ludvika. Več ur

hodi okrog šole. Šel je ven, toda nikjer ni bilo nikogar.

Zjutraj smo šli k Mežnarje-vim, kamor smo bili povab-ljeni na zajtrk. Nekdo iz tiste hiše je bil z možem v brigadi in je tudi prišel s to skupino v Kropo. Na poti k Mežnarje-vim smo srečali dekleta (dve ali tri?), ki so šle v šolo prát partizansko perilo. Res sem ga tam videla cel kup. Ko so prišla do šole, so z druge strani prišli domobranci in jih aretirali. Novica o domo-brancih se je hitro razširila po hišah. Mož se je umaknil s soborci v gozd, borec, ki je bil v sosednji hiši, pa kar za oltar v cerkvi, ker ni mogel drugam. Domobranci niso šli v cerkev.

Z Mežnarjevo gospodinj-o sem se zmenila, da bova na morebitno vprašanje rekli, da je ona moja teta. Prišli so in s klepetom sem jih namer-no zadrževala, da bi imeli manj časa preiskovati okoli-co. Tedaj v Kropi ni bilo boje-ne vojaške enote, zato so se terenci, kurirji in drugi uma-knili oziroma poskrili.

Ko so odšli od Mežnarje-vih in okoliških hiš, je bilo vsepovsod tiho. Le ob pol-enih popoldne je odjeknilo nekaj strelav, potem je bilo spet vse mirno. Kmalu pa so v hišo prišli partizani in re-kli, da potrebujejo nosila za krste.

Na vprašanje, ali je kdo ran-jen, mi sploh niso odgovo-rili.

Domobranci so že odšli proti Kranju in Brezjem, ko sem skozi okno zagledala ko-lono mož, ki so nekoga nosili na tistih nosilih za mrtvaške krste. Še vedno sem bila pre-pričana, da nesejo ranjenca. Pozorno sem spremljala vsak njihov korak in slabi ga-zi. Potem sem videla, da ti-stega na nosilih nesejo z no-gami naprej. Ko so se še ma-lo približali, sem videla, da ima neznanec na nosilih str-gane nogavice.

Ludvik, Ludvik, sem za-kričala in stekla v sneg. Zju-traj me je prosil, naj mu po-krpam nogavice. Nisem se zmotila. Prinesli so mrtvega moža, ki je padel 11. januarja 1945. leta ob pol enih popol-dne. Prepričana, da so domo-branci že odšli, je nekaj mi-nut prehitro hotel priti k nam.

Ludvika Pretnarja, Mla-karjevega, smo pokopali v Kropi, po vojni pa na poko-pališče na Breznico, kjer so pokopani borci iz vasi kra-jevne skupnosti Žirovnica.

J. V.

JOŽE VIDIC

4

Kurir Bohun

Zapisano po pripovedovanju in zapiskih Janka Bernika-Bohuna

Janko Bernik-Bohun

V tem boju z naravo mi je padla puška iz rok in začela drseti v dolino. Ustavila se je na robu prepada. Prijemal sem se od veje do veje in s skrajnim naporom ob tveganju lastnega življenja prijel za puško. Zelo sem se namučil, preden sem se rešil plazu.

Ko sem prišel med skale nad Zalubnikar-jem, je začelo snežiti. Danilo se je in sem že videl hišo. Še ves zbehan nisem upal k hiši, bal sem se zasede. Spodaj sem zavil na ravnicu in na drugi strani v gozd. Zaradi sneženja sem bil ves premočen. Pod košato smreko, kjer ni bilo snega, sem si pripravil kupček vej in si skušal zakuriti ogenj, da bi se malo ogrel in posušil. Prižgal sem in prižgal, porabil vse vžigalice, a ognja ni bilo. Moker in lačen sem zaspal, a sem se tudi kmalu zbudil. Naj bo kar hoče, sem si mislil, in šel v neko hišo. Preplašeno gospodi-njo sem prosil za hrano, a mi je le s težavo dala skodelico posnetega mleka, potem pa surovo nagnala ven. Vražja ženska, mar ne veš, kako trpimo, sem godrnjal in hitel proti javki.

Končno se mi je na tej gozdni poti nasme-hnila sreča. Iz hiše, kamor sem bil namenjen, je prišla mlada deklica. Enemu vaših nesem kosilo, mi je povedala. Leži na kozolcu. Pojdi z menoj, blizu je, kosilo pa je za dva.

Z veseljem sem ji sledil do kozolca. V senu sem zagledal partizana, ki sem ga iskal. Bolj kot on me je zdaj zanimalo, kaj ima deklica v košari: žganci z zeljem in suhim mesom. Pri-jaznemu dekletu sva se zahvalila, in če bo brala te vrstice, naj se mi oglasi.

Čeprav sem bil moker, sem po kosilu trdno zaspal. Deževalo je in šumenje dežja po strehi se mi je zdelo kot uspavanka. Pozno popoldne sem se zbudil in s tovarišem sva se začela pripravljati za odhod. Skrbelo me je, kako bo hodil, ker mi je pripovedoval, da se mu noge še gnojijo. Povedal sem mu, da ga bom spreml-jal do četrtega taborišča in nato čez mejo v bolnišnico.

Nič ni pomagalo, dež je še kar naprej lil, toda midva sva morala na pot. Ustavila sva se pri Grilunkovih, hiši na samotni v Sopotniški grapi (v gozdu). Vedno me je gospodinja sprejela z veseljem ter meni in drugim postregla. Tokrat sem jo hotel prositi, da bi s tovarišem pri njih prenočila in šla zjutraj naprej. Toda tiste dni mi je res šlo vse narobe (razen pri že omenjeni deklici). Od najinih oblek je curljalo, ko sva prišla do hiše.

Poparjen sem stal pred gospodinj-o, ko sem jo poslušal: – Kakor vas imam rada in kakor

sam veš, da vam vedno rada postrežem, vaju danes ne upam sprejeti. Včeraj so bili Nemci ves dan v Sopotnici, že prejšnji dan pa so pobrali vse moške in jih zaprli v Rohotnikovo žago. Tudi prejšnjo noč so streljali v grapi.

Na prošnjo nama je gospodinja dala malo hrane in odšla sva v temno deževno noč. Pod vtisom tega dogodkov sem se bal, da je tudi nocoj zaseda pri Šeferskem mostu. Hotela sva prebresti Soro.

Tudi ti najini načrti so splahneli, čim sva prišla do reke, ki je zaradi dežja močno nara-sla. Obrnila sva se in šla navzdol proti mostu. Na drugi strani mostu sva se usmerila proti Ožboltu. Kakor sva grabila strmino, tako se je postopoma dež spreminjal v sneg. Na Ožboltu ga je zapadlo že dvajset centimetrov. Zjutraj sva prečkala Hrastrniško grapo in se naposled približala Tošču, kjer je bilo naše taborišče.

Med grapo in taboriščem pod Kozjekovo bajto je bila neka drvarska baraka, v njej pa stalno naša zaseda. Proti jutri sva vsa pre-močenca, lačna in hudo utrujena prišla v to koč. Borci so že zakurili ogenj. Tu sva se najedla, spočila, posušila in naspala. Medtem ko me ni bilo, je življenje v taborišču teklo normalno naprej. Nihče ni prišel, nihče ni pa-del, Nemcev ni bilo blizu.

Drugi dan pa je četa odšla na pot, da je spremljala ranjenca čez mejo. Tisti, ki je pri-šel z menoj, je lahko hodil, za Hirsensfelderja, ki je imel že pet centimetrov krajšo nogo, pa smo napravili nosila in ga vso pot nosili. Vo-dil nas je odredni kurir Tarzan, ki je vzdrževal zvezo med Ljubljansko pokrajino in našo četo. Spremljal ga je mitraljez Pajo.

Pot je bila zelo naporna. Od Kozjekove baj-te naprej smo se prebijali skozi zamete. Snega je bilo še povsod dovolj. Noge so se nam vgl-rale v južni sneg. Nosači ranjenca so se ves čas menjali. Prišli smo na Grmado, in tu se je začelo naše najhujše trpljenje. Po hudi in ne-

varni strmini smo si skozi grmovje utirali pot. Kakor mi sta trpela tudi ranjenca. Hirsensfel-der je ves čas govoril, kako rad bi se pozdra-vil, da bi lahko spet nosil mitraljez. Invali-dnost ni omajala njegove volje, da tak nadalj-uje boj proti okupatorju.

Proti jutru smo prispeli v Dvor in nato v Spodnjo Babno goro, kjer smo skrili ranjenca oziroma ga oddali tamkajšnjim aktivistom in borcem. Rečeno je bilo, da bodo oba ilegalno spravili na zdravljenje v neko ljubljansko bol-nišnico.

Tamkajšnji partizani so nas za kosilo po-stregli z rižoto. Zaspali smo pod velikim šoto-rom, ponoči pa so nas zbudili in vrnili smo se čez Grmado na Tošč. Kmalu smo zvedeli, da so Italijani zjutraj napadli partizansko tabo-rišče na Babni gori (tam sploh niso imeli no-bene konspiracije). Partizani so se razkropili, Italijani pa so s pomočjo izdajalca odkrili bi-vak, v katerem sta ležala ranjenca. Toliko smo trpeli, da smo ju prinesli do tja, toliko smo želeli, da bi se pozdravila, zdaj pa nas je grizlo grenko spoznanje, da smo ju nosili smr-ti naproti.

Tri mesece po tej tragediji so Nemci aretira-li mnoge Tržičane, med njimi tudi Hirsensfel-derjeve. Med petdesetimi talci, ustreljenimi 28. julija 1942. leta, sta bila tudi ranjenčev oče Alojz Hirsensfelder in njegov šestnajstletni brat Viktor (oče in sin), drugi so morali v izgnanstvo.

V krempljih gestapa

Mojih kurirskih dogodovščin je še veliko, zelo veliko. Že pred tridesetimi leti sem jih popisal in oddal v loški arhiv. Prvi zvezek spominov obsega 116, drugi 60 in tretji 72 strani (z Bernikom sva se zmenila, da bi jih objavila v posebnem poglavju v eni od mojih prihodnjih knjig. Namen sem imel že v tej zadnji, Krik in Dragi, a je izpadlo zaradi tega,

Čali – čort, čutara – Čeplje

Štiri besede, brez bistvene, medsebojne povezave, različni samostalniki in imena. Te besede pa so bile neke mrzle januarske noči odločilne za usodi mladih partizanskih kurirjev, ki sta pod točo sovražnih krogel obležala v snegu na njivi pod Malim Lipovcem.

Dvomim, da se še kdo od preživelih borcev spominja, in tudi med zgodovinskimi arhivi NOV bi menda težko našli podatek, da so bile besede Čali-čort, čutara-Čeplje razpoznavni znaki NOV, veljavni za dan 6. januar 1945, torej ravno pred 40 leti. S temi znaki sva se tistega zimskega večera z mojim dobrim prijateljem in bojnim tovarišem Ivanom Butolenom v snežnem meteu po dala iz Malega v Srednji Lipovec pri Ajdovcu z nalogo, da tam obvestiva 2. bataljon 9. brigade, da je naslednje zborna mesto Vinkov vrh.

Okrog 20. ure sva zagazila v hrib. Stab brigade in bataljon sta se pripravljala za premik. Poročila obveščevalcev niso bila preveč spodbudna. Iz vasi Podlipa je namreč proti Lipovcu prodirala močna kolona Nemcev in belogardistov. Še preden sva prišla na pol

poti, sva slišala iz smeri Srednjega Lipovca močno streljanje, ki je dalo slutiti, da je sovražnik že blizu vasi ali pa celo v vasi. Ko sva prišla do prvih hiš v vasi, je bilo streljanje že zelo blizu.

Domačini so naju takoj obvestili, da se je naš bataljon že malo prej umaknil iz vasi v neznano smer. Ker bi bilo iskanje bataljona v temi in snežnem meteu brezuspešno, predvsem pa nevarno, sva se vračala proti Malemu Lipovcu.

Brigade v vasi ni bilo več. To naju sicer ni motilo, ker sva vedela za zborna mesto, pač pa je bilo nerodno to, ker je vse gazi prekril sneg. Samo smer na Vinkov vrh sva poznala, a sva od tam tudi že slišala streljanje, kar za naju ni pomenilo najboljše. Brez premisleka sva jo mahnila navzdol, čez njive in polja v želji, da čimprej prideva v gozd in se tako izognemo morebitnemu presečenju.

Še vedno je močno snežilo in vidljivost je bila v mraku zelo slaba. Gozd pred nama sva bolj slutila kot videla. Ko sem bil po moji presoji od gozda oddaljen še kakih 30 metrov in so se v sivini zimskega neba že medlo ka-

zale silhuete drevesnih kron, je bil moj spremljevalec Ivan približno deset korakov za menoj in mi je zvesto sledil. Ko sva se počutila že skoraj varna, je planilo iz teme, od roba gozda: »Stoj! Kdo tam?« Ob tem pozivu so mi začeli možgani bliskovito delovati. Napeto sem zrl v mrak pred seboj in ob robu gozda sem komaj zaznal bele postave, ki so bile v majhnih razdaljah, v strelcih, obrnjene proti nama. V hipu sem pomislil, da so to borci jurišnega bataljona 15. divizije, ki so bili prejšnji dan v okolici vasi Podlipa.

V tem optimističnem pričanju, za daljši premislek sredi čistine njiv ni bilo časa, sem v temo zakričal prvo geslo: »Čali!«

Hip za tem pa, kot bi bilo dano povelje za izstrelitev salve, je na robu gozda zaropotalo. V majhni razdalji pred menoj sem videl zublje, ki so švigili iz cevi pušk in brzostrelk, tarča pa sva bila midva. Še preden sem se obrnil in padel na tla, me je močno udarilo in zaskelilo v levi podlahti, takoj nato pa sem začutil še močan sunek v desno lopatico. Med padanjem v sneg sem še videl, da se je tudi Butolen

obrnil, in to je bilo tudi vse.

Streljanje še nekaj časa ni ponehalo in po sikanju v snegu sem slutil, da sem še vedno živa tarča. Brez večjih gibov telesa sem se znebil znaka deseterja, rdeče zvezde in ju s kurirsko prepustnico zatlačil v sneg, da jih ne bi dobil sovražnik.

Zelena raketa, ki je čez nekaj časa švignila v zrak, je bila gotovo znak za premik. To sem sklepal po šumenju snega pod premikajočo se kolono. Še vedno sem čakal, kakšen konec mi bodo namenili, medtem pa je bilo šumenje snega vse tišje in končno me je objela močna tišina, ki jo je motil le šelet padajočih snežink.

Do ambulate v Podgozdu sem lahko prišel šele čez dva dni, prijatelj Ivan pa s tistih njiv ni odšel več.

Ko sem po štiridesetih letih obiskal tiste kraje, sem od domačinov, ki se tiste noči še spominjajo, izvedel, da je naslednje jutro na tistem območju ležalo pet trupel naših borcev. Enemu, ki se je ranjen zavlekel v grmovje, pa tudi poznejša zdravniška pomoč ni rešila življenja.

Tako me še sedaj po štiridesetih letih besede Čali-čort, čutara-Čeplje spominjajo na dan, ko sem začel znova živeti.

Nande Širca

Partizanski znaki in medalje '85

Prva slovenska artilerijska brigada

»Kar je bilo v času italijanske okupacije komaj misel, želja, ki pa je ob zlomu Italije takoj postala povelje, je bila v tem trenutku resnica! Imeli smo lastno slovensko partizansko artilerijo!« Te vznesene besede o nastanku 1. slovenske artilerijske brigade so bile natisnjene v brigadnem glasilu Toppičar leta 1979. Ta-

minskih znakov iz leta 1979 je bila uporabljena tudi za medaljo, ki so jo dobili borci ob praznovanju 40-letnice ustanovitve brigade. Medaljo sta likovno oblikovali inž. Janek Kobe in Stana Kos-Špela, tajnica odbora skupnosti borcev 1. SAB, izdelala pa jih je Invalidsko podjetje Ponikve. Izdelanih je bilo 600 medalj, prva podelitev je bila na proslavi 6. maja 1984 v Ribnici. Takrat je bilo podeljenih 279 medalj, drugi borci so jih dobili po pošti. Do medalje so upravičeni vsi, ki so pripadali brigadi do 9. maja 1945.

Brigada je bila kot 1. SAB ustanovljena 6. maja 1944, vendar pomeni njen dejanski začetek 11. september 1943, ko je štab 15. divizije ustanovil divizijsko topništvo. V brigadi se je bojevalo približno 800 borcev, padlo jih je 89. Ognjeni krst topništva 15. divizije je bil 31. septembra 1943 z napadom na postojanko Stojdraga na Hrvaškem, decembra so topničarji sodelovali pri napadu na Kočevje, februarja 1944 pri napadu na Zdensko vas. Prva SAB je nastala z združitvijo topništva 15. divizije in topniškega divizion 18. divizije. Brigada je več kot petdesetkrat sodelovala v bojih in podpirala enoto korpusa. Leta 1961 je bila odlikovana z redom za sluz za narod z zlato zvezdo.

Janez J. Švajncar

Spominska medalja 1. slovenske artilerijske brigade, 1944–1984

Krat so partizani topničarji dobili ob 35-letnici ustanovitve brigade tudi posebne zlate jubilejne spominske značke. Te značke so bile zadaj oštevilčene, vsako pa je spremljalo posebno potrdilo o podelitvi.

Likovna rešitev spo-

Niko Prinčič

Miting

Med zadnjo vojno so Brici pomagali NOV z vsem, kar so premogli. V teh prizadevanjih so se zlasti izkazale mladinske organizacije. Po razpadu fašistične Italije so jih vodila dekleta, ker so bili fantje mobilizirani v našo vojsko.

Gornje Cerovo je vas v vzhodnih Brdih. Stoji na hrbtu istoimenskega griča, le njeni zaselki so razmetani po okolici. Z njenega trga je čudovit razgled po Furlaniji, ob jasnih dneh pa sega celo do Tržaškega zaliva. Cerovci so kakor drugi Brici zelo delavni, vendar jim to pred vojno ni veliko koristilo. To je bil osnovni razlog, zaradi katerega so z vsem srcem podpirali narodnoosvobodilni boj. Sredi novembra trinitridesetega so vaške mladinke povabile v goste partizanski bataljon. V ta namen so mlade Cerovke pripravljale miting, kot so takrat kr-

stili prireditve. Novi časi so bili, zato je bilo treba sprejeti sodobnejši izraz za nekdanjo veselico. Tudi bolj imenitna je bila beseda, ki so jo k nam poslali zahodni zavezniki. Tista težka leta je ljudstvu prišlo prav vse, celo prijateljska beseda mu je pomenila lepo darilo. Dekleta so torej cvrila in pekla ter pripravljala kulturni program, kajti dober miting je moral vsebovati vse to. Navsezadnje bo v vas prišel bataljon borcev, kar se ni dogajalo vsak dan.

Pozno popoldne so določena dne prišli pričakovani. Prva četa si je najprej ogledala prizorišče veselja, nato pa jo je poveljnik odpeljal v zavarovanje. Za to je moralo biti poskrbljeno, kajti sovražnik ni bil daleč in ni miroval. Drugi borci, ki so prav tako prihajali v koloni, so počasi vstopali v slovensko okrašen prostor. To je bila »sala«. Objekt je vsaj v malem vseboval vse tisto, kar pojmuje pod imenom dvorana. Oder je bil v njem

sicer majhen, vendar je ustrezal velikosti in namenu.

Ko se je »sala« napolnila in se je začel program, so morali nekateri presneto stegovati vratove. Zanimivo je bilo opazovati ljudi, kako so kukali na oder iz vse mogočih položajev. Vsaki točki je sledil aplavz.

Na vrsto je prišlo tudi deklet z deklamacijo Kajuhove pesmi Materi padlega partizana. Mladinka je pesem podajala lepo, doživeto. Njene razločno izgovorjene besede so se vtisnile v sleherno srce. Osvojile so navzoče, da so jim sledili kot uročni. In ko je rekla: »Bil je tak fant, da bi gore premikal, nikdar se ni klicu svobode izmikal«, so bili vsi poslušalci ganjeni. Tovarišici Terezija in Marija sta si z dlanmi pokrili obraz in zajokali. Pred dobrim mesecem sta izgubili sinova v boju. Terezija je v bolečini odšla s prizorišča, Marijo sta morala odpeljati dva borca. Dekle na odru je za trenutek počakala, nato

pa z naporom speljala deklamacije do konca. S tem je bil končan prvi del mitinga in nastopil je politični komisar bataljona. V kratkem govoru je obsodil nacifašizem in vse, ki so mu pomagali na njegovi uničevalni poti. Domačine je pozval k jkji budnosti, sam pa obljubil boj do zmage. Govoru je sledil partizanski skeč o Hitlerju in Mussoliniju. V njem sta diktatorja obžalovala nevalečnost ljudstva, ki noče sprejeti suženjstva.

Skeč je razgibal gledalce. Pozabili so na prejšnjo žalost. Sledila je partizanska bojna pesem, ki je še stopnjevala razpoloženje. Miting je bil nato nadaljeval s plesom, končal pa z večerjo za goste. Borci so to zaslužili, saj so bili vendar naši, tako naši kot ni bila doslej še nobena vjska.

Okrog enih ponoči je bataljon odšel iz vasi. Kolona za kolono je odhajala v noč, boju in drugim nalogam naproti.

ker bi bila sicer knjiga preobsežna in s tem predraga; opomba J. Vidic): Opisal bom le, kako se je žalostno končala moja kurirska pot in kako sem zlezel v kremplje gestapa.

Spomladi 1942 je prišel k partizanom Franc Bradeško-Janušek iz Hrastnice, brat kurirja Tarasa, ki je padel 29. oktobra 1942. Janušek je bil nekaj časa kurir v Škofjeloški četi, potem pa bataljonski kurir v Poljanskem bataljonu. Tiste dni smo taborili v gradu blizu Jamnika, kmetije nad Zmincem. Tam je Janušek nekega dne prišel na zvezo. Povedal mi je, da bo v četrtek premeščen v Škofjeloško četo. Če ga v četrtek ne bo, sva se dogovorila za zvezo pri Kumru na Gabrški gori v soboto ponoči.

Tisti teden smo živeli kakor na trnju. Zvedeli smo, da Nemci pripravljajo hajko, nismo pa vedeli, kdaj in odkod. Komandir Franc Stular-Ilija je ukazal, naj se premaknemo 500 metrov višje v hrib. Drugo jutro sem navsezgodaj zaprosil komandirja, naj mi dovoli, da grem čakati Januška, ki bo prišel ob sedmih v taborišče. Dovolil je in mi rekel, naj z Januškom prineseva hrano, ki je v bunkerju v bližini prejšnjega taborišča.

V spodnje taborišče sem prišel, ko je manjkalo nekaj minut do sedme. Čakal sem in čakal, bilo je že pol osmih, kurirja pa od nikoder. V zraku pa je kar dišalo po hajki. Čudno, da Januška še ni, saj je drugače točen. Ali se je zadržal pri Koširju in pri žganju pozabil na zvezo? Čez petnajst minut sem slabe volje odšel v zgornje taborišče, ker sem moral prnesti hrano. Tako je bila zapečaten Janušekova in moja usoda; njegova zamuda je pogubila oba.

Med zajtrkom se je pri Jamniku oglasil pes. Gotovo je tja prišel Janušek? Hotel sem ponj, a mi komandir Ilija ni dovolil, da bi spet zapustil taborišče. Ko smo se potem vsi spet vrnili v staro (spodnje) taborišče, me je komandir poslal na hrib proti Loki, da bi opazoval cesto.

Rad bi se oglasil pri Jamniku in vprašal o kurirju, a zdelo se mi je, da so tuji ljudje v hiši. Ko sem se na hribu razgledoval, nisem slutil, da so na nasprotnem hribu Nemci, preoblečeni v civilne obleke s partizanskimi zvezdami. Lahko so me videli z daljnogledi. V rokah so že imeli Januška.

Popoldne sem se vrnil in sporočil, da na cesti ni nič sumljivega. Proti večeru sta odšla komandir Ilija in Gašper na poizvedovanje h kmetu Podbrezniku pri Ožboltu. Zjutraj še ni bil dan, ko me je poklical komandir k sebi v šotor in rekel: Ti, Januška so gotovo ujeli Nemci. Pojdi pogledat na Ožbolt, ker morebiti pa le ni ujet.

Takoj sem odšel. Podbreznikovo dekle mi je povedalo, da je prejšnji dan prišel neki partizan in spraševal po četi. V Pasji vasi, kjer so hiše daleč vsakebi, sem se oglasil pri vsaki bajti, a o Janušku ni bilo sledu. Zakaj je zamudil uro? Zakaj ga nisem čakal? Zakaj me komandir potem ni pustil, ko je lajal pes? Ali je res prekleto žganje premotilo Januška.

Spomnil sem se, kaj mi je povedala Podbreznikova. Njen oče je partizan, ki je spraševal za četo, pojasnil, da je videl taborišče, ko je šel z vozom skozi gozd nad Drajnjarjem pod Ožboltom. Če je bil tisti partizan Janušek, potem je šel v tisto smer. Tudi jaz sem se napolil tja. Nasproti Drajnjarja sem zavil v gozd in kmalu zagledal sledi, ki so kazale, da sem prišel na pravi kraj. Po tleh so ležali cigaretni ogorki, zmečkan papir, konzervne škatle in olupljen kol z neolupljenim držajem. Zgрозil sem se, ko sem pobral kol. Nobenega dvoma ni bilo več, da je Janušek zabredel v sovražno taborišče. Ujeli so ga in s tem kolom pretepli! Nisem si mislil, da bo čez nekaj dni mene doletela ista usoda.

Še je tlela iskrica upanja, da bom Januška

srečal na zvezi v soboto na Gabrški gori. V soboto sem še pred večerom odnesel nahrbnik v skrivališče. Šotor sem prepustil Petru in Reziki. Ko sem se poslavljaj, mi je Rezika s solznimi očmi branila: Janko, ne hodi nikamor nocoj, zla slutnja se poraja v moji duši. Peter ji je pritrdil, da me bodo ujeli ko Januška. Če me bodo, vama pa za vedno zapustim moj šotor, sem skušal biti duhovit.

Po nasvetu Gašperja Dolinarja sem ubral pot na žago Malenskega Jurja, kjer naj bi dobil neko usnje za nas. Prvič sem se ustavil pri Koširju na Valterskem vrhu z namenom, da se prepričam, ali je bil Janušek tam. Res je bil. Prišel je utrujen, postregli so mu, tudi žganje je pil, se razgovoril in predolgo zadržal. Na Jurjevi žagi v Logu usnja ni bilo, dobil sem hlebeček pravkar pečene kruha. Previdno sem šel čez most in glavno cesto v hrib. Slekem sem površnik, zamotal vanj hlebeček in se vzpenjal proti cerkvi sv. Volbana. Bila je svetla noč in hodil sem, kakor da grem vasovat. Poleti sem bil večkrat na zvezi pri Kumru, ko sem bil vodnik pri Drugi grupi odredov, ki je bila tedaj na Gabrški gori. Sedaj je že november. Že sem bil pri poti, ki gre od Hmelinca proti Kumru. Videl sem že hišo, pod in hlev, nad potjo pa vezan kozolec. Saj je še luč v hiši in ne bo treba klicati. V kozolecu sem zaslišal ropot. Aha, si mislim, gospodar ali hlapec je še pri delu.

Nenadoma sem opazil, da se mi iz kozolca bliža neka postava. V roki ima puško, gotovo je kurir. Toda zakaj me čaka tu in ne pri sušilnici, kakor sva se domenila? Civilist me vpraša: Kam pa kam? Naprej, kje so pa drugi? Spoznam ukano, obrnem se, da bi odskočil, a so me že zgrabili štirje civilisti. Pri sebi sem imel pištolo brez nabojev in bombo. Preden sem se prav zavedel, so me že privlekli v hišo. V sobi je bil gestapovec, s katerim sva se

dobro poznala. Ločan Hans Heider, bivši ključavničarski pomočnik, pozneje zaposlen v gumici v Kranju. Očeta je imel Slovenca, mater Nemko. Drugi, ki me je poznal, je bil velikan Kinkelin.

V sobi sem imel kaj videti: polno kosmatih, civilno oblečenih ljudi z rdečimi zvezdami na kapah kakor partizani, po tleh puškomitraljezi, po kotih veliko pušk. Za veliko mizo v desnem kotu so sedeli uniformirani gestapovci. Med temi divjaki sem se tedaj znašel in postavili so me pred mizo k zaslišanju. Pred menoj je stal močan človek kakor kak mesar. Držal je dolg kol, do ročajev olupljen, prav tak, kakršnega sem našel v Drajnjarjem gozdu. Nobenega dvoma ni bilo več, da je Janušek ujet. Nato so me topli, topli, zasliševali. Ne spominjam se, kaj vse so delali z menoj. V nekem trenutku sem izbruhnil: Vem, ujeti ste našega kurirja Januška. Nato so ga pripeljali v verige vklejenenega, pretepenega, z njim pa še nekega partizana.

V Škofji Loki me je zasliševal gestapovec Luther. V zaporu je bil tudi kurir Janez Šubic, Naričarjev z Bukovega vrha, ki jim je skušal pobegniti. Že se jih je v mestu osvobodil, a ni dobro poznal ozkih ulic. Tarzana so ubili. V nekaj dneh so dobili kar štiri kurirje.

V Škofji Loki sem podpisal zapisnik o zaslišanju. Ta podpis so potem Nemci izrabili v propagandne namene in brez moje vednosti tiskali propagandne letake. V Begunjah me niso več zasliševali, tudi napisal nisem tam ničesar, kakor so mi nekateri očitali po vojni. Kako da ti ljudje ne razumejo delovanja nacističnega propagandnega urada?

Bil sem v koncentracijskih taboriščih Allach, Mauthausnu, Dachau in Gussnu.

Konec

Naša himna – peti del

Nikar, lepo prosim, ne začnite pihati že ob naslovu. Razburjali ste (smo) se že pred časom (v nadaljevanjih), pa ni kaj prida pomagalo. Raziskava o slovenskem javnem mnenju v letu 1984 je na primer pokazala, da je bilo enaindevetdeset odstotkov Slovencev za to, da sedanjo himno pustimo lepo pri miru in – naj ostane. Kako so se v odstotkih odločali v drugih republikah, ni znano. Vemo še, da je bila tudi večina borcev za to, da bi ostala melodija Hej Slovani nespremenjena, medtem ko je bilo več različnih mnenj o besedilu. Kakorkoli že, bliža se dan, ko nam bo znano, na katero muziko bomo odslej vstajali (če že bolj slabó in neradi plešemo na katerokoli).

Končal se je peti povojni natečaj za državno himno. V predpisanem roku in po vseh pravilih igre je na natečaj prispelo 485 predlogov. Med temi je bilo kar 2987 takšnih, ki so predlagali le novo besedilo k stari himni, devetnajst pa se jih je odločilo za nekatere druge, že uveljavljene pesmi.

Kaže, da bo žirija, ki je svoje delo končala, sredi februarja tega leta objavila svojo odločitev, medtem ko bo zvezna skupščina postavila tčko »himna« na dnevni red pač po vrstnem redu svojega operativnega načrta dela. Poročila nas obveščajo, da bi morali, če bi šlo vse po sreči, prvič uradno slišati (zapeti) himno po novem ob letošnjem 29. novembru, ko bomo praznovali tudi štiridesetletnico razglasitve republike.

Hkrati s potekom izbire himne je v pripravi tudi besedilo zakona o himni. Obsežno in občutljivo delo, pravijo, je vse skupaj.

Res slabo spričevalo naše dosedanje ustvarjalne akcije je v tem primeru že dejstvo, da imamo peti natečaj. Še posebno pa je škoda, da se ubadamo tako intenzivno s himno prav v času, ko potrebujemo vse moči, znanje in dobro voljo za temeljitejšo reševanje naših gospodarskih in drugih težav. Če pa skušamo kljub vsemu ostati optimistični, upajmo, da nam bo peti natečaj res navrgel rešitev za himno in da bo ta v veljavi vsaj – nekaj let.

B. Ž. J.

Pojasnilo

Pri ponovnem preverjanju podatkov v poročilu o dachauskem koncentracijskem taborišču, ki ga je napisal profesor Mirko Košir, ko se je na poti iz Dachaua v Slovenijo ustavil dne 21. junija 1945 v Beogradu, je bila odkrita huda napaka. Koširjevo poročilo se mi je zdelo zanimivo, zato sem ga vključil v drugo knjigo Spori in spopadi v spominih in dokumentih. Sedaj sem dobil od tovariša Ivana Veržuna opozorilo, da se je profesor Mirko Košir zmotil, ko je napisal tole: »Med nami je bil tudi pravi gestapovski tip Veršun iz Koroške, če se ne motim. Zaposlen je bil na političnem oddelku, kamor so lahko prišli samo jako zanesljivi ljudje.«

Pojasnjujem, da je bil tovariš Veržun takrat mlad študent z nekaj znanja strojepisja in tujih jezikov, in je bil to razlog, da so ga leta 1944 nekaj mesecev zaposlili na tako imenovanem političnem oddelku. To je bil manjši oddelček taboriščne pisarne jetnikov brez vsakega vpliva na življenje v taborišču. Dokazano je, da je tovariš Veržun s svojimi izkušnjami starega jetnika od 1941 v Mauthausnu in od konca 1942 v Dachauu delal vedno, tudi takrat, ko je bil v imenovanem političnem oddelku, svojim sojetnikom usluge, kjer je le mogel in kolikor je mogel. Zato se mi zdi potrebno, da ta Koširjev lapsus javno preklečim, potem ko so me nekateri še živeči sojetniki obeh prepričali, da se je profesor Košir zmotil.

IVAN KREFT

Odgovor na

Kako se kroji pravica

V 48. številki TV 15 Naš tovariš je bil 20. 12. 1984 objavljen sestavek Vinka Mojškrca iz Kopra, Za gradom 7. V delu, kjer obravnava delo sodišča, gre za pavšalno kritiko in oceno, ki ne temelji na resničnih podatkih, in je pisarje za sodišče žaljivo.

Za izid pravde, ki jo je vodila Stanovanjska zadruga Primorski dom v stečaju oziroma Splošna banka Koper, kateri je terjatev pripadala, zoper pisca je bil odločilen sporazum, ki sta ga stranki sklenili 24. 4. 1973. Tega dne sta na samem objektu ugotovili napake in izvajalec je priznal investitorju imetje v višini 3.760,- dinarjev. Pisec se je s to vsoto strinjal in je zapisnik podpisal. Zakaj je kasneje anga-

žiral izvedenca gradbenega inženirja, da mu je dela za odpravo skupno ugotovljenih napak brez sodelovanja z izvajalcem više ocenil in vključil še nove napake, to pisec ne pove. Ni šlo tedaj za vprašanje, kdo se bolje spozna na gradbeništvo, ali sodnica ali gradbeni izvedenec, temveč za vprašanje, o čem sta se stranki 24. 4. 1973 sporazumeli. Zadeva je že 10 let pravnomočno končana. Če ne bi bila razsojena po zakonu, bi pisec v tem času gotovo izrabil kakšno izmed izrednih pravnih sredstev.

V pravdi med bivšima zakoncema zaradi razdružitve skupnega premoženja je bila pomembna ugotovitev, kaj je kdo izmed strank prinesel v zakonsko skupnost. Kar je prinesel s seboj, je po zakonu lahko tudi odnesel. Za predmete, ki so bili pridobljeni v času trajanja te skupnosti, pa je bil določen le delež vsakega izmed njiju. Na kakšni pravni podlagi naj bi sodnica Ožboltova odločila, da pripadajo piščevi hčerki predmeti, ki so bili last njenega bivšega moža, v svojem sestavku ni povedal. Tudi ta zadeva je pravnomočno končana. Na sodbo o razdružitvi se stranki, vsaj kar se tiče štedilnika, hladilnika in pralnega stroja, nista pritožili in se tako sklepa, da je bila odločitev sprejeta zadovoljivo!

Tudi pravda med piščevim bratom in Kmetijsko zadrugo Koper, ki je tekla pred bivšim okrožnim sodiščem, je končana. Odločeno je bilo pač tako, kot je pokazal obsežen in temeljit dokazni postopek, v katerem sta sodelovala tudi dva izvedenca. Tožnik je pravdo izgubil, in ko se je njegov odvetnik zoper sodbo pritožil, jo je ta moral umakniti. Odvetniku je tožnik zapisal: »Sporočam vam, da pritožbo umaknite, ker zanjo ni nobene osnove.« Zakaj pisec glede te pravde še po 17 letih vzdihuje, ni znano.

Razlog za ta odgovor pa je predvsem piščeva ocena, da se porotnikom in izvedencem v sodstvu lahko mirno odgovemo. Ker so vse tri zadeve, ki jih navaja, iz pristojnosti senata in ker so pri dveh sodelovali tudi izvedenci, se sklepa, da povzema izkušnje iz teh postopkov. Glede na povedano pa piscu lahko očitamo, da si je vzel slabe primere za podlago. Izvedenci in sodniki porotniki opravljajo naloge po zakonu, slednji še po kodeksu sodniške etike, oboji pa po svoji strokovni vednosti in vesti. Samo pri tem sodišču je več kot 500 občanov porotnikov, ki vestno in odgovorno opravljajo svojo družbeno funkcijo, ko bi se lahko temu kot mnogi drugi izmaknili ali pa se ukvarjali s kakšnim pridobitnim delom. Komu koristi piščev napad na ta demokratični element v našem sodstvu?

Razumljivo, da ne more vsak občan vedeti, kako potekajo in se končujejo sodni postopki, da se v pomanjkanju vednosti in zaradi različnih komentarjev prizadetih strank porodijo o tem tudi dvomi in pomisleki. Vendar za sodbo o sodbah sodišča, še posebej, če so kritike objavljene v tisku, je že potrebno vedeti o stvari kaj več, predvsem pa uporabljati resnične podatke. Komu naj sicer koristi tako pisanje?

Glede na znano osebnost pisca, ki se je v uvodu sestavka tudi predstavil, ne gre dvomiti o dobrem namenu, si pa sodno delo razlaga na moč preprosto, kar preveč za njegov družbeni položaj in pri tem spregleda najpomembnejše sestavine sodnega dela, kot sta ustavnost in zakonitost.

Predsednik temeljnega
sodišča Koper
KAREL ŠTRUKELJ

Še enkrat:

V četi komandirja Bogdana

Pod tem naslovom je objavil svoj prispevek o bratu Ivanu Rojcu-Bogdanu v TV-15 Naš tovariš dne 17. januarja 1985 Mirko Rojc. Brez dvoma je Mirko Rojc lepo opisal bojno pot in moralnopolitično podobo brata Bogdana, enega najpogumnejših štajerskih in pohorskih partizanov. Resnično gre za prvoborca naše revolucije, ki bi ga veljalo še bolje spoznati in mu določiti med borci našega narodnoosvobodilnega boja čim pravičnejše mesto.

Toda kot ni razumljivo Mirku, najbrž ni razumljivo tudi veliko drugim, da Bogdanovo ime ni vklesano na spomeniku ali na katerem drugem prostoru v domačem kraju. Mislim, da bi to z dobro voljo lahko hitro popravili. Prav tako ima Mirko Rojc prav, ko ugotavlja, da ni yklesanih imen padlih borcev v Trebnjem in v Čatežu, ki so junaško padli v boju proti domobrancem 15. oktobra 1944. Tu gre za večje število borcev Zidanškove in Slandrove brigade, med katerimi je bil tudi komandant Ivan Rojc-Bogdan. Tudi ta primer je mogoče brez večjih finančnih in drugih težav rešiti, saj je znanih kar precej imen padlih borcev.

Mirko Rojc sprašuje, zakaj ni na Pohorju v muzeju na Osankarici razstavljena tudi fotografija brata Bogdana. Mislim, da bi tudi tej želji lahko brez posebnih težav ustregli.

Ob koncu želim kljub nekaterim upravičenim očitkom poudariti, da ni priljubljeni šta-

jerski oziroma znameniti pohorski borec in komandant Ivan Rojc-Bogdan pozabljen, premalo znan ali premalo opisan, kot je mogoče razumeti iz prispevka Mirka Rojca. Navedel bom samo nekaj od vsega, kar je bilo objavljeno o Bogdanu. Jože Stok-Korotan piše v svoji knjigi Jeklena pest (1953) najlepše o komandirju in komandantu Bogdanu. Dr. Miroslav Stiplovšek ga omenja v knjigi Slandrova brigada (1971), dr. Milan Ževart v knjigi Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini (1977), znani partizanski komandir Jože Hren-Aki je v obsežnem prispevku v TV-15 z dne 7. januarja 1982 pod naslovom Še živi legenda pohorskih gozdov precej in zelo lepo napisal o komandantu Bogdanu. Isti avtor je zopet veliko napisal o Bogdanu v prispevku Napad na postojanko v Rečici ob Savinji, ki ga je objavil TV-15 dne 28. septembra 1983. Koliko prispevkov je avtor tega sestavka napisal o pohorskih partizanih, kjer je dosledno poudarjena vloga Ivana Rojca-Bogdana, res ni potrebno navajati, saj obstaja o tem kar obsežna bibliografija. Spomniti pa je le potrebno, da je mariborski Večer leta 1969 kar tri in pol mesece objavljajl o pohorskih partizanih, kjer je bilo seveda veliko napisano tudi o Bogdanu. O njem je tudi v publikaciji Domicili v slovenskih občinah (1981), kar na 23 straneh pa je govor o Bogdanu v knjigi Zidanškova brigada (1975).

Sklenem lahko spodbudno, da je že v tisku knjiga Pohorski partizani (Mirko Fajdiga), kjer bo zopet veliko o Ivanu Rojcu-Bogdanu. To bo ponovno primeren prispevek k ohranitvi zgodovinske resnice o pogumnem padlem komandantu, liku borca naše revolucije in vzornika mladim.

MIRKO FAJDIGA
Maribor

Predlog za znake SVPB

Sem stalni naročnik glasila TV-15, na katerega bi moral biti naročen vsak borec. Vsebi na je vedno zelo zanimiva. Tokrat se bom ustavil pri prispevkih Janeza Švajncerja. Vsa pohvala mu gre za njegove obširne in izčrpne opise partizanskih znakov in medalj. Mislim, da so do sedaj že vse operativne enote podelile svoje spominske znake, ne vem pa, ali sem morebiti prezrl znak naše sanitete, to je SVPB – slovenskih vojaških partizanskih bolnišnic, ali pa ga ta naša velika in zaslužna enota še nima. Če ta enota še nima svojega spominskega znaka, bi bilo potrebno in prav, da ga letos ob dnevu zmage podelijo vsem pripadnikom SVPB ter zdravstvenemu osebju v operativnih enotah. Predlagam, da bi izdelali znak s podobo tovariša Tita in z oznako SVPB ali podobno. Kolikor sem imel do sedaj priložnost videti spominskih znakov naših enot NOV, ni bilo med temi nobenega s Titovo podobo. To predlagam zato, ker je prav Tito vedno najbolj skrbel za varnost naših ranjencev v vseh bitkah.

Ne smemo zanemariti našega zdravstvenega osebja za njegove zasluge z velikim požrtvovanjem na čelu z zdravniki.

Upam, da bo odbor SVPB predlog preučil in sprejel. Če bo sprejet sklep za izdelavo spominskega znaka, bi bilo potrebno prek TV-15 in RTV obvestiti vse osebe SVPB in člane sanitete v operativnih enotah NOV, da pošljejo svoje naslove na naslov odbora.

FRANC KOČEVAR

Glas borčevske organizacije je zaman

Septembra 1984 se je začela »javna« razprava o programskih zasnovah na območju, imenovanem Punta v Izoli. Med drugimi DPO v KS I. je tudi krajevna borčevska organizacija sklicala sejo z namenom, da bi spregovorili o zadevi in tako prispevali s svojimi stališči k pravilni ureditvi prostora na Punti. Stališča s pripombami je odbor takoj posredoval občinskemu odboru ZZB NOV Izola. Že 8. 11. 1984 je tudi predsedstvo občinskega odbora ZB

sklicalo razširjeno sejo z namenom, da se vključi v razpravo in da prispeva svoje mnenje o tem vprašanju.

Po obširni razpravi je predsedstvo sprejelo tele sklepe in pripombe:

– Da predlagani različici nista povsem ustrezni, še zlasti pa ni sprejemljiv predlagani del, ki predvideva nočitvene zmogljivosti. Sicer pa bo javna razprava predlagatelju dala dovolj dobrih mnenj in predlogov, da bo lahko pripravil drugo različico, ki bo bolj sprejemljiva za vse občane.

– Predsedstvo je opozorilo predlagatelja, da ima Izola že sprejeto zasnovo razvoja turističnih zmogljivosti, ki je prostorsko določena.

Predlagatelj različic opozarja tudi na to, da turizem nikjer ne dosega dobrih uspehov, če je turistični objekt postavljen v neposredni bližini industrije, kot je v tem primeru. Te pripombe je treba vsekakor upoštevati.

– S programom prenove naj se konča ureditev severnozahodne strani Tartinjeve ulice. Zgradbo bolnišnice in prostor okoli nje naj primerno uredijo. Vse druge površine pa naj primerno uredijo in jih namenijo javnim zelenicam, skladno z usmeritvami Medobčinskega zavoda za spomeniško varstvo Piran. Vse to bi moralo biti urejeno predvsem za potrebe naših krajanov.

K temu naj dodam, da so bila stališča v razpravah na setankih KK SZDL in na seji interesnega zbora krajanov KS I. še bolj konkretna, kot so navedena stališča ZZB NOV. Kljub temu da so družbenopolitične organizacije ter interesni zbor krajanov razpravljali, dali jasne predloge, so predlagatelj in drugi odgovorni v občini ostali zamašenih ušes. Nočejo priznati, kar je za krajane Izole najbolj boleče, da s tako ureditvijo izolske Punte izgubijo tisto, česar so bili krajanje deležni od nastanka Izole (del plaže za kopanje in park).

Ena od pomembnih pripomb je bila tudi ta: Zakaj niso organi in DPO v KS že od samega začetka sodelovali z občinskimi organi in zakaj brez občinskega odbora za prenovu starega mestnega jedra, ki ga je določil občinski organ. Ta naj bi bil glavni pobudnik pri prenovi in stalni spremljevalec procesa ter ocenjevalec strokovnih služb za usklajevanje z družbenimi cilji. Zanimivo je to, da je eden od nosilcev programskih izhodišč celo predsednik zgoraj omenjenega odbora. In kot predsednik ni našel metode, kako izpeljati to idejo skupaj s člani odbora.

V dokumentih programskih izhodišč za gradnjo Punte tudi ni izhodišče za urejanje v duhu obstoječih predpisov iz področja obrambnih priprav. Predvsem tudi zaradi tega, ker je ta prostor na izolski Punti že tako neurejen v smislu obrambnih priprav.

Ali si lahko predstavljamo, kaj bi se dogajalo na severozahodni strani starega mestnega jedra ob hujšem potresu ali v vojnih razmerah. Kam bi se krajani umaknili oziroma reševali? Mislim, da bi vsaka dodatna pozidava na prostoru izolske Punte pomenila tudi dodatne težave pri urejanju prostora v zaščitne namene krajanom.

S tem člankom želim prispevati k pravilnemu reševanju zadeve na prostoru izolske Punte.

VLADIMIR GRUDEN
Izola

Simbolične kazni

V Večeru z dne 23. 1. 1985 smo prebrali prispevek o kaznovanju huliganov v Novem Sadu.

Vsi, ki se zavedamo, da naše žrtve in ta velik krvavi davek niso bili zaman in ne morejo biti pozabljeni in izbrisani iz naše zgodovine, smo ogorčeni nad takimi simboličnimi kaznimi za huligane iz Novega Sada. Za tako izzivanje in norčevanje iz takratnih žrtev in tistih, ki se tudi še danes trudijo za našo boljšo prihodnost, zaslužijo vse kaj drugega kakor 60 dni zapora.

IVO LEŠNIK
Slovenska Bistrica

Naročam tednik

tv-15 naš
TOVARIŠ

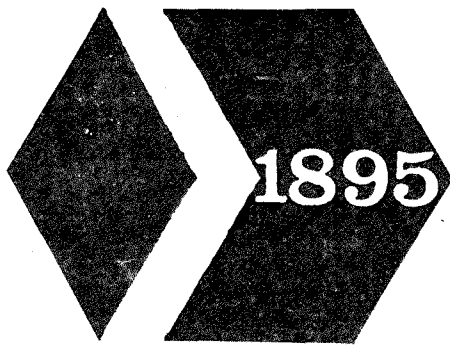
Ime in priimek _____

Kraj _____

Ulica, hišna št. _____

podpis _____

Slovenske železarne

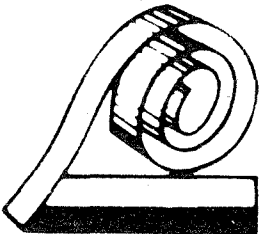
Tovarna vijakov

Plamen

Kropa p. o.

JUGOSLAVIJA
POŠTA: 64245 KROPA
TELEFON: (064) 79-461, 79-462, 79-463,
79-464
BRZOJAV: PLAMEN KROPA
ŽIRO RAČUN: 51540-601-11784
SDK RADOVLJICA
TELEX: YU PLAMEN 34524
ŽELEZNIŠKA POSTAJA PODNART

SLOVENIJALES

TOVARNA

SORA

Medvode,

Gorenjska c. 12

61215 MEDVODE, POB 57

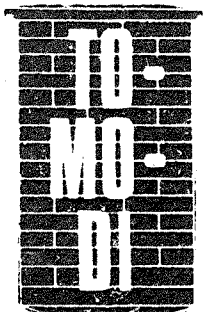
TELEFON: (061) 611-334, 611-327 • TELEGRAM: SORA MEDVODE • ŽELEZNIŠKA
POSTAJA: MEDVODE • BANKA: 50104-601-26682

SLOVENIJALES

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljub-
ljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

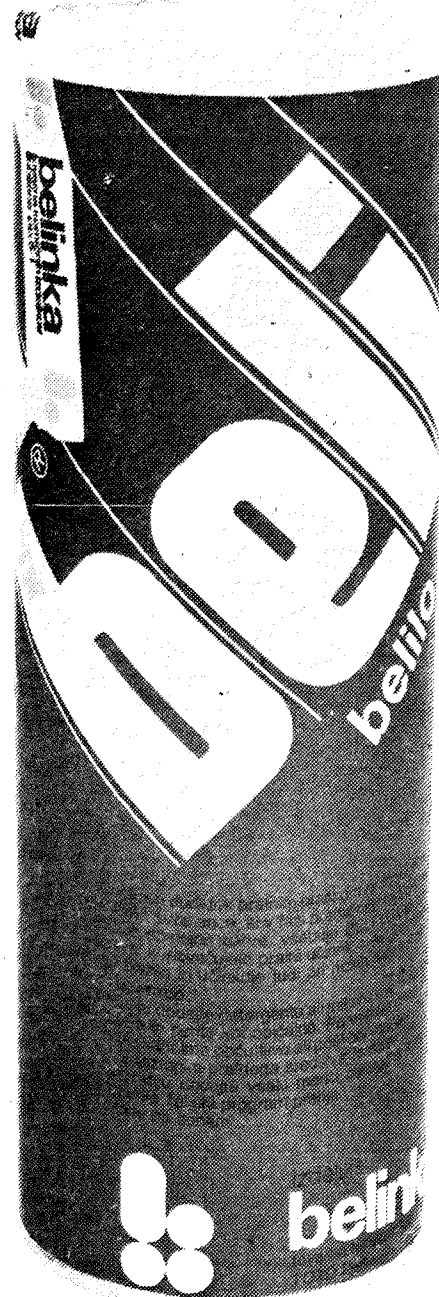

ELITNA KONFEKCIJA

Novost

LJUBLJANA,
ČOPOVA 9

TELEGRAM: KONFEKCIJA »NOVOST«
LJUBLJANA
TELEFON: UPRAVA 21-051, KOMER. 27-633 ~
ŽIRO RAČUN 50100-601-11630

**Belinka
Šentjakob**

ŽABČE

Čestitke Tonetu Lebanu

V naši vasi je aktivno delovala celica ilegalne organizacije TIGR pod vodstvom Toneta Leban in Ivana Rejca. Vanjo jih je vključil Maks Rejc iz Tolmina. Njihovo področje je zajemalo tolminske okoliške vasi. Tone Leban – Fratrikovič je bil povezan tudi s Trstom, Gorico, Idrijo, Cerknim, Kobaridom in s kurirjem Jernejem Luznikom iz Zabč.

Novembra 1941 je bil prvi sestanek pri Bregarju, ki ga je vodil Anton Velušček-Matevž. Navzoči so bili tudi Karlo Batistuti iz Tolmina, Ivan Rejc in Tone Leban. Menili so, da je bil tak posvet med prvimi na Tolminskem. Matevž jih je seznanil z narodnoosvobodilnim gibanjem in jim nakazal smernice dejavnosti. Čez teden dni sta Tone Leban in Ivan Rejc sklicala drugi sestanek, ki je bil pri Fratriku. Udeležili so se ga še Viktor Klinkon, brata Franc in Jože Kavčič, Ivan Leban in Andrej Jelincič. Razpravljali so o organizaciji fronte ter preresetali vaše razmere in stanje fašističnih oboroženih sil na Tolminskem. Sprejeli so sklep – zbiranje denarnih prispevkov. Tone Leban se je udeležil množičnega sestanka aktivistov tolminskih vasi, ki je bil dne 29. junija 1942 na Senicah. Tovariš, ki je vodil sestanek, je omenil zbiranje hrane in drugega materiala za borce NOB. Se posebej je poudaril, da naj v vaseh, kjer jih še ni, ustanovijo vaše odbore OF. Tone je sodelavcem v Zabčah poročal o vsebini sestanka.

V Zabčah so se nato zbrali 18. avgusta 1942 pri Tomažicu in ustanovili odbor OF ter sprejeli načrt nadaljnjega dela. V odboru je bilo sedem aktivnih fantov, in sicer: Tone Leban, Viktor Klinkon, Franc in Jože Kavčič (oba sta padla), Ivan Rejc, Ivan Leban in Andrej Jelincič. Začeli so takoj zbirati živila, oblačila, orožje in drug material. Viktor Klinkon je s konjem odpeljal vse zbrano na dogovorjeno mesto v Pollog ali Zadlazar, kjer so prevzeli borci NOV.

Glavni vodja tigrovske celice, pobudnik in aktivist OF je bil Tone Leban – Fratrikovič. Bil je že pred vojno osumljen, tako je imel na domu hišne preiskave. Skrival je veliko orožja, zakopal ga je v hramu pod izbo. Sledila je prav kmalu temeljita policijska preiskava. Trgali so deske in drezali z železnimi palicami pod pod in seno. Skrivališča pa niso našli. Kljub negativnemu uspehu preiskave je policija Toneta aretirala 9. januarja 1943. Hudo pretepen je bil že v tolminskem zaporu, in to se je nadaljevalo v tržaskih zaporih. Po razpadu Italije se je vrnil domov, bil je popolnoma uničen. Kasneje je bil v vaški zaščiti.

Ob njegovem jubilejnim 80. letu smo se na kratko seznanili z njegovim vztrajnim delom OF. Prvi je zanetil iskro OF na vasi, ki je vzplamnela, to smo vsi občutili, da nas je OF povežalo v močno verigo do konca vojne in še naprej.

K njegovim velikim uspehom čestitajo tovariši Tonetu njegovi še živeči sodelavci in prijatelji.

TEREZINA SKOČIR

LJUBLJANA

Spomin na komensko akcijo

Druga februarja bo minilo 41 let, ko so borci Južnoprimorskega odreda na Rovni ali Dovcah med Komnom in Branikom uspešno napadli motorizirano sovražno skupino. V tej akciji je sovražnik izgubil 36 podoficirjev iz nemških policijskih elitnih čet. V akciji, ki so jo imenovali »komenska akcija«, so zaplenili tudi precej orožja in uničili avtomobile.

Kolona, ki so jo sestavljali nemški policijski podoficirji in najbolj zagrizeni italijanski fašisti, je bila namenjena za okrepitev posadke v Braniku, od koder naj bi terorizirali civilno prebivalstvo in organizirali policijsko službo ter vohunsko službo po Vipavski dolini.

V spomin na ta dogodek krajani Komna vsako leto praznujejo krajevni praznik, borci Južnoprimorskega odreda pa se vsako leto srečajo na delovnem srečanju. Tako je bilo tudi minuli petek v krajevni skupnosti Poljane v Ljubljani. Ob tej priložnosti so večji del srečanja namenili dogovoru in načinu zbiranja zgodovinskega gradiva za monografijo, ki jo imajo namen izdati.

JOŽE ČURIN

PORTOROŽ

Borci odkrito o vseh problemih

Velika udeležba članov zveze borcev na letni konferenci v Portorožu je pokazala, da so borci še vedno delovni in da budno spremljajo dogodek doma in po svetu. Že predsednica Pavla Krmel se je dotaknila vseh perečih problemov, ki ne tarejo samo borce, pač pa nas vse. Konferenca je izvenela kot nekdanji partizanski sestanki. Omenili so veliko problemov, med drugim tudi odnos borcev do naše zveze komunistov, saj je zadnje čase iz zveze odšlo več starejših komunistov.

Največ besed je bilo o samoprispevku. Mnogi borci so že vnaprej prerokovali, da se samoprispevek v teh razmerah in s takim programom ne bo obnesel. Toda vseeno so ga razpisali. Zanj so porabili 60 milijonov dinarjev, a uspeha ni bilo. Mnogi odgovorni trdijo, da so krive razmere za neuspeh. Borci pa so bili mišljenja, da so krivi načrtovalci in tišči v vodstvu, ki niso bili dovolj prepričljivi.

Drugo pereče vprašanje je bilo o zdravstvu. Res imamo borčevsko ambulanto, a kaj ko je treba k specialistu. Bolnik dobi napotnico brez

datuma, sam pa mora poskrbeti, ali bo pri očešnjem zdravniku prišel na vrsto prej kot v šestih mesecih ali pa še to ne. Isto velja tudi za druge zdravnike. Pri zobozdravnikih si sprejet večinoma po poznanstvu, zato jih veliko hodi k zasebnikom na Hrvaško.

Zelo kritično so spregovorili tudi o veliko gospodarskih spodbujanjih na Obali, saj je samo v Kopru v zadnjem času kar 7 prisilnih uprav, pa neurejenost na Samoupravni stanovanjski skupnosti v Piranu in drugod.

Ugotovljeno je tudi, da so v nekaterih delovnih organizacijah po naši republiki izplačevali večje osebne dohodke, kot je normalno, da so menda v elektrogospodarstvu izplačevali kar toliko, kot imajo borci pokojnine skoraj celo leto. O stabilizaciji je vojni invalid rekel, ali je bilo nujno potrebno, da se varčuje najprej pri vojnih invalidih, ko naj bi šli na zdravljenje.

Zivimo skoraj na meji in od obmejnih organov slišimo, koliko blaga kupci vračajo zaradi slabe kvalitete. V jugoslovanskem merilu je bilo takega blaga, kot je bilo objavljeno, kar okoli tri milijarde novih dinarjev. Ali je bil kdo kaznovan v teh delovnih organizacijah?

Ob koncu je bil sprejet sklep, da komisija in ves odbor izdelajo poročilo in ga pošljejo na pristojna mesta.

MILAN CIRK

SLOVENSKA BISTRICA

Obiski pri bolnih članih ZZB NOV

Občina Slovenska Bistrica slavi svoj občinski praznik vsako leto 8. januarja v spomin na obletnico padca herojskega 1. Pohorskega bataljona, ki je padel v celoti 8. 1. 1943 v bližini Osankarice. V ta namen je poleg vseh drugih dejavnosti, ki so v teh dnevih posvečene občinskemu prazniku, organizirana občinska patrolja, ki obišče nekaj zaslužnih in bolnih članov naše borčevske organizacije.

Patroljo vedno sestavljajo člani ZZB NOV, ZRVS, ZSMS in aktivni člani JLA. Vodja patrolje je bil sedaj Radovan Čupkovič, član ZZB NOV. Širok po naši občini so v dveh dnevih obiskali 19 članov ZZB NOV in jim podelili skromna darila. Pogovarjali so se z njimi o do-

Patrolja na obisku

živetjih iz NOB in o tem, kako živijo danes. Obiska so vsi zelo veseli. Tudi krajevne organizacije ZZB NOV same organizirajo med letom obiske posameznikov, ki so priklenjeni na bolniško posteljo.

Ta humanost in tovariški odnos do članov naše organizacije sta čedalje bolj potrebna. Mišlim, da bomo prav to humanost morali prenesti na našo mlajšo generacijo. Vedno bolj potrebni so stiki z našimi borci in nekdanjimi aktivisti in kmeti, ki so nas med NOB vsestransko podpirali in so sodelovali z nami. Mnogokrat ti stiki odtehtajo še tako dragoceno darilo.

Pri vseh teh aktivnostih naše organizacije so nam naklonjene vse družbenopolitične organizacije na čelu z vodstvom občinske skupščine Slovenska Bistrica, za kar jim gre vsa zahvala.

MILAN IVANUŠA-VENCELJ

Zimske igre upokojencev na Kobli

Lani je Zveza društev upokojencev Slovenije začela organizirati med upokojenci športniki tudi zimske igre. Čeprav so bile lani neugodne zimske razmere, se je tekem na Kobli udeležilo 124 tekmovalcev in tekmovalk.

Letos si obetamo, da nas hime ne bo razočaralo. Prireditelji letošnjih zimskeh iger je ZDU Slovenije, pokrovitelj je skupščina občine Radovljica, organizator pa ZDU Radovljica. Letošnje igre bodo v četrtek, 21. februarja. Tekme bodo na Kobli, in sicer v dveh smučarskih disciplinah. Tek za žene na 3 km, za moške 6 km. V veleslalomu je za žene pripravljenih 15, za moške pa 20 vrat. Kategoriji sta dve: za žene z letnico rojstva 1930 navzdol, za moške z letnico rojstva 1925 navzdol. Druga kategorija pa je za žene, mlajše od 55 let, za moške, mlajše od 60 let. Po mnenju strokovnjakov so proge primerne za rekreativce in veterane.

Po koncu tekmovanja bodo podelili najboljše ekipam pokale in medalje. Najstarejši udeležencev-ka v ženski in moški konkurenci za veleslalom in teke bo prejel praktično darilo.

Pozivamo občinske zveze DU Slovenije kakor tudi DU, da pravočasno seznanijo svoje člane smučarje, in tako zagotovijo čim večjo udeležbo.

V. BOVCAN

Spominska soba Franca Rozmana-Staneta v Spodnjih Pirničah 41 je odprta ob torkih in petkih od 8. do 12. ure. Za obisk zunaj tega časa pa se lahko dogovorite po telefonu: (061) 612-174.
ZB NOV Pirniče

Vabila

Odbor skupnosti borcev Južnoprimorskega odreda Sežana in krajevna organizacija ZB NOV Komen organizirata spominsko slovesnost ob 41. obletnici napada 1. in 3. čete Južnoprimorskega odreda 9. korpusa na nemško motorizirano sovražno kolono v Dovcah med Komnom in Branikom.

Slovesnost bo 2. februarja 1985, ob 10.30 pred spominskim obeležjem padlim borcem Južnoprimorskega odreda v tej akciji.

Poleg borcev Južnoprimorskega odreda, ki so sodelovali v tej akciji, vabimo tudi druge borce, občane, predvsem pa mladino.

Odbor skupnosti borcev Južnoprimorskega odreda Sežana

★

Borce 14. divizije vabimo na zbor skupnosti borcev in na 22. tradicionalno tovariško srečanje, ki bo v soboto, 2. februarja, v zgornji dvorani doma JLA v Ljubljani.

Zbor skupnosti borcev Štirinajste, na katerem bo podano poročilo o dosežanju delu odbora, predložen program dela za prihodnje obdobje ter voljen novi predsednik odbora skupnosti borcev naše divizije, bo ob 13. uri. Zbor bomo nadaljevali s tradicionalnim tovariškim srečanjem, ki bo v istih prostorih.

Prosimo, da zaradi čim uspešnejšega in nemotnega dela zbora pridete na zbor do določene ure.

Na svidenje na zboru in na tradicionalnem tovariškem srečanju štirinajstnikov!

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV
XIV. DIVIZIJE

★

Šercerjevci!

V čim večjem številu se udeležite zbora skupnosti naše brigade, ki bo v soboto, 2. februarja, (to je na dan vsakoletnega srečanja borcev 14. divizije). Naš zbor bomo začeli ob 10. uri dopoldne v zgornji dvorani (I. nadstropje) Doma JLA v Ljubljani.

Vabljeni!

Izvršni odbor skupnosti borcev 2. SNOUB Ljubo Šercer

★

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka in Združenje borcev NOV Škofja Loka organizirata spominsko slovesnost v spomin na 50 ustrelihen talcev v soboto, 9. februarja 1985, ob 16. uri pri spomeniku za Kamnitnikom.

Komemorativni spreved bo šel z Mestnega trga istega dne ob 15.30.

Vabimo svoje padlih, občane in mladino, da s svojo udeležbo počastijo spomin na padle žrtve.

Dodatno pojasnilo

Dne 15. novembra je bil na 9. strani TV-15 objavljen članek Šest bratov v partizanih, trije padli. K prispevku objavljamo tole pojasnilo:

Kmet Kolmen iz Šavne peči je šel v čuvajnico prijaviti, da so mu partizani vzeli sina dan prej, kot je bilo napisano v članku. Ta prijava je bila že vnaprej dogovorjena.

Nemci iz Zidanega mosta (orožnik) so prišli usodnega dne pozvedovat k omenjeni družini po sinu. Medtem se je slišala detonacija na železnici pr Zidanem mostu. Hiteli so v smeri, kamor so računali, da se znajo partizani umikati. Naleteli so na umikajoče mince.

Kolmanov sin, rojen leta 1927, je bil v partizanih in je sedaj 80-odstotni invalid.

Milan Garantini

Napačno ime

V TV 15 Naš tovariš je bil 24. januarja 1985 objavljen članek Priča tivanajstih umrlih. V njem je Milan Garantini naredil napako pri Grilovem imenu. To ni bil Ivan Gril, kot piše Garantini, ampak moj brat Gril-Ludvik iz Kolovrata, ki je bil ustrelen v Slivnem nad Vačami.

Leopolda Gril, poročena Pintar

Zahvala odbora skupnosti borcev 30. divizije

Lani februarja je 30. divizija 9. korpusa NOVJ praznovala 40-letnico pohoda v Beneško Slovenijo in Furlanijo. Ob tej priložnosti je odbor skupnosti borcev 30. divizije pripravil proslavo v Kanalu, kjer je divizija prodrla čez Sočo v smeri proti Goriškim Brdom in Beneški Sloveniji. Odbor in borci divizije so ta zgodovinski dogodek zaznamovali tudi z ustreznimi pomniki nad Sočo ob cesti Deskle-Kanal.

Po zamisli odbora skupnosti je akademski kipar Negovan Nemec pripravil osnutek spomenika, ki ponazarja prehod borcev čez Sočo. Ker za tako zasnovan spomenik ni bilo nikarkršnih denarnih sredstev, smo se odločili za nabiralno akcijo. Prav sredstva so dali odbori skupnosti enot 30. divizije in občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica. Akcijo so nadaljevali številni borci NOV Slovenije in v zamejstvu pa tudi različne delovne, družbenopolitične in družbene organizacije. Veliko si je prizadevala DO Zidar iz Sežane, ki je preskrbela ka-

men. Številne delovne organizacije iz goriške in ajdovske občine ter tovarna v Anhovem so veliko prispevale s svojimi storitvami in materialom. Krajevna skupnost Kanal je v celoti pripravila program za proslavo, na kateri so sodelovali pevski zbori iz okoliških vasi, italijanski mladinski pevski zbor iz Pirana, anhovska pihalna godba in posamezniki. Proslava je bila odlično organizirana in izvedena z minimalnimi stroški.

Ker ni mogoče naštetati vseh, ki so kot organizacija ali kot posamezniki sodelovali v tej akciji, se odbor skupnosti borcev 30. divizije javno zahvaljuje vsem, ki so kakorkoli prispevali k njej. Posebej se zahvaljujemo tovarišici Anici Boltar, ki nam je brezplačno odstopila zemljišče za postavitev spomenika, pa tudi mladini KS Kanal za njeno aktivnost, predvsem pa zahvala občinskemu odboru ZZB NOV in drugim občinskim organom Nova Gorica. Odbor skupnosti borcev 30. divizije predsednik: Rustja Franjo-Čančič

Ljubljanska banka
Temeljna banka Gorenjske

*Vsem delovnim ljudem, občanom
in poslovnim prijateljem želi
srečno novo leto 1985*

Marjan Šeruga

V Litiji smo se oktobra lani poslovili od Marjana Šeruge, rojenega 1926. leta v Litiji. V NOV jen stopil 1943. leta v 12. brigado. Nazadnje je bil inštruktor za zveze pri glavnem štabu Slovenije. Prejel je več odlikovanj.

Andrej Naglič

Rodil se je 1901. leta na Selu pri Zireh. Z NOG je začel sodelovati 1942. leta, oktobra 1943. je postal bорец Vojkove brigade. Od jeseni 1944. leta je delal v čevljarški delavnici v Planini nad Cerknim. Prejel je več vojaških in družbenih odlikovanj. Umril je oktobra lani.

Katerina Glančnik

V 96. letu je umrla Katerina Glančnik iz Črne na Koroškem. Rodila se je na avstrijskem Koroškem v Riči vasi. Leta 1941 je bila med prvimi izseljena v Srbijo v Varvarin.

Marija Luskar

Septembra lani smo se na šentviškem pokopališču poslovili od Marije Luskar, rojene Dobršek. V NOG je začela aktivno sodelovati aprila 1942. leta. Bila je povezana s člani pokrajinskega komiteja KPS za spodnjo Stajersko. Pri njej so se zbirali aktivisti. Leta 1942 je bila njena družina izdana, ustrelili so očeta, mater in dva brata, sestra pa sta umrli v taborišču. Tu di po vojni je bila aktivna družbenopolitična delavka. Za delo med NOB je bila odlikovana.

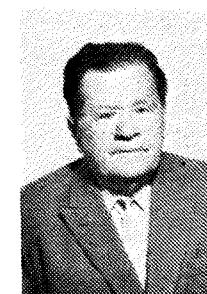
Jernej Hribernik

Oktobra lani smo se v Lipici pri Škofji Loki poslovili od Jerneja Hribernika-Tomiksa, rojenega 1919. leta v Puštalu. Leta 1942 je začel aktivno in organizirano delati za NOB in 1943. leta je odšel v partizane. Najprej je bil v Loški četi, kasneje Tomažev bataljon, in je postal komandir čete. Leta 1944 je bil imenovan za vodjo obveščevalnega centra Gorenjskega odreda in obveščevalca v štabu Gorenjskega odreda. Po vojni je bil na komandi mesta Škofja Loka vse do demobilizacije 1946. leta. Potem se je zaposlil v Gorenjski predilnici Škofja Loka. Bil je aktiven družbenopolitični delavec. Za zasluge med NOB in po njej je prejel več državnih odlikovanj in priznanj. Imel je čin rezervnega kapetana JLA.

Ivan Mori

Rodil se je 1919. leta v Podpeci. Delal je v rudniku Mežica. Od 1943. leta je aktivno sodeloval v NOB na območju Podpece. Koprivne in Črne. V NOV se je aktivno vključil 1944. leta in bil bорец Koroškega odreda. Prejel je več odlikovanj. Od njega smo se poslovili v Mežici.

Ludvik Ahčin

Novembra lani je umrl Ludvik Ahčin, ki se je rodil pred 80 leti. Od začetka okupacije je sodeloval z NOG. Leta 1944 je odšel v Kokrški odred.

Miha Timpran

Lansko jesen je umrl Miha Timpran. Rodil se je 1909. leta v Loki nad Dobrno. Takoj po prihodu okupatorja je postal politično sumljiv. Poslan je bil na delo v Brežice, odkoder je odšel v partizane. Bil je bорец Ljubljanske brigade. V boju pri Velikih Laščah je bil ujet in zaprt v Begunjah. Odpeljali so ga na prisilno delo v Nemčijo. Bil je odlikovan z redom zaslug za narod.

Cecilija Voga

Rodila se je 1910. leta na Kozjanskem. Od 1944. leta je po svojih močeh pomagala NOG, skrbela je za mnoge partizanske otroke, kuhala in prala in včasih opravila tudi kakšno kurirsko nalogo.

Jože Križnik

Rodil se je 1901. leta v Podlogu pod Bohorjem. V NOG se je vključil leta 1944 kot aktivist. Partizanom je pomagal s hrano in sanitetnim materialom. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod. Od njega smo se poslovili v Šentvidu pri Planini.

Lojze Petan

Septembra lani je umrl Lojze Petan. Rodil se je 1926. leta v Decnem selu pri Brežicah. Skupaj s starši je bil odpeljan v taborišče Vernigerode ob francoski meji. Po treh letih, jeseni 1944. leta mu je uspelo vrniti se domov. Takoj se je priključil borcem Kozjanskega odreda. S 13. SNOUB Mirka Bračiča se je udeležil sklepnih bojov na Koroškem, kjer je bil komandir čete. Imel je čin kapetana ter bil aktiven družbenopolitični delavec. Za zasluge med NOB in v povojni graditvi je prejel 5 državnih odlikovanj in več družbenih priznanj.

Terezija Jazbinšek

V Šentvidu pri Planini smo se poslovili od Terezije Jazbinšek iz Planinske vasi, rojene 1909. leta. Bila je članica ZB na Planini pri Sevnici. Od 1944. leta je aktivno sodelovala v NOG. Prejela je odlikovanje.

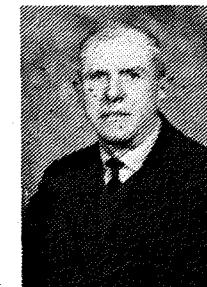
Ivan Gradišnik

Rodil se je 1896. leta na Janževem vrhu pri Radljah. Bil je Maistrov bорец, med NOV pa je bil aktivist na območju Prevalj. Od njega smo se poslovili lani v Mežici.

Fanika Polutnik

V 71. letu je umrla Fanika Polutnik. Od nje smo se poslovili avgusta lani v Šentvidu pri Planini. V NOG-se je vključila 1944. leta. Pomagala je s hrano, bila je kurirka in obveščevalka. Za delo med NOB je bila odlikovana.

Leopold Berčič

V Idriji smo se poslovili od Leopolda Berčiča, rojenega 1911. leta. Bil je eden prvih aktivistov OF v Idriji od julija 1942., ko je bil izdan in zaprt. Ker ni bilo dokazov, je bil izpuščen in je naprej deloval na terenu. Zbiral je tehnični material za partizane. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Jože Leskovec

Po hudi bolezni je umrl Jože Leskovec, ki se je rodil 1915. leta na Kalcih pri Logatcu. Leta 1941 se je vključil v OF in bil aktivist. Bil je izdan in zaprt v Parmi in naprej odpeljan v Nemčijo. Od njega smo se poslovili v Logatcu. Prejel je več priznanj in odlikovanje.

Jože Jerina

V Gorenjem Logatcu smo se lani poslovili od 62-letnega Jožefa Jerina. Bil je član krajevne organizacije ZB NOV Tabor pri Logatcu.

Ivan Rastočnik

Rodil se je 1899. leta v Javorju pri Črni na Koroškem. Bil je med prvimi aktivisti OF v Mežici. Aktivno je sodeloval vse do aretacije 1944. leta, ko je bil poslan v taborišče Rettenbach. Za svoje delo med NOB je prejel odlikovanje.

Anton Dobrovolje

Decembra lani smo se na Verdu pri Vrhniku poslovili od Antona Dobrovoljca. Rodil se je na Mirkah 1918. leta. V partizane je odšel 1944. leta v enoto VDV 1. bataljona za Primorje. Poslan je bil v 2. bataljon VDV in kasneje v vodstvo divizije. Imel je čin rezervnega kapetana 1. razreda ter bil nosilec več visokih odlikovanj in priznanj.

Karel Lapajne-Stanko

V Piranu smo se septembra lani poslovili od borca in rezervnega starešine Karla Lapajnet. Rodil se je 1915. leta v Kanomlji na Idrijskem. V NOV se je vključil spomladi 1942. leta. Bil je tudi sekretar KP idrijskega okrožja. Po vojni se je preselil v Sečovelje in bil aktiven družbenopolitični delavec. Prejel je štiri visoka odlikovanja ter več pohval in diplom.

Frac Petkovšek

Umril je član krajevne organizacije ZB Tabor Franc Petkovšek, rojen 1898. leta v Garčerevcu pri Logatcu.

Risto Kuzman

Novembra lani smo se v Mariboru poslovili od nosilca partizanske spomenice 1941 Rista Kuzmana. Rodil se je 1925. leta v vasi Šipavo pri Jajcu. S 16 leti je postal bорец in puškomitraljezec v Krajiškem odredu. Bil je komandir izvidniškega voda. Po vojni je končal vojno akademijo v Beogradu. Prejel je 4 državna odlikovanja in pisno zahvalo tovariša Tita za njegov prispevek v bitki na Sutjeski.

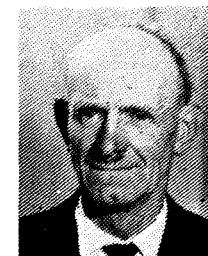
Marija Kocjančič

Umrila je Marija Kocjančič, rojena 1916. leta. V NOG se je vključila že aprila 1941. leta in septembra istega leta je bila zaprta v Begunjah. Po vrnitvi iz zapora je nadaljevala z aktivnim delom, zato je bila avgusta 1942. ponovno aretirana in odpeljana v Begunje in naprej v taborišče Milhendorf. Od nje smo se poslovili oktobra lani v Zgornjih Gorjah.

Franc Leskovec

Lani smo se v Logatcu poslovili od Franca Leskovca. Bil je bорец Prešernove brigade, komunist, partizanski kuhar in aktiven družbenopolitični delavec. Rojen je bil 1899. leta v Novem svetu pri Hotedršici. Bil je večkrat odlikovan.

Franc Marinko

Lani je v Logatcu umrl Franc Marinko. Med NOB je bil aktivist in zaradi tega je bil 1944. leta aretiran in poslan v taborišče. Za delo med NOB je bil večkrat odlikovan.

V letu 1984 so na območju krajevne organizacije ZB NOV Planina pri Sevnici umrli člani naše organizacije:

Lucija Pertinač, rojena 1902. leta, iz Loke pri Planini
Ivan Leskovšek, rojen 1917. leta, iz Tajhte pri Planini
Rozalija Tržan, rojena 1909. leta, iz Šentvida pri Planini
Anton Senica, rojen 1902. leta, iz Praprotnega
Stefan Golja, rojen 1910. leta, iz Praprotnega
Janez Zapušek, rojen 1902. leta, iz Podpeči nad Marofom
Franc Ojstršek, rojen 1911. leta, iz Planinskega vrha
Anton Ulaga, rojen 1902. leta, iz Loke pri Planini
Vsi so podpirali OF, pomagali borcem, ki so se zatekali v njihove domove.

JOŽE HREN-AKI

2

V četi komandirja Bogdana

Ko smo se vrnili v taborišče, je jutranje sonce že ožarjalo ta del planine. Bivak pod skalnatim previsom komandirju ni bil preveč všeč. Bal se je, da bi nas Nemci presenetili in zasuli z bombami. Ukazal je, naj ob mraku zapustimo taborišče in gremo na Mozirске planine. Spustili smo se v dolino. Noč je bila svetla in nemirna. Po dolini je bilo slišati zategle rafale. Ukazana je bila večja razdalja med borci v koloni. Četa je bila razmeroma še maloštevilna in je bila toliko bolj gibljiva. Hitro si je utirala pot med zaselki in vasi ob obeh dolin in kmalu pustila za seboj znane kraje in steze.

Preden smo se začeli vzpenjati na Mozirске planine, smo se oglasili v Okonini pri naših ljudeh, Bogdanovih znancih. Medtem ko se je z njimi pogovarjal, se je četa razlezla po vasi. Premor pa je bil kratek. Približno po dveh urah hoje smo že prispeli v nov tabor pod Ojstriškim vrhom.

Drugi dan bivanja v tem taborišču je proti večeru Bogdan določil večjo skupino borcev za rekvizicijo v Gornjem gradu. Čez dolino smo se prebili brez večjih težav. Po dobri uri hoje smo se dobili na jugozahodni strani Homa z znanim in hrabrim partizanom Francetom Zmavcem-Mrazekom. Tudi njegov oče je bil ugleden in spoštovan partizan.

Mrazek nam je svetloval, naj ne gremo v akcijo, ker je postojanka v Gornjem gradu dobila močno okrepitev. Načrtovali smo tudi napad na postojanko v Radmirju, zato smo pohod v Gornji grad lahko odložili.

S prihodom novih borcev, največ iz okolice Ljubnega, smo ustanovili pevski zbor. Odgovornost pevovodje je prevzel Franc Petek-Florjan, pomagal pa mu je Tone Benda-Niko. Ta pevski zbor je bil priznan kot najboljši v brigadi in tudi pozneje na Pohorju. Če so le dopuščale razmere, je ob šumenju večernega vetra v vrhovih borovcev in smrek zadonela partizanska pesem, zapeli pa smo tudi domače pesmi.

Bilo je 30. septembra 1943. Lep, sončen dan. V taborišču je bilo dokaj živo. Raztreseni pod visokimi borovci in smrekami smo z veliko pozornostjo čakali, kaj nam bosta povedala komisar in komandir čete.

Najprej je spregovoril politični komisar čete, ki je dejal, da je prišlo v naše vrste na desetine novih borcev, za katere nam nihče ne daje oblačil, obutve in orožja. Opremo in orožje si moramo torej poiskati sami. Treba je iti v nemško postojanko v Radmirje, in to še to noč.

Komandir čete nam je kot neustrašen borec z veliko izkušnjami povedal, kako si zamišlja napad na postojanko. Določil skupine, vodje posameznih skupin in v nadrobnostih razgrnil načrt napada.

Dobil sem nalogo, naj s svojo skupino prvi vpadem v postojanko in se nato prebijem po hodniku do spalnice, kjer so spali policisti. S tem onemogočimo, da bi se zbrali in uprli. V mojo skupino so bili dodeljeni mitraljezec Franci in še dva borca.

Ko je sonce pošiljalo poslednje pramene skozi vejevje visokih dreves, smo zapustili taborišče. Po gozdni stezi smo se po pičlih dveh urah približali robu gozda neopazno, tiho, skoraj neslišno. Počakali smo noč. Pod okriljem teme smo nadaljevali pot. Ko smo prišli iz gozda, smo za hip obstali, medtem pa je predhodnica sporočila, da ni opazila nič nenavadnega. Odrinili smo naprej opreznije, še bolj tiho in nekako sumničavo, ter se približali glavni cesti Mozirje-Ljubno, ki jo je bilo treba hitro prečkati. Prepričali smo se, da ne prihaja proti nam kak sovražnikov oklepnik ali večja patrolja, postavili smo zasedi in na najbolj primernem kraju v bližini Okonine prešli cesto. Naš cilj je bil, da neopazno pridemo do postojanke.

Ko smo se približali postojanki, sta nas objela tesnoba in nemir. Toda samo za trenutek. Bili smo v neposredni bližini postojanke in smo čakali znak za napad, ki naj bi ga dal eden od policistov, s katerima je komandir Bogdan prek aktivista OF Franca Prislana-Zdravka postavil zvezo nekaj dni prej.

V postojanki je bilo vse mirno, spokojno in tiho. V bližnjem zvoniku je ura že davno odbila polnoč, signala pa ni bilo. Nekaj časa smo še čakali, potem pa smo se umaknili v popolni tišini in se vrnili.

V taborišču je bilo mirno, toda med borci je prevladoval rahel nemir zaradi neuspele akcije. Najbolj nezadovoljen in nemiren je bil komandir. Dan je bil negotov in neskončno dolg. Težko smo čakali, da se je Bogdan odpravil na razgovor s terenskimi delavci. Ni nam bilo prijetno, njemu pa še manj.

To popoldne se ura ni nikakor premikala. Zdelo se nam je, da ga ni že celo večnost, pa je minilo le nekaj ur. Nestrpnost je naraščala. Pozorno smo zrl v smer, od koder naj bi se vrnil. Končno nas je tovariš z opazovalnice obvestil, da se komandir vrača. Bili smo zadovoljni, ker njegov obraz ni bil zaskrbljen, še bolj pa, ko nam je povedal, da gremo zvečer ponovno v napad.

Raztreseni pod visokimi bori in smrekami smo z največjo pozornostjo poslušali Bogdana, ki nam je dajal zadnja navodila za napad. Tudi ta večer smo se po isti poti prebili do postojanke, neopazno in neslišno. Tokrat nismo dolgo čakali znak. Ura še ni odbila 11 ponoči, ko smo zagledali dogovorjeni znak z lučjo.

S svojo skupino sem, kolikor hitro sem mogel, vpadel pri glavnih vratih, ki jih je pustil odklenjena policist Grega. Znašli smo se na glavnem hodniku in se srečali s policistom, ki je s puško na rami hodil sem ter tja in opravljal stražarsko službo. Sprejel nas je z nasmeškom in vedel sem, da mora biti to Grega, čeprav ga prej še nisem nikoli videl. Pokazal nam je, kje je spalnica in v hipu smo bili tam. Odprl sem vrata in z mitraljezom Francijem sva se znašla v sobi, z orožjem pripravljenim na strel.

Pred nama je na pogradih ležalo 18 policistov, samih Slovencev. Na hitro zbujeni so morali dvigniti roke, na kratko sem jim razložil položaj in zahteval, naj se vdajo. Franci je z mitraljezom v rokah še naprej oprezal sem ter tja, drugi borci pa so že začeli odnašati orožje, ki je bilo zloženo v stojnjah ob steni za nama.

V prvem nadstropju, kjer je spal komandant postojanke, ni šlo vse gladko. Zapela je Bogdanova brzostrelka. Ta trenutek smo koristno izrabili in prisilili policiste, da so se hitro oblekli in obuli. Povedal sem jim, da gredo z nami v partizane. Nekateri so začeli stokati in se pritoževati oziroma opravičevati, da niso sposobni za našo vojsko, da se je v naših vrstah prenaporno vojskovati ipd. Dejal sem jim, da jih bo že pregledal naš zdravnik, ki bo povedal, kateri ni sposoben za našo vojsko. Ukazal sem jim, naj se razyrstijo v kolono pred postojanko. Naložili smo jim hrano, zaplenjena oblačila in obutev in počasi krenili po poti v smeri proti Mozirskim planinam.

Rdeči zublji so se kmalu dvignili visoko pod nebo in naznanili prebivalcem Savinjske in Zadrečke doline, da policijske postojanke v Radmirju ni več.

To pot se nismo vračali praznih rok. Obrazi borcev so kar žareli od zadovoljstva. Kljub temu da smo bili močno obloženi z vojnim plenom, smo si na vso moč prizadevali, da bi čimprej prečkali glavno cesto in Savinjo.

Res nam je prišlo hoditi po dolini, po kolovozih med polji, vendar nam je odleglo, ko smo prispeli v naročje gozda. Bilo je že povsem svetlo, ko smo zavili za rob nižinskega gozda in se začeli počasi vzpenjati na Mozirске planine. Po dveh urah naporne hoje smo se ustavili na jasi pod Tirom, kjer so bili ugodni položaji za protinapad. Bogdan si je z dežurnim čete ogledal opazovalnico in zasedo ter dobil patroljo, ki je odšla v smer, od koder smo prišli. Borci, ki so šli na opazovalnico in v patroljo, je še posebej opozoril, da morajo budno spremljati sovražnikovo gibanje. Kot izkušen komandir je pričakoval, da nas bodo Nemci napadli.

Jutro je bilo nenavadno vedro. Borci so počivali. Bolj se je bližalo poldne, pogostejše smo se ozirali proti vrhovom, kot bi si hoteli zapomniti, v katero smer se bomo umaknili, če bo potrebno. Medtem sta nas že večkrat preleteli sovražni letali, verjetno z namenom, da bi nas odkrili. Še preden smo jih zaslišali, smo se umaknili z jase v zelen bukov gozd.

V dolini in nižinskih gozdnih prehodih je že bilo slišati sovražnikovo motorizacijo. Izvidnica je kmalu poročala o premikih oklepnikov in pehote, ki je krenila proti našim položajem. Z opazovalnice pa so sporočili, da se bliža sovražnik z več strani. Premike zelenih uniform smo kmalu razločno videli brez daljnogledov. Vedeli smo, da Nemci ne gredo radi za nami v hribe, pa smo se kljub temu premaknili višje, na ugodnejše položaje, se pripravili na napad in čakali na hajko.

Poveljstvo čete je imelo polne roke dela. Po krajšem posvetu so se odločili, da vojni plen takoj razdelijo med borce. Slabše puške smo zamenjali z boljšimi, še slabše pa smo potem shranili na primernem kraju.

(se bo nadaljevalo)

Obujanje spominov na narodnoosvobodilni boj

Iz osnovne šole Avgusta Barleta Sora pri Medvodah so nam učenci poslali niz sestavkov na temo dogodkov in življenja iz narodnoosvobodilnega boja. Nastali so tako, da so se učenci pogovarjali z borci, v veliko pomoč pa jim je bila tudi njihova mentorica, tovarišica Pokornova. Za danes smo izbrali teh nekaj zapisov.

Obkoljeni aktivisti in borci v Goričanah

V tej hiši so bili kot žrtve izdaje dne 5. 11. 1943 ustreljeni aktivisti-partizani: **Feliks Žonter, Stane Suštar, Ivan Trampuš**. Istega dne so bili ujeti in pozneje ustreljeni v Šentvidu kot talci: **Stanko Barle, Anton Višnar, Zane Miklavc**.

Težko so zaspala telesa v tej hiši, v našem spominu bodo živele odslej! Čast in slava padlim!

ZB MEDVODE

Plošča s tem napisom je vdana na Okršlarjevi hiši v Goričanah. Spominja na tragedijo v hiši, kjer je bil sklican sestanek aktivistov OF in članov VOS. O tem boju pripoveduje **Anica Trampuš**.

»Bilo je okoli šeste ure zvečer, ko so se v mojem stanovanju zbrali aktivisti, člani VOS. Z bratom Ivanom sva

odšla v kuhinjo, da pripraviva nekaj za pod zob. Ko sva šla mimo vežnih vrat, so se le-ta sunkovito odprla. Zaslišalo se je ostro povelje: »Roke kvišku!« Na pragu sta stala nemška policista z brzostrelko v rokah. Iz sobe, v kateri so bili partizani, je priletela bomba in eksplodirala pred nogami policista. Hišo so z vseh strani

obkolili Nemci. Po dveh urah boja so bili trije mrtvi, trije pa ranjeni. Ranjena je bila tudi moja hčerka. Tovariš Bar se je edini še branil. Odločil se je, da se bo rešil. Vsem tovarišem je pobral ročne bombe in splazila sva se v spalnico. Rekel mi je, naj sunkoma odprem okno. Beg se mu je posrečil, toda pozneje je tudi on padel v boju na Primorskem. Vse nas domačine so s tovarnjakom odpeljali v Begunje. Od tam so me odpeljali v koncentracijsko taborišče. Po letu dni sem zvedela, da je hčerka okrevala in je živa. Zame je bila to najbolj vesela novica.

»Prav gotovo je bila kriva izdaja za tragedijo,« je potrdil član ZB NOV Roman.

UROŠ ZUPANEC

4. razred

OŠ Sora Medvode

Na partizanski domačiji

Učenci četrtega razreda osnovne šole Avgusta Barleta Sora smo se 12. decembra 1984 odpeljali s kombijem na Osolnik. Obiskali smo tovarišico Marijo Čarman, nekdanjo aktivistko. V prostorni kmečki izbi smo posedli po klopih in nastopili s krajšim kulturnim programom. Tovarišico Čarmanovo smo prosili, naj pripoveduje o svojih doživetjih med NOB. Začela je pripovedovati:

»Rojena sem bila na Sveti Barbari v škofoških hribih. Štiriindvajset let sem imela, ko se je začela vojna. Ker živimo na samotni kmetiji, so hodili partizani že takoj na začetku vojne k nam. Vasi so imele zaradi varnosti ilegalna imena. Prvi partizani, ki so se oglasili pri nas, so bili: Pavle Kavčič, Avgust Barle-Ambrož, Drago Vrančar-Fedja. Bili so organizatorji vstaje. Vse smo poznali in smo jim tudi popolnoma za-

upali. Ščasoma jih je bilo vse več. Treba jih je bilo nahraniti, prenočiti, skrbeti za njihovo varnost, jih obveščati o sovražniku. Vsa naša družina je pomagala. Prihajali so sekretarji, obveščevalci, posamezne čete, ob koncu vojne pa tudi brigade. Večkrat so prišli tudi Nemci in belogardisti, ki so stalno oprezali za partizani. Na vratih hiše so morale viseti hišne liste, kjer je bilo natančno navedeno, koliko članov družine je v hiši. Težko je bilo tudi pozimi, saj so se poznale sveže sledi v snegu. Sovražnik smo morali preliščiti z ukano. Zadnji partizan v koloni je vedno s smučmi zabrisal sled.

»Ali je v okolici kdo izdajal?« smo vprašali učenci.

»To ne, vendar so bile samotne vasi vedno sovražniku trn v peti. Na Osolniku sta pogoreli dve hiši, ker so Nemci streljali s topovi celo s Svetja

pri Medvodah. Leta 1943 sta oba brata odšla k partizanom. Postali smo sumljivi. Vrstile so se preiskave.

Februarja 1945 je nemška patrolja ustavila sestro in mene v Škofji Loki.

V zaporu so naju tako pretepli, da sva bili popolnoma marogast in zabuhli. Zaradi tega mučenja sem čez nekaj let tudi oslepela.

»Kakšno pa je bilo življenje v begunjskih zaporih?«

»Zelo težko. Bili smo sestradani, najhujši pa je bil strah, kaj bo prinesel jutrišnji dan.

Najlepši dan v mojem življenju je bil 4. maj 1945, ko nas je osvobodil Kokrški odred,« je končala svojo pripoved Anžica mama. Bogatejši za nova spoznanja smo se poslovili od tovarišice Čarmanove in se odpeljali v dolino.

UČENCI OŠ AVGUSTA

BARLETA

Sora pri Medvodah, 4. razred

Doprnski kip Avgusta Barleta-Ambroža

Tovariš Barle je bil partizan in aktivist. Po njem se imenuje naš pionirski odred. Ob stoletnici šole smo mu postavili doprnski kip – delo tovariša Sigolina.

Rodil se je v revni kmečki družini v Preski pri Medvodah. Imel je brata in štiri sestre. Vsi so bili predani osvobodilnemu gibanju. Zaposlen je bil pri železnici v Ljubljani. Družil se je z naprednimi delavci, kot so bili Tine Rožanc, Alojz Kebe in drugi. Najprej je bil navaden delavec. Nadrejeni so spoznali njegovo pridnost in vestnost, zato so mu zaupali težje in odgovornejše delo. Poslali so ga v Medvode za kretničarja. Medtem si je ustvaril svojo družino. Ko je bil na kretnici, so k njemu prihajali vodilni ljudje iz raznih krajev. Pri njem so se skupaj sestajali. Takoj od začetka vojne je zbiral strelivo in orožje. Delo je znal zelo dobro prenesti na simpatizerje OF. V čuvajnici so se nešteto krat dobivali s Tinetom Rožancem, Alojzom Kebetom in še z drugimi komunisti. Izvolili so ga za člana OF za Medvode. Tudi v svoji hiši, ki jo je zgradil, je skliceval sestanke. Organiziral je vezo z Ljubljano, s centralnim komitejem ter z Gorenjsko in Štajersko. Njegova služba je, da je zbiral ljudi za OF v Medvodah. To pa ni ostalo skrito sovražniku. V marcu 1942 je bila izdana OF na Gorenjskem. Gestapo ga je prišel aretirati 9. 3. 1942.

Njegova prisebnost in umirjenost sta ga rešili, da se je skril zadnje sekunde v krušno peč. Hiša je bila dobesedno obkoljena. Ker ga niso našli, so se maščevali nad njegovo družino, in sicer na ženo in

dvema nedoraslima otrokoma. Odpeljali so jih v internacijo. Zelo ga je prizadelo razbijte družine. Okupator ga je še vedno zasledoval, zato ga je oblastni odbor poslal v Poljansko četo. Kratek čas je bil v četi, nato pa so ga poslali nazaj na medvoški teren, ki je obsegal območje Šentvida, Smednika in Škofje Loke. Zaradi varnosti pred izdajstvom si je nadel ilegalno ime Ambrož. Kot politični delavec je organiziral ljudi po vsem terenu in tako vplival na nedne množice. Tako je prehodil vse območje po hribih in dolinah, po vodah in cestah, po blatu in snegu. Primerilo se je, da so ga hajkali od Šmarjetne gore do Medvod. Ležal je v blatu, se plazil po grmovju. Po nekaj dneh se je izčrpan zavle-

kel v hišo aktivistke, s prošnjo, naj mu da samo pol metre prostora na tleh, da se usede. Takih primerov je bilo več, a nikdar ni klonil in obupal.

Januarja 1944 so ga poklicali na partijski tečaj v Cerkno, kjer je zaradi izdajstva šole med drugim padel tudi on. Na mestu smo pred leti odkrili spominsko ploščo.

Njegovo delo je za nas velikega pomena. Njegova zasluga je tudi, da so bili prebivalci Medvod in okoliških vasi med NOB tako dejavni.

Po pripovedovanju sodelavke Avgusta Barleta-Ambroža Barbke sta zapisala:

ANDRAŽ HARTMAN,

3. razred

IZTOK GORJANC, 4. razred

OŠ Sora – Medvode

Za svobodo si padla, Anica!

Leta 1944 je prišla partizanka, Anica Cvikel-Zmagoslava iz Škofjeloškega odreda pregledat organizacijo SKOJ. Prišla je ob nepravem času, ko so Nemci ravno iskali partizane. Nemci so prišli po grmovju ob vodi. Bili so zamaskirani, zato jih ni bilo videti. Nekaj partizanov pa je bilo pod hišo na cesti ob koncu vasi Sora proti Trnovcu. Ko so počile prve dumdumke, so bili ranjeni dva partizana in Anica Cvikel, ki je bila ranjena v trebuh. Partizani so takoj nato skočili v kritje, še preden so opazili, da Anice ni med njimi. Medtem pa so bili Nemci že pri njih. Klicala je: »Mami, pomagaj!« Nemec jo je podrli na tla, jo brnil in s pištolo ustrelil v glavo. Potem so jo sežuli in vzeli vse, kar je imela s seboj. Vzeli so ji tudi pištolo in dokumente. Bila je mlada, stara komaj dyajset let.

Drugi dan so jo zavili in pokopali v jamo ob robu gozda. Čez dva meseca, ob Martinovi hajki, so poleg nje pokopali še enega partizana. Njega so po vojni izkopali in pokopali v Šentvidu. Pionirji skrbimo za njen grob, ga krasimo, prižigamo svečke in prirejamo spominske slovesnosti v spomin vseh padlih.

Po pripovedovanju aktivistke Ivanke Jerovšek so zapisali:

TANJA PREŽELJ, 3. razred

MARIJA BRADEŠKO, 4. razred

OŠ Sora Medvode

Petošolci iz jarške šole na Glažuti

Šola v naravi – več kot le smučanje

Navadili smo se, da zimska šola v naravi pomeni »smučarski tečaj«. Kar smo spoznali na Glažuti, ko smo obiskali petošolce iz osnovne šole Jože Moškrič v Jaršah, pa je nekaj več, resnična »šola v naravi«, šola življenja z naravo in preživetja, kamor spada seveda tudi smučanje. Naravi je treba znati prisluhniti in se z njo stopiti. To so spoznavali učenci, ki so prišli na Glažuto za teden dni. Morda bodo marsikaj, kar so tu slišali, pozabili, ko se bodo spet vživel v mestno okolje. Toda če se bodo kdaj znašli sredi širne beline, v gozdu, daleč od civilizacije, bo oživel spomin na Glažuto, znali si bodo skuhati čaj iz snega in drevesnih lišajev ali smrekovih vršičkov, znali bodo izdelati bivak, znali bodo v pravi smeri kopati, če jih zasuje plaz...

Šola v naravi je vsekakor lepša od tiste v razredu, pri- znavajo učenci, čeprav takš- nale šola življenja ne daje kaj dosti oddiha. Imajo svoj dnevni red od sedmih zju- traj do devetih zvečer, ko je z debelimi rdečimi črkami na oglasni deski označeno: POPOLNI MIR! Pravijo, da se tega držijo, saj jih dnevi v snegu utrudijo, poleg tega pa imajo pred tem »popol- nim mirom« svojo zabavo, prosti čas, ki ga izrabijo za družabne igre, disco glasbo in ples. Pouku sta namenje- ni dve šolski uri po zajtrku. Vodi ga tovariš Andrej Curk, učenci pa ob tej priložnosti zapisujejo svoje vtise in doživljanja, bolj spretni pa s svinčnikom in barvica- mi poskrbijo za ilustracijo njihovega življenja v snegu. Tudi v verze poskušajo spravljati svoje misli. Na ta način je nastalo nekaj prav imenitnih stvari in sklenili so, da bodo potem, ko se vr- nejo v šolo v Ljubljano v Jar- rše, iz vsega skupaj sestavili in izdali posebno številko glasila. Morda bodo objavili tudi tabelo z ocenami sob. To je pa tako: sami posprav- ljajo, čeprav doma verjetno marsikje namesto njih to opravijo mame. Snažilki v domu, kjer stanujejo, ostanejo samo hodniki in koši za smeti, ki jih je treba izpraz- niti. Potem pa fantje ocenju- jejo dekletom in dekleta fan- tom. Vsak dan. Na koncu seštejejo točke in določijo najbolj vestnega posprav- ljalca. Seveda mu gre nagra- da. Tudi škatla keksov je do- brodošla v ta namen.

Nismo se povedali, kje pravzaprav stanujejo. V Gozdarskih domovih na Glažuti so jih sprejeli. Pred njim je tu že bila skupina njihovih sošolcev za teden dni. Nekaj manj kot šestde- set jih je bilo, kakor tudi v tej skupini. Prijetne tople sobice, nekaj manjših malo večjih. V njih človek pravza- prav nima občutka zime. Še- le ko pogleda skozi okno na prostrano belino tja v breg pod obrok smreko- vega gozda, veš, da si sredi zimske narave. Le kdo bi te mlade fante in deklice zadr- žal za zidovi? Sneg kliče.

Smučanje imajo radi, naj bo to alpsko ali pa smučar- ske teke. Razdeljeni so po skupinah: boljši, manj do- bri, začetniki... v pet sku- pin. V peti so tisti, ki še niso ali so komaj znali stati na smučeh. Teden dni res ni veliko časa, a naučili so se zavijati po bregu. Drugič bo šlo že bolje. Zdaj so na vrsti počitnice in morda bodo lahko na kakem vaškem griču pri stari mami ali pri teti izpopolnili svoje spret- nosti, utrdili svoje znanje. Vsekakor pa so spoznali, da je smučanje ne samo sport, ampak tudi način življenja v naravi. Če se znaš smučati, se laže upreš okolju, ki zna biti do človeka tudi zelo ostro.

Ta zadnja dva dneva je grozila odjuga. Tu in tam iz snega že kuka trava. Treba bo pohiteti in izpeljati še tekmovalce, ki spremlja vsak konec izmene. Tekmu- jejo v veleslalomu in v teku na smučeh. Še preden pride-

jo na cilj, že kričijo: »Kateri sem po vrsti?« Potem so re- zultati razvrščeni. V sklep- nem programu podelijo naj- boljšim trem iz vsake skupi- ne diplome, za prve pa so iz tistega lesa izdelali še prikupne medalje. Pravza- prav pa nihče ne odide s te-

Nikolaj Tkalič, vodja eno- te Gozdarski domovi

ga poslovnega večera praz- nih rok. Vedno se še kje naj- de kaka lizika ali bombon.

Kako organizirajo šolo v naravi

O tem smo vprašali tova- rišico ravnateljico Metko Odlazek. »Šola v naravi je popolnoma prepuščena šoli, predvsem pa staršem,« je po- vedala. »Zaradi lažje organi- zacije se odločamo za tečaje. Morali bi poskrbeti, da bi šola v naravi ostala in se celo

živimo. Nekaj let imamo podpisane dogovore o sode- lovanju med šolo, delovnimi organizacijami in krajevno skupnostjo ter seveda vsemi družbenopolitičnimi organi- zacijami v njej. Zelo veliko nam je pri organizaciji po- magalo Gozdno gospodar- stvo Kočevje, ki nam je omo- gočilo bivanje z dvajseto- stotnim popustom, potem GIP Gradiš – TOZD strojno- prometni obrati, Blagovni transportni center Ljubljana ter Zveza telesnokulturnih organizacij, ki pokriva del stroškov za strokovni del šole v naravi. Preostali del stroškov pa je prevzela šola.

Glede vsebine pa imamo ob pouku, ki je prilagojen okolju, v katerem trenutno smo, še šolo smučanja in do- dali smo, če lahko tako reče- mo, novo vsebino samo- zaščitne in obrambne nara- ve: orientacijo, prehrano v hudem mrazu, izdelavo biva- kov, partizansko zimo. Pri vsebini so nam pomagali ZRVS in KS Dušana Kvedra Tomaža, ki že sicer tesno so- deluje z našo šolo, če je treba pripraviti predavanja z obrambno in samozaščitno vsebino za učence. Tudi z ZZZB NOV Ribnica so se nam odzvali. Posebna zahvala gre tovarišu Vinku Kersnič, predsedniku te borčevske organizacije, ki je kot dober poznavalec teh krajev in bo-jev na Glažuti in okolici, pri- čaral učencem čas narodno- osvobodilnega boja v nepo- srednem okolju takratnih dogodkov. Verjetno si bodo sedaj bolj zapomnili, kaj je Jelenov žleb in kaj bolnišni- ca Ogenca, kdo dr. Aleksan-

njem, o živalih, kako se pra- vilno podre drevo in podo- bno. In ne nazadnje so bili močno angažirani delavci jar- ške šole, ki so prišli na Gla- žuto kot učitelji in vaditelji. Med njimi smo našli tudi že bivše učence te šole.

Tovariš Jože Peterka je strokovni vodja šole v nara- vi. Z Andrejem Curkom sta si razdelila delo; kar pomeni Andrej, ki je obenem vodja te šole v celoti, znotraj do- ma, pri pouku, to pomeni Jože na snegu, na smučinah. Tovariš Peterka je še pose- bej opozoril na razliko med prevoznimi tečaji, ki jih or- ganizirajo nekatere šole, in šolo v naravi. Medtem ko pri prvih učenci vsak dan pre- spijo doma in če malo po- kašljajo, jih naslednji dan ni več na prizorišču, so tu ne- nehno navzoči teden dni. Počutijo se bolj odgovorne zase in za svoje tovariše. In če se na prevoznih tečajih samo smučajo, imajo v šoli v naravi tudi pouk. Učijo se o smučanju, o tekih, o opremi, o vrstah snega... »Veliko jim je treba dati in jih nepre- stano zaposlovati. To tudi hočejo, sicer postanejo sitni.«

Zanimalo me je še, kako je s primerjavami, ali je šola obvezna, kako s soudeležbo staršev pri plačilu in kako z opremo

Niso se prijavi vsi, ven- dar je končni izid veliko bolj- ši od tistega, kar je kazalo na začetku. Šola v naravi seve- da ni obvezna, zato se neka- terim kratko malo ni ljubilo. Nesmislen izgovor! Nekate- rim se je zdela previsoka ce- na – 460 starih tisočakov. Slišati je veliko, če pa človek pomisli, da je v to všteto bi- vanje, prehrana, prevoz in ži- čnica, glede na današnje raz- mere ne bi mogli trditi, da je cena previsoka. Veliko jih je odstopilo tudi zaradi okle- vanja staršev, češ da je takš- na šola nepotrebna. V akcijo so stopili člani izvršnega sve- ta šolske skupnosti Karmen Ogulin, Tomaž Klopčič in Boštjan Siftar. Šli so od ra- zreda do razreda, pripovedo- vali iz svojih izkušenj, ko so bili na podobni šoli na Po- horju, prepričevali. Uspelo jim je razjasniti kar precej vzrokov, zakaj so se hoteli nekateri petošolci odreči pri- jetni zimski šoli v naravi. »Ne bo vam žal,« so govorili in tisti, ki so danes tu na Gla- žuti, ki imajo samo še en dan pred seboj, preden se vrhejo v mestno zidovje, lahko pri- trdijo: »Resnično nam ni žal, da smo prišli!« Pa so uspeli in zbrali dovolj prijav.

Oprema ni povzročala no- benih težav. Kdor je imel svojo, je lahko to uporabljal, kdor je ni imel, jo je dobil v šoli. Tekaske opreme ima šola toliko, da so lahko tekli na smučeh vsi, ki so to hoteli. Nekaj jo je kupila šola, nekaj pa učenci šolske skupnosti, ki so organizirali šolsko akci- jo zbiranja starega papirja. Tudi opremo za alpsko smučanje je kupila šola.

Morda bo zanimalo še ko- ga drugega, smo si mislili, pa vprašali Nikolaja Tkaliča, vodjo enote Gozdarski do- movi, o možnostih, ki jih do- movi dajejo na primer takš- nile šoli v naravi. Povedal je, da so Gozdarski domovi samostojna enota s svojim obračunom v sklopu Goz- dnega gospodarstva Kočev- je. Na Glažuti imajo približ- no devetdeset ležišč. Osnov- ni namen gradnje teh domov

je pravzaprav preskrba goz- dnih delavcev GG, ki pa so večinoma iz naših južnih re- publik. Sklenili so ta osnov- ni namen dopolniti, zlasti za- to, ker pozimi gozdni delavci odhajajo domov, sobe v do- movih pa ostajajo prazne. »Zakaj ne bi omogočili počitnice širšemu krogu?« so se vprašali in tako postali gostitelji. Z jarško osnovno

šolo sodelujejo že nekaj let. Poleg zimske pa lahko ponu- dijo tudi letno šolo v naravi, saj se je število delavcev toli- ko zmanjšalo, da domovi ni- koli niso v celoti zasedeni. Kakor zimska je tudi poletna narava v tem okolju vabljiva. Ne nazadnje: Ogenca in Jele- nov žleb sta vedno blizu.

Živa Drole

Agitatorji Karmen Ogulin, Tomaž Klopčič in Boštjan Siftar

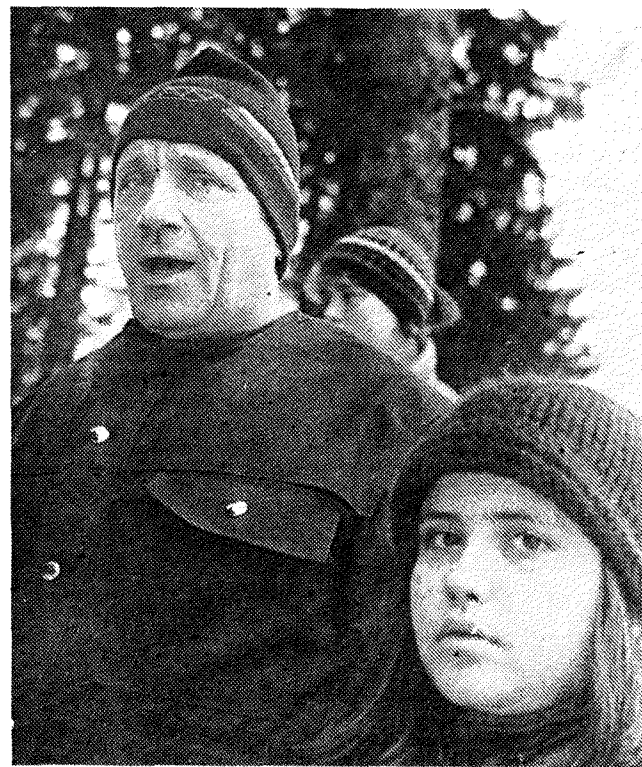
Tudi smučanje je del šole v naravi

Gozdarski domovi na Glažuti. »Zdaj pa hitro na kosilo; mize so že pogrnjene!«

Pred bivakom smo. Učenci so skopali jamo in jo začeli utrjevati s smrekovimi vejami. Plast snega – temu se v naravi reče železobetone. Ni kaj, nosilni zid je trden, da lahko skačeš po njem. Tudi na zračnik niso pozabili. Predvsem pa je znotraj deset stopinj topleje kot zunaj. To smo zanesljivo izmerili. Prostora pa je za osem oseb.

Andrej Curk, vodja šole v naravi, zbira svoje razbežane varovance.

razširila. To moramo poskr- beti zaradi vseh tistih pozi- tivnih smotrov, ki jih v tej šoli dajemo in razvijamo. Za- to se je treba na šolo v naravi tudi pripraviti. Naše pripra- ve smo razdelili na material- ne in vsebinske. Pravzaprav se s tem načinom pouka že dalj časa vključujemo v družbeno okolje, v katerem

der Gala, govoril pa jim je tudi o bojih v okolici Ribnice in o organizaciji TIGR.«

Ko že govorimo o pomoči, ne gre zanemariti taborni- kov Jarškega odreda in inžen- nirja Prelesnika z Gozdnega gospodarstva Kočevje, ki je priskočil z zanimivimi pre- davanji o gozdu, življenju v

40-letnica formiranja rednih armad NOV Jugoslavije

Po osvoboditvi Beograda, Srbije, Crne gore, Dalmacije, Vojvodine, Kosova in večjega dela BiH jeseni 1944 so bile vse možnosti za organiziranje enotne fronte v NOV Jugoslavije od reke Drave prek Srema, Bosne in Like do Jadranskega morja, to je z vključitvijo vseh bojišč na jugoslovanskem ozemlju. Tako je del fronte segel prek Drave do Madžarske in se povezal z levim krilom Rdeče armade. Čeprav že v agoniji so nacistične sile v svojem onemoglem besu uporabljale vsa sredstva, da bi še zadale udarce našim osvobodilnim silam. V zimi 1944-45 so se zagrizeno spopadale z našimi enote sedmih nemških armijskih korpusov, ki so predstavljali skoraj pol milijona sovražnih vojakov. Z njimi pa je sodelovalo še 18

kvislinških divizij, to je okrog 230.000 domačih izdajalcev. Po Hitlerjevem ukazu so imele te sovražne sile nalogo zadržati pohod naših osvobodilnih armad na Hrvaško, v Slovenijo in v Istro. Vrhovni poveljnik NOVJ maršal Tito je 1. januarja 1945 izdal ukaz, da se formirajo 1. 2. in 3. armada NOV Jugoslavije. Prva armada pod poveljstvom general-lajtnanta Peka Dapčevića je bila formirana na sremski fronti. V njen sestav so prišle enote 1. proletarske divizije, 6. liška divizija, 5., 11. in 21. krajiška divizija, 1. konjiška brigada, enote zvez, inženirci in artilerija. Tako je ta armada štela 111.000 borcev. Druga armada, ki ji je poveljeval general-lajtnant Koča Popović, je bila ustanovljena v severovzhodni Bosni in je bilo

vključenih v njen sestav 5 divizij. V tem sklopu so se bojevale tudi enote 3. korpusa in Sarajevska operativna skupina. V marcu 1945 sta ji bili priključeni dve artilerijski brigadi in je 1. maja 1945 štela 110.000 borcev. Tretja armada pod poveljstvom general-lajtnanta Kosta Nadža je zavzemala strateški položaj na reki Dravi in Baranji, v njenem sestavu pa so bili glavni štab Vojvodine in 12. korpus, inženirske brigade zvez, artilerijske in dopolnilne enote ter vsi partizanski odredi na tem območju. Seveda so naše na novo ustanovljene armade preživele hudo preizkušnjo v vojskovanju z močno oboroženim sovražnikom; najhujši boji z Nemci so bili predvsem na

sremski fronti. Takrat so zavzevali armade napredovale v Italiji, Rdeča armada pa je na Madžarskem prodirala proti Avstriji. Visoka bojna morala naših borcev in sposobnost našega poveljniškega kadra pa sta premagovali vse težave in naša vojska je s svojim naskokom prebila sremsko fronto in uničila sovražne enote. Glavni štab NOV in PO Slovenije, ki mu je načeloval komandant Dušan Kveder, je s svojim 7. in 9. korpusom uspešno operiral na slovenskem ozemlju in svojo končno ofenzivo usmeril zlasti proti sovražnim silam v Slovenskem primorju in Istri. Maja 1945 je bila ob sodelovanju z enotami 4. armade osvojen vsa Istra in Trst. V zadnjih osvobodilnih bojih v Slovenskem in Hrvaškem primorju so naše bojne enote zajele veliko število sovražnih nemških vojakov. Tako so naše bojne sile naše armade častno izpolnile svojo nalogo

Po pripovedi R. Jovanovića zapisala Angela Prijatelj

Pripravljena je monografija o TV zvezah Slovenije

Na odboru Skupnosti borcev 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije so razpravljali o opravljenem delu v lanskem letu, programu za leto, pisanju monografije in o pripravah na redno skupščino, ki naj bi bila 20. aprila letos. Lani so partizanski kurirji po vsej Sloveniji tudi v najbolj oddaljenih vaseh ali zaselkih sodelovali na številnih proslavah, manifestacijah ali pa so s pomočjo družbenopolitičnih organizacij in delovnih kolektivov odkrili več spominskih obeležij. Tako so bili poleg drugih prav kurirji marsikje pobudniki, da so bili nosilci posameznih proslav ali pa spominskih slovesnosti družbenopolitične organizacije, mladina pa še kdo, oni pa svetovalci. Po osnovnih šolah so po vsej Sloveniji opravili veliko prijetnih pogovorov, ponekod so to celo ponazorili z dokumenti ali pa s svojimi doživetji iz NOB. Splošna ocena je, da so tako marsikje zelo dobro popestrili pouk zgodovine naše nedavne preteklosti. To prakso mislijo kurirji nadaljevati tudi v letošnjem letu.

Po poteh partizanske Ljubljane, kurirčkova pošta, roški smučarski tek, obisk pionirskih odredov, nad katerimi imajo posamezni pododbori v Sloveniji pokroviteljstvo, sodelovanje s poveljstvi JLA in enotami za zveze, kolesarska dirka na Urh pri Ljubljani, Karavanški smuk na Gorenjskem, odkritje nekaterih spominskih obeležij sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami, zlasti z borci, domicilnim odborom ZO PTT Slovenije, odborom vezistov NOV, odborom transverzale kurirjev in vezistov NOV, odborom 1. divizije VDV so le nekatere pomembnejše naloge v letošnjem letu, katerim bodo posvetili poleg drugih osrednjo pozornost.

Monografijo o TV zvezah med vojno v Sloveniji bo že mogoče tiskati v letošnjem aprilu. Obsegala naj bi 700 do 800 strani, 12 kart, ki bodo prikazovale nastanek in razvoj TV zvez, in okrog 80 fotografij. Po vsej verjetnosti bo izšla v 10.000 izvodih. Najbrž jo bodo kurirji izdali v samozaložbi. Poleg drugih virov so nekaj sredstev za izdajo monografije zbrali, ko so lani prodali v Sloveniji več tisoč izvodov stenskega koledarja Slovenija 1985. Prizadevali si bodo, da bodo okoli 5.000 izvodov te knjige prodali prek družbenopolitičnih organizacij in organizacij združenega dela. Na ta način bi tudi pokrili stroške za knjige, ki bi jih kurirji dobili zastonj, seveda s posvetilom.

Drago Miklavc

Ob dnevih Goce Delčeva 85

Slovenija in Makedonija, oddaljeni, a vendar blizu

Slovenija in Makedonija, na dveh skrajno oddaljenih koncih Balkana, sta vendar blizu, usmerjeni k enemu edinemu cilju. Skupne korenine so že daleč v zgodovini, ko sta slovenski in makedonski narod skozi stoletja iskala pot do svobodnega sonca, iskala in našla možnosti za zблиževanje, za postavljanje vezi, da bi z vztrajnostjo dokazala svojo samobitnost in samostojnost, da bi uresničila svoja narodna osvobodilna prizadevanja in ideale. V naših zmagoslavnih dosežkih je vedno navzoča rdeča nit nenehnih naporov za medsebojno zблиževanje. Med narodnoosvobodilnim bojem so makedonske vojaške enote kot del jugoslovanske ljudske armade sodelovale skupaj s slovenskimi in drugimi jugo-

slovanskimi enotami v bojih za osvoboditev delov slovenskega ozemlja. V tem zgodovinskem času se je dejansko ponovno uresničevala nesebična bratska združenost, kar je pripeljalo do dokončne osvoboditve dežele, in še potem nadaljevalo v gradnji jugoslovanske socialistične samoupravne družbe. Značilni moment v medsebojnih odnosih se je pokazal v času politične razgibanosti makedonske in slovenske družbe, ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Takrat se je v slovenskem javnem mnenju posebej pokazalo makedonsko vprašanje. Makedonistično gibanje je pritegnilo ves slovenski narod, dobilo obliko nekakšnega modusa vivendi v takratnem političnem življe-

nju v Sloveniji. Slovenski tisk tistega časa je angažirano poročal o dogodkih v Makedoniji, o nastanku in razvoju makedonskega nacionalno-osvobodilnega gibanja. Slovenski narod pa je bil tako dobro seznanjen z makedonskim narodnoosvobodilnim bojem. Razširil se je tudi glas o vodilnih osebah makedonske revolucije, med katerimi pripada prednost Goce Delčevu, ki se je na makedonski zgodovinski sceni pojavil v posebnem času, ko so vse družbenopolitične razmere omogočile izražanje stoletno tlečih upanj in stremeljenj za svobodo in enakopraven obstoj. V Sloveniji se je v obdobju 1903-1904 razvijalo promakedonsko gibanje, v katerem se aktivira slovensko javno mne-

nje v popularizaciji makedonskega osvobodilnega dela med slovenskim ljudstvom. V tem značilnem delu razvija posebno pestro aktivnost sloveča Slovenka Terezina Jenkova, ki se je med drugim zavzela za ustanovitev Makedonskega komiteja v Ljubljani, ki naj bi skrbel za makedonske begunce in delavce, za vse, ki so po letu 1903 iskali zavetje v bratski Sloveniji.

Makedonsko-slovenske zveze so v tem času dosegle najvišjo stopnjo in pustile globoko sledi v nadaljnjem razvoju bratskih odnosov, ki so razvijali vedno nove oblike in vsebine. Tako se tudi danes kažejo na vseh področjih družbenopolitičnega in gospodarskega življenja, na poročju znanosti in v prosvetnokulturnem razvoju. Izročila preteklosti so ustvarila nove dosežke, postavila nove mostove medsebojnega združevanja, v katere so vzdani temelji naše samoupravne socialistične družbe.

Ž. D.

Seja odbora 5. prekomorske brigade

Pretekli teden je bila seja odbora Skupnosti borcev 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča-Iztoka v Celju, kjer ima brigada svoj domicil. Seje so se zraven članov odbora udeležili tudi delegati pododborov, ki delujejo v 13 občinah Slovenije, osrednjega odbora prekomorcev borcev NOVJ in predstavniki DPO domicilne občine Celje. Sejo je vodil predsednik odbora Stane Mahne, ki je bil med NOB njen komandant.

Na seji so v uvodu poslušali poročilo osrednjega odbora prekomorcev borcev NOVJ o opravljenem delu v letu 1984, v katerem je zajeta tudi dejavnost odbora omenjene brigade.

Sledila je obravnava poročila o proslavi brigade, ki je bila v Celju 8. septembra 1984, in sicer v počastitev 40-letnice ustanovitve brigade ter poročilo o izpeljavi celotne akcije v zvezi z izdajo spominske medalje, ki jo je odbor skupnosti borcev (kot prvi med prekomorci) pod vodstvom Staneta Mahne uspešno spjel. Ta akcija je zahtevala ogromno truda in požrtvovalnosti. Zgled izredne prizadevnosti članov odbora skupnosti borcev 5. prekomorske brigade bodo zagotovo posneli tudi drugi odbori skupnosti borcev in zagotovili, da njihovi borci dobijo spominske medalje v letu 1985, to je ob 40-letnici osvoboditve.

Jubilej (40-letnica ustanovitve) svoje brigade so proslavili tudi z podelitvijo plakete zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije za poseben prispevek pri delu in razvijanju organizacije ZZB NOV ter uresničevanju njenih ciljev.

Največ časa so člani odbora posvetili sprejetju programa dela za leto 1985. Glede proslav so se domenili, da se bodo borci in člani njihovih družin udeležili tiste osrednje proslave, ki je najbližja njihovim domovom. Tako se bodo borci, ki živijo na Štajerskem, udeležili proslave, ki bo na Poljanah na Koroškem, tisti iz Gorenjske, Dolenjske in Ljubljane pa proslave, ki bo v Ljubljani, tisti

na Primorskem in zamejstvu proslave, ki bo v Ilirski Bistrici.

Prav tako so se domenili, da bosta zbor brigade in tovariško srečanje borcev 14. septembra 1985 v Slovenj Gradcu (vsako leto v drugem kraju). Letos bodo izvolili nove organe skupnosti borcev, delegate za osrednji odbor ter za druge organe ZZB NOV.

Dosedanje sodelovanje odbora skupnosti borcev brigade in Muzeja revolucije v Celju je bilo odlično. Zato so tudi sprejeli sklep, da se celotno zgodovinsko gradivo, ki ga imajo sedaj pododbori in domicilni odbor, odstopi omenjenemu muzeju.

Posebno skrb bodo člani odbora posvetili tudi v prihodnje razvijanju in prenašanju tradicij NOB na mlajši rod, za kar bo potrebno poglobiti sodelovanje z vodstvom mladinske pohodne brigade in pa s teritorialno enoto JLA, ki nadaljuje tradicije NOB 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča-Iztoka

Albert Klun

Spet afere okrog vojnih zločincev

Menda so prireditelji pristranskega sprejema nacističnemu zločincu Walterju Rederju, ki se je pred desetimi dnevi vrnil v domačo Avstrijo iz zapora v Italiji, podcenjevali javno mnenje, kajti protesti, ki so zajeli avstrijsko javnost, se še vedno širijo. Večina članov avstrijske vlade je tudi obsodila potezo njihovega obrambnega ministra Frichenschlagerja, ki je botroval spejumu Walterja Rederja. Poleg njih in javnosti v sosednji Avstriji prihajajo protesti tudi iz drugih držav, pri čemer ves izraelski tisk ogorčeno piše o »uradnem sprejemu«.

• • •

Na drugi strani oceana, v Združenih državah Amerike pa so javnost razburili ob-

javljeni tajni dokumenti ameriške obveščevalne službe, ki dopuščajo možnost, da je bil eden najhujših živečih vojnih zločincev druge svetovne vojne Josef Mengele ameriški vojni ujetnik. Sicer je znano, da je bil ta množični morilec po vojni dlje časa varno spravljen v Paragvaju in, da so tamkajšne diktatorske oblasti kasneje izjavile, da je odpotoval iz države. Po informacijah, ki jih imajo v Wiesenthalovem centru, pa kaže, da je Mengele še vedno v Paragvaju. Kako kruta in posmehljiva je pravzaprav resničnost! V času, ko se spominjamo štiridesletnice Auschwitz, grozodejstev v tem taborišču in z njimi neposrednih Mengelejevih zločinov, se ta nacist mirno sprehaja nekje na svobodi.

Auschwitz – pred štiridesetimi leti so se odprla železna vrata

Pred štiridesetimi leti, januarja 1945, so se odprla vrata preživelim taboriščnikom enega najhujših taborišč smrti nacistične vladavine. Oswiecim na Poljskem, danes srednje veliko podeželsko mesto, je ostalo v svetovni zgodovini zapisano z ognjem in pepelom človeških življenj. Zlasti nemška različica imena za to mesto ostaja sinonim smrti; kajti skozi taborišče Auschwitz, kjer so bili sredi 1943. leta taboriščniki vse Evrope, je šlo od njegovega začetka v letu 1939 pa do konca v januarju petinštiridesetega milijone jetnikov. Štirje milijoni so ostali tam za vedno.

Na zadnjem apelu pred prihodom sovjetske armade je stalo 66.020 jetnikov, med njimi tudi 168 Jugoslovancev. Mnogi, ki so še zdržali do zadnjih dni taborišča, so omagali tik pred svobodo. Pokosili so jih izčrpanost, sneg in mraz.

Sedemindvajsetega januarja petinštiridesetega so sovjetske udarne enote 1. ukrajinske fronte maršala Konjeva odprle železna vrata taborišča Auschwitz. Preživeli so ponesli v svet glas o taboriščnih grozotah.

»Noben zločin ni popoln. Ta stara resnica se je izkazala tudi pri pedantnih nacistih. Vsi še tako premišljeni ukrepi, da bi za seboj zabrisali sledove zločinov, niso bili dovolj učinkoviti. Iz gorečih grmad arhiva so jetniki trgali dokumente in jih skrivali na skritih mestih. Tako so ohranili veliko dokumentov, ki so bili dragocen obremenilni dokaz proti zločincem, obenem pa pomenijo bogato gradivo zgodovinarjem in drugim znanstvenikom v raziskavah o razsežnostih in pomenu tega največjega zločina nad človeštvom...« Tako je poleg drugega o tem taborišču zapisala v knjigi »Bili so uporni« Linka Ksela.

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorka-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 20 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35